

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

МАРЧЕНКО МИКОЛА ЮРІЙОВИЧ

УДК 351.741:351.759

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ
АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ ЯК ОДНОГО З НАПРЯМІВ
ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____М.Ю. Марченко

Науковий керівник: **Блажівська Наталія Євгенівна**, доктор юридичних наук,
доцент

Київ – 2024

АНОТАЦІЯ

Марченко М.Ю. Адміністративно-правові засади здійснення адміністративного нагляду як одного із напрямків превентивної діяльності Національної поліції. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2024.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню адміністративно-правових засад здійснення адміністративного нагляду як одного із напрямків превентивної діяльності Національної поліції, зокрема аналізу поняття та сутності, завдань, принципів та засад здійснення адміністративного нагляду органами і підрозділами Національної поліції України, а також форм і порядку його реалізації. За результатами проведеного дослідження сформульовано низку положень, висновків, пропозицій, запропонованих особисто здобувачкою.

У роботі досліджено поняття та сутність адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції; сформовано завдання, окреслено принципи та правові засади здійснення адміністративного нагляду, як виду превентивної діяльності Національної поліції; визначено сутність та види форм адміністративного нагляду в діяльності Національної поліції України; проаналізовано порядок здійснення адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку та у сфері безпеки дорожнього руху; порядок здійснення адміністративного нагляду за об'єктами дозвільної системи; провадження адміністративного нагляду за особами звільненими з місць позбавлення волі; розкрито зарубіжний досвід провадження діяльності поліції щодо здійснення адміністративного нагляду як окремого виду превенції Національної поліції та можливі шляхи його використання в

Україні; сформовано пропозиції щодо вдосконалення процедури провадження адміністративного нагляду, з врахуванням отриманих в ході дослідження результатів; визначено поняття, ознаки та форми взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності.

Визначено, що адміністративний нагляд поліції провадиться поліцейськими в ході реалізації профілактичних заходів з метою запобігання вчиненню правопорушень у вигляді контролю за правомірністю поведінки учасників суспільних правовідносин, тим самим здійснюючи протидію правопорушенням, виявлення та усунення факторів, що сприяють вчиненню правопорушень в майбутньому тощо. Адміністративний нагляд характеризується як динамічне правове явище, яке може трансформуватися залежно від умов, що склалися та мають місце в сучасній правовій державі.

Наголошується, що адміністративний нагляд виступає в якості способу організувати належний рівень законності у суспільстві, характеризується як особлива форма діяльності уповноваженого державою органу, що спрямована на постійне спостереження за поведінкою суб'єктів суспільних відносин з метою утримання їх в рамках правового поля, правопорядку та зростання їх рівня правосвідомості. Виділено притаманні цьому виду превентивної діяльності елементи, що визначають умови її реалізації. З огляду на сформоване авторське визначення поняття адміністративного нагляду, як виду превентивної діяльності Національної поліції, виділено характеризуючі дану діяльність ознаки.

Формується думка, що діяльність пов'язана із провадженням адміністративного нагляду має виконувати поставлені перед превентивною діяльністю поліції завдання та базуватися на певних законодавчо обумовлених засадах, головних положеннях, ключових правилах – тобто на принципах. Як вбачається з виділених завдань, основна мета адміністративного нагляду, як превентивної діяльності поліції – це виявлення, забезпечення, підтримання,

запобігання, протидія, усунення та контроль. Враховую те, що нормативно адміністративний нагляд поліції представляє собою особливу форму превентивної діяльності, яка має ряд специфічних завдань, що мають бути реалізовані в певній послідовності, виділено етапи здійснення адміністративного нагляду.

Акцентується увага на тому, що принципи адміністративного нагляду, реалізуються у певній системі, та мають чітку направленість на забезпечення публічної безпеки і порядку, безпеку дорожнього руху, належне функціонування дозвільної системи та рівень правосвідомості осіб, звільнених з місць позбавлення волі, тощо. Запропоновано авторську класифікацію принципів, які застосовуються Національною поліцією в ході провадження адміністративного нагляду, та здійснено їх характеристику.

Досліджуються форми здійснення Національною поліцією превентивної діяльності, за результатами чого формується висновок, що даний вид діяльності носить характер державно-владних повноважень, направлених на протидію правопорушенням, забезпечення зростання рівня правосвідомості громадян. Саме обсяг і зміст повноважень поліції в цьому напрямку і визначає зміст правових та організаційних форм їхньої діяльності. Формується висновок, що форми адміністративного нагляду Національної поліції являють собою зовнішнє вираження широкого кола цілеспрямованих, різних за змістом і суттю дій та заходів, які реалізуються в межах функціональних повноважень органами та працівниками поліції в напрямку та з метою забезпечення громадського порядку, законності у сфері суспільних відносин, дотримання гарантованих прав і свобод їх учасників.

Виділено специфічні ознаки адміністративного нагляду у сфері публічної безпеки і правопорядку, через застосування превентивних заходів, що дає можливість встановити механізм дії таких заходів, а також підстави та умови, форми їх застосування.

Виділено головну властивість превентивних заходів, яка полягає в тому, що вони не несуть в своєму змісті елементу караності особи, навіть за умови їх

застосування до неї. При цьому, здійснення адміністративного нагляду відбувається і щодо осіб, поведінка яких не містить ознак протиправності. Їх застосування сприяє зростанню рівня правопорядку, додержання законів, відвернення будь-яких посягань на суспільні інтереси, які охороняються законом. Виділено та охарактеризовано форми провадження адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку та безпеки дорожнього руху.

Виділено ряд характерних особливостей адміністративного нагляду у сфері дозвільної системи. Враховуючи особливий характер адміністративного нагляду поліції у сфері дозвільної системи, сформовано перелік специфічних ознак, які притаманні тільки цьому напрямку превентивної діяльності поліції, та відокремлюють його з поміж інших повноважень в правоохоронній сфері.

Висловлюються пропозиції щодо внесенні змін до чинного законодавства з метою приведення у відповідність процедури встановлення та реалізації заходів адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Проведено класифікацію форм за допомогою яких здійснюється адміністративний нагляд за особами звільненими з місць позбавлення волі. Відзначено, що адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі з боку Національної поліції, як діяльність превентивного характеру та профілактичного змісту, наділений особливими ознаками, які характеризують його зміст та визначають сутність.

На прикладі США досліджено три основні групи стратегій патрулювання поліції, як форми превентивної діяльності: патрулювання на основі інтуїції, інтелектуальне патрулювання та аналіз гарячих точок.

Інтуїтивне патрулювання — це просто коли поліцейські їздять по своїй громаді та патрулюють там, де вони вважають за потрібне, керуючись особистою інтуїцією та попереднім досвідом. Основне правило — ніколи не робити те саме двічі. Якщо одного дня ви повернете ліворуч, наступного поверніть праворуч. Це найпростіший підхід, який запобігає будь-якому негативному сприйняттю спільноти про те, що поліція слідує шаблону.

Інтелектуальне патрулювання - крок у правильному напрямку. Департаменти поліції використовують історичні дані про протиправні події та правопорушників, щоб передбачити, де можуть статися майбутні злочини.

Аналіз гарячих точок використовує кластери минулих правопорушень, щоб визначити, які райони має патрулювати поліція. Це створює менш точні оцінки ризиків, які узагальнюють територію, яку має патрулювати поліція.

На прикладі Республіки Польща досліджено Програму «Безпечніше разом», реалізація завдань якої забезпечує: підвищення рівня реальної безпеки в Польщі та почуття безпеки поляків, запобігання злочинності та антисоціальної поведінки через відповідну динамічну діяльність активізованої державної адміністрації, підтриманої адміністрацією місцевого самоврядування, неурядові організації та місцева громада; покращення соціального іміджу поліції та підвищення довіри до цієї інституції, проаналізовано застосування Карти загроз національній безпеці – як інтерактивного інструменту, який дозволяє переглядати найважливішу інформацію про безпеку та загрози в певному місці, запропоновано їх впровадження в Україні.

На прикладі досвіду Канади визначено компоненти, які сприяють зростанню ефективності адміністративного нагляду і попередження вчинення правопорушень, а саме: - зближення громадян і поліції; - партнерство з громадськими та місцевими організаціями; - вирішення проблем, пов'язаних зі злочинністю та правопорушеннями; - посилення профілактичних заходів.

На прикладі Республіки Франція досліджено позитивні аспекти впровадження проекту *Tranquillité Vacances*, в рамках якого, під час перебування власника будинку у відпустці, муніципальна поліція та національна поліція можуть стежити за його будинком. Досліджено програму застосування, для здійснення превентивних заходів щодо попередження правопорушень, дронів та системи ідентифікації особи. Запропоновано їх впровадження в Україні.

Визначено, що взаємодія Національної поліції з іншими суб'єктами в ході реалізації адміністративного нагляду, як форми превентивної діяльності, має на меті не взаємний регулюючий вплив один на одного, із застосуванням функціональних заходів, а спільну усвідомлену діяльність цих суб'єктів, направлену на досягнення єдиного необхідного результату – а саме належного рівня правопорядку у сфері суспільних правовідносин.

Виділено основні напрями та ознаки взаємодії поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськими організаціями.

Сформовано авторське визначення взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду

З огляду на запропоноване визначення поняття взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з іншими суб'єктами в ході провадження адміністративного нагляду, сформовано завдання такої взаємодії.

З'ясувавши сутність поняття, призначення і завдання взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду, визначено форми такої взаємодії.

Ключові слова: адміністративно-правові засади, адміністративно-правове регулювання, адміністративний нагляд, превентивна діяльність, Національна поліція.

SUMMARY

Marchenko M. Yu. Administrative and legal principles of administrative supervision as one of the areas of preventive activity of the National Police. – *Qualifying scientific work on manuscript rights.*

Thesis for obtaining a scientific degree of candidate of juridical science in specialty 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law». – Scientific Institute of Public Law, Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2024.

The dissertation is devoted to a comprehensive study of the administrative and legal foundations of the implementation of administrative supervision as one of the areas of preventive activity of the National Police, in particular, the analysis of the concept and essence, tasks, principles and principles of the implementation of administrative supervision by bodies and units of the National Police of Ukraine, as well as the forms and procedure of its implementation. According to the results of the conducted research, a number of provisions, conclusions, and proposals, proposed personally by the applicant, were formulated.

The work examines the concept and essence of administrative supervision as a type of preventive activity of the National Police; the task was formed, the principles and legal basis of administrative supervision as a type of preventive activity of the National Police were outlined; the essence and types of forms of administrative supervision in the activities of the National Police of Ukraine are defined; the procedure for administrative supervision in the field of ensuring public safety and order and in the field of road traffic safety was analyzed; the procedure for administrative supervision of objects of the permit system; administrative supervision of persons released from prisons; the foreign experience of conducting police activities regarding the implementation of administrative supervision as a separate type of prevention of the National Police and possible ways of its use in Ukraine are disclosed; suggestions for improving the procedure of administrative supervision were formed, taking into account the results obtained during the study;

concepts, signs and forms of interaction of bodies and units of the National Police with bodies of executive power, local self-government and the public regarding the implementation of administrative supervision as a type of preventive activity are defined.

It was determined that the administrative supervision of the police is carried out by the police during the implementation of preventive measures with the aim of preventing the commission of offenses in the form of control over the legality of the behavior of participants in social relations, thereby countering offenses, identifying and eliminating factors that contribute to the commission of offenses in the future, etc. Administrative supervision is characterized as a dynamic legal phenomenon that can transform depending on the conditions that have developed and are taking place in the modern legal state.

It is emphasized that administrative supervision acts as a way to organize the appropriate level of legality in society, is characterized as a special form of activity of a state-authorized body, which is aimed at constant monitoring of the behavior of subjects of social relations with the aim of keeping them within the framework of the legal field, law and order and their growth level of legal awareness. The elements inherent in this type of preventive activity, which determine the conditions for its implementation, are highlighted. Given the author's definition of the concept of administrative supervision as a type of preventive activity of the National Police, the features characterizing this activity are highlighted.

An opinion is being formed that activities related to the implementation of administrative supervision should fulfill the tasks set before the preventive activities of the police and be based on certain legally determined principles, main provisions, key rules - that is, on principles. As can be seen from the selected tasks, the main purpose of administrative supervision, as a preventive activity of the police, is detection, provision, maintenance, prevention, counteraction, elimination and control. I take into account the fact that regulatory administrative supervision of the police is a special form of preventive activity, which has a number of specific tasks

that must be implemented in a certain sequence, the stages of administrative supervision are highlighted.

Attention is focused on the fact that the principles of administrative supervision are implemented in a certain system and have a clear focus on ensuring public safety and order, road safety, proper functioning of the permit system and the level of legal awareness of persons released from prisons, etc. The author's classification of the principles applied by the National Police in the course of administrative supervision is proposed, and their characterization is carried out.

The forms of preventive activities carried out by the National Police are investigated, as a result of which the conclusion is formed that this type of activity is of the nature of state-authority, aimed at combating crimes, ensuring the growth of the level of legal awareness of citizens. It is the scope and content of police powers in this direction that determines the content of the legal and organizational forms of their activity. The conclusion is formed that the forms of administrative supervision of the National Police represent an external expression of a wide range of purposeful, different in content and essence actions and measures, which are implemented within the limits of functional powers by police bodies and employees in the direction and with the aim of ensuring public order, legality in the sphere of social relations, observance of the guaranteed rights and freedoms of their participants.

Specific signs of administrative supervision in the field of public safety and law and order, due to the use of preventive measures, are highlighted, which makes it possible to establish the mechanism of action of such measures, as well as the grounds and conditions, forms of their application.

The main feature of preventive measures is highlighted, which is that they do not carry in their content an element of punishing a person, even if they are applied to him. At the same time, administrative supervision is also carried out in relation to persons whose behavior does not contain signs of illegality. Their application contributes to the growth of the level of law and order, compliance with laws, and prevention of any encroachment on public interests protected by law. The forms of

administrative supervision in the field of ensuring public safety and road traffic order and safety are highlighted and characterized.

A number of characteristic features of administrative supervision in the field of the permit system are highlighted. Taking into account the special nature of police administrative supervision in the field of the permit system, a list of specific features was created that are inherent only to this area of preventive police activity, and separate it from other powers in the law enforcement field.

Proposals are made to amend the current legislation in order to bring the procedure of establishment and implementation of measures of administrative supervision of persons released from prison into conformity. A classification of the forms by means of which administrative supervision of persons released from places of deprivation of liberty is carried out has been carried out. It was noted that administrative supervision of persons released from prisons by the National Police, as an activity of a preventive nature and preventive content, is endowed with special features that characterize its content and determine its essence.

Using the example of the USA, three main groups of police patrolling strategies have been studied as forms of preventive activity: patrolling based on intuition, intelligent patrolling and hot spot analysis.

Gut patrol is simply when police officers drive around their community and patrol where they see fit based on personal intuition and past experience. The rule of thumb is to never do the same thing twice. If you turn left one day, turn right the next. This is the simplest approach and avoids any negative community perception that the police are following a pattern.

Intelligent patrolling is a step in the right direction. Police departments use historical data about illegal events and offenders to predict where future crimes are likely to occur.

Hot spot analysis uses clusters of past offenses to determine which areas police should patrol. This creates less accurate risk assessments that generalize the area police are expected to patrol.

Using the example of the Republic of Poland, the Program "Safer together" was studied, the implementation of which provides: an increase in the level of real security in Poland and the sense of security of Poles, prevention of crime and anti-social behavior through the corresponding dynamic activity of an activated state administration, supported by the administration of local self-government, non-governmental organizations and the local community ; improving the social image of the police and increasing trust in this institution, the use of the Map of Threats to National Security is analyzed as an interactive tool that allows viewing the most important information about security and threats in a certain place, and their implementation in Ukraine is proposed.

On the example of Canada's experience, the components that contribute to the increase in the effectiveness of administrative supervision and crime prevention are identified, namely: - bringing citizens and the police closer together; - partnership with public and local organizations; - solving problems related to crime and offenses; - strengthening of preventive measures.

Using the example of the Republic of France, the positive aspects of the implementation of the Tranquillité Vacances project, in which the municipal police and the national police can keep an eye on the home of the home owner while he is on vacation, are explored. The application program for the implementation of preventive measures for the prevention of offenses, drones and the personal identification system was studied. Their implementation in Ukraine is proposed.

It was determined that the interaction of the National Police with other subjects during the implementation of administrative supervision, as a form of preventive activity, is aimed not at mutual regulatory influence on each other, with the application of functional measures, but at the joint conscious activity of these subjects aimed at achieving the only necessary result - namely, the proper level of law and order in the sphere of social legal relations.

The main directions and signs of police interaction with the bodies of executive power, local self-government and public organizations are highlighted.

The author's definition of the interaction of the bodies and units of the National Police with the bodies of the executive power, local self-government and the public regarding the implementation of administrative supervision was formed

In view of the proposed definition of the concept of interaction of the bodies and units of the National Police with other subjects in the course of administrative supervision, the task of such interaction was formed.

Having clarified the essence of the concept, purpose and tasks of the interaction of the bodies and units of the National Police with the bodies of the executive power, local self-government and the public regarding the implementation of administrative supervision, the forms of such interaction were determined.

Key words: administrative and legal principles, administrative and legal regulation, administrative supervision, preventive activity, National Police.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Марченко М. Ю. Адміністративний нагляд як вид превентивної діяльності національної поліції. *Наукові записки: Серія «Право»*. 2021. Вип. 10. Спецвипуск. С. 49–53.
2. Марченко М. Ю. До питання сутності та класифікації форм адміністративного нагляду в діяльності Національної поліції України. *KELM*. 2022. № 1 (45). С. 211–214 (Республіка Польща).
3. Marchenko M. Administrative supervision as a type of prevention of the National police of Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 6. P. 77–81.
4. Marchenko M. Principles of prevention of the National police in the form of administrative supervision. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 8. P. 56–60.
5. Marchenko M. Administrative supervision of persons released from places of deprivation of liberty as a direction of prevention of the National police. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 9. P. 41–45.
6. Marchenko M. Tasks and ways of implementing administrative oversight by the National police units in the field of permissive system. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 10. P. 56–61.
7. Марченко М. Ю. Превентивні заходи Національної поліції як суб'єкта адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Наукові записки. Серія «Право»*. 2022. Вип. 12. С. 133–137.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Марченко М. Ю. Визначення сутності та видів форм адміністративного нагляду в діяльності національної поліції України. *Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22–23 верес. 2021 р.)*. Київ: Наук.-дослід ін-т публіч. права, 2021. С. 31–33.

9. Марченко М. Ю. З'ясування сутності та елементів адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції. *Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 січ. 2022 р.)*. Київ: Наук.-дослід ін-т публіч. права, 2022. С. 22–24.

10. Марченко М. Ю. Сутність адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, як форми превентивної діяльності Національної поліції. *Взаємодія публічного та приватного права: сучасні проблеми та виклики: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21–22 лют. 2022 р.)*. Київ: Наук.-дослід ін-т публіч. права, 2022. С. 39–41.

11. Марченко М. Ю. Визначення кола принципів функціонування Національної поліції у формі адміністративного нагляду. *Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у XXI столітті: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 14–15 черв. 2022 р.)*. Київ: Наук.-дослід ін-т публіч. права, 2022. С. 21–23.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	17
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ ЯК ОДНОГО З НАПРЯМІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ...	28
1.1. Поняття та сутність адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції	28
1.2. Завдання, принципи та правові засади здійснення адміністративного нагляду, як виду превентивної діяльності Національної поліції	42
1.3. Форми адміністративного нагляду в діяльності Національної поліції України	60
Висновки до розділу 1	75
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ ЯК ОДНОГО З НАПРЯМІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЇ	79
2.1. Порядок здійснення адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку та безпеки дорожнього руху	79
2.2. Порядок здійснення адміністративного нагляду за об'єктами дозвільної системи	98
2.3. Адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі	112
Висновки до розділу 2	130
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ ЯК ОДНОГО З НАПРЯМІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	134
3.1. Зарубіжний досвід діяльності поліції щодо здійснення адміністративного нагляду як окремого виду превенції Національної поліції та шляхи його використання в Україні	134
3.2. Взаємодія органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності	154
Висновки до розділу 3	171
ВИСНОВКИ	172
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	183
ДОДАТКИ	208

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Першочерговим напрямом впровадження європейських стандартів життя в Україні є забезпечення та гарантування суспільної безпеки, що є ключовою передумовою для зайняття нашою країною високих позицій у світі. Важливим аспектом цього процесу є створення умов, які гарантують безпеку для держави, бізнесу та громадян, чого можна досягти через створення безпечного середовища на різних рівнях, зокрема загальнодержавному та локальному, шляхом модернізації інфраструктури безпеки.

Національна поліція України як правоохоронний орган є ключовим суб'єктом у реалізації цих завдань, оскільки держава покладає на неї обов'язок щодо забезпечення законності та правопорядку. Цей державний сервісний орган влади служить державі й суспільству, захищаючи їхні права та законні інтереси. Основною відповідальністю Національної поліції є стабілізація криміногенної ситуації в державі та окремих регіонах за допомогою реалізації різноманітних заходів, включаючи превентивні заходи, спрямовані на зниження рівня злочинності.

Необхідність розроблення ефективного й результативного адміністративно-правового механізму для організації та впровадження превентивних заходів загальною системою поліції України в умовах оновленого демократичного та сервісно орієнтованого суспільства та держави стає надзвичайно актуальною. Недостатність теоретичного фундаменту та недосконалість адміністративного законодавства в цій сфері засвідчують важливість комплексного дослідження сутності й особливостей адміністративно-правових принципів здійснення адміністративного нагляду. Це є одним з ключових напрямів превентивної діяльності Національної поліції, її органів і структурних підрозділів у нових умовах функціонування та євроінтеграції правоохоронної системи.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Багато вчених-адміністративістів звертають увагу на проблеми, пов'язані з визначенням і розглядом поняття адміністративного нагляду, його напрямів та ролі в правоохоронній діяльності Національної поліції. Ця тема є предметом дослідження в наукових працях таких науковців, як: В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, В. Є. Барба, О. В. Батраченко, О. І. Беспалова, В. М. Білик, Ю. П. Битяк, Н. Є. Блажівська, К. Л. Бугайчук, В. О. Верхогляд, С. С. Вітвіцький, В. В. Галуцько, В. М. Гаращук, В. В. Гаркуша, Ю. В. Гаруст, В. А. Глуховець, І. П. Голосніченко, С. К. Гречанюк, В. А. Гуменюк, С. В. Діденко, О. В. Джафарова, Н. В. Домброван, О. С. Доценко, О. Ю. Дрозд, С. Ю. Жила, М. В. Завальний, Л. Ю. Іванова, С. В. Ківалов, В. Ю. Кікінчук, О. Ф. Кобзар, Л. П. Коваленко, А. М. Колодій, Т. О. Коломоець, В. К. Колпаков, С. А. Комісаров, А. Т. Комзюк, В. В. Копейчиков, А. Є. Крищенко, О. В. Кузьменко, Я. Л. Курбанов, В. І. Курило, Я. В. Лазур, Я. О. Лакійчук, С. В. Лихачов, Л. О. Мамчур, А. А. Манжула, О. О. Маркова, А. В. Мартинов, С. М. Мельничук, Т. П. Мінка, Р. В. Миронюк, Ю. С. Назар, В. Я. Настюк, Д. М. Овсянко, В. І. Олефір, С. В. Петков, В. Д. Пчолкін, В. Й. Развадовський, У. В. Рамазанова, Б. В. Россинский, О. П. Рябченко, О. Ю. Синявська, О. Ф. Скакун, С. І. Скворцов, А. О. Собакарь, Є. Ю. Соболев, В. В. Сокурєнко, Ю. Н. Старілов, А. Х. Степанюк, С. Г. Стеценко, О. В. Тимощук, М. М. Тищенко, В. А. Троян, В. І. Трубніков, В. Г. Фатхутдінов, В. І. Фелик, Ю. М. Фролов, О. В. Харитонов, І. Ю. Хомишин, Д. П. Цвігун, Д. П. Цуркаленко, Р. В. Шагієва, С. О. Шатрава, Ю. С. Шемшученко, А. Ю. Шпак, Т. А. Шумейко, О. М. Ярмач, Х. П. Ярмачі, О. Н. Ярмиш та ін.

На сьогодні немає єдиної теорії адміністративного нагляду, зокрема в контексті адміністративно-наглядової діяльності поліції, в адміністративно-правовій науці. Проблеми повноцінного впровадження нагляду в правоохоронну діяльність поліції в умовах нових економічних, політичних і правових реалій сучасності залишаються недостатньо вивченими.

З огляду на зазначене, подальшого опрацювання потребують проблеми, що стосуються правової природи відносин у сфері здійснення адміністративного нагляду як одного з напрямів превентивної діяльності Національною поліцією.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертація узгоджується з положеннями Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 – 2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023, Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020, Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021, Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 р. № 756-р. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета та завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу теоретичних засад, правового регулювання та практичної реалізації поліцією наглядових повноважень виробити теорію адміністративно-наглядової діяльності як одного з напрямів превентивної діяльності Національною поліцією та визначити шляхи її вдосконалення.

Зазначена мета зумовлює постановку та виконання таких *завдань*:

– сформулювати поняття та визначити сутність адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції;

– встановити завдання, принципи та правові засади здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції;

– схарактеризувати форми адміністративного нагляду в діяльності Національної поліції України;

– визначити повноваження поліції щодо здійснення адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку та превентивного адміністративного нагляду у сфері безпеки дорожнього руху;

– розкрити порядок адміністративного нагляду за дотриманням правил дозвільної системи;

– з’ясувати сутність і значення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, його процедури й організаційні аспекти;

– розкрити зарубіжний досвід діяльності поліції щодо здійснення адміністративного нагляду як окремого виду превенції та можливі шляхи його використання в Україні;

– схарактеризувати взаємодію органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції.

Предметом дослідження є загальні методологічні та правові основи, напрями, процедури і форми адміністративно-наглядової діяльності Національної поліції України.

Методи дослідження. Основою дисертаційного дослідження є сукупність методів і прийомів наукового пізнання. Використання методів дослідження обумовлене системним підходом, що дозволяє розкрити проблеми у взаємозв’язку їх соціальної сутності та юридичної форми. Так, *логіко-семантичний* метод сприяв уточненню понятійного апарату (підрозділи 1.1–1.3), а також виокремленню завдань, принципів, напрямів і форм адміністративно-наглядової діяльності (підрозділи 1.2, 1.3). Застосування *діалектичного* методу дозволило визначити місце й роль превентивної та

адміністративно-наглядової діяльності (підрозділ 1.1). Методи *індукції* і *дедукції* дали змогу окреслити нормативно-правові засади та схарактеризувати завдання, принципи, напрями адміністративної діяльності Національної поліції (підрозділ 1.2). *Системно-структурний* метод використано для аналізу повноважень поліції в здійсненні адміністративно-наглядової діяльності (розділ 2, підрозділ 3.2). За допомогою *порівняльно-правового* методу було досліджено особливості нормативно-правового забезпечення адміністративно-наглядової діяльності (підрозділи 2.1–2.3) та організаційні аспекти цієї діяльності (підрозділи 2.1–2.3). Методи *статистичного* та *документального аналізу*, а також *соціологічного опитування* дали змогу виявити недоліки в правовому забезпеченні адміністративно-наглядової діяльності органів Національної поліції в Україні (підрозділи 3.1, 3.2). Метод *прогнозування* уможливив формулювання пропозицій щодо вдосконалення законодавства, що регулює діяльність органів Національної поліції у сфері адміністративного нагляду та превентивної роботи (підрозділи 2.3, 3.1, 3.2).

Науково-теоретичне підґрунтя роботи становлять наукові розробки з теорії держави та права, адміністративно-правової науки.

Нормативною основою дисертації є Конституція України, міжнародні договори, національне законодавство: закони й підзаконні нормативно-правові акти, які визначають засади реалізації адміністративно-правових засад здійснення адміністративного нагляду як одного з напрямів превентивної діяльності Національної поліції.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнення практики провадження превентивних заходів, правова публіцистика, довідкові видання, статистичні й аналітичні матеріали, що стосуються досліджуваних питань.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація становить комплексне дослідження, присвячене теоретичним і практичним питанням формування та розвитку адміністративно-процесуальних відносин щодо здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції, відображає авторську позицію в

розв'язанні конкретних правових проблем, пов'язаних зі здійсненням адміністративного нагляду за окремими напрямами. За результатами проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Зокрема, до них належать такі:

уперше:

– запропоновано авторське визначення поняття «адміністративний нагляд як вид превентивної діяльності Національної поліції», яким визнано універсальний напрям процедурно регламентованої профілактичної, систематично здійснюваної діяльності уповноважених підрозділів і посадових осіб поліції у встановлених законодавством формах, що покликаний забезпечити безперервний вплив на невизначене коло піднаглядних суб'єктів адміністративного нагляду з метою забезпечення належного рівня правопорядку, результатом якої є оцінка правомірності їх поведінки та запобігання можливим негативним наслідкам;

– виокремлено етапи реалізації завдань адміністративного нагляду поліції: 1) правовстановлення; 2) реалізація наглядових заходів (здійснення попереджувальних заходів і спостереження, оцінка відповідності фактичного становища справ встановленому об'єкту нагляду); 3) виявлення порушень встановлених правил, норм, вимог (перша фаза – припинення; друга фаза – відновлення; третя фаза – оцінка ефективності вжитих заходів); 4) включення юрисдикційного механізму (механізм юридичної відповідальності);

– визначено принципи адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції, зокрема доведено, що це – вміст взаємопов'язаних керівних та основоположних ідей, спрямованих на об'єктивне відображення потреб та інтересів суспільства з метою забезпечення належного провадження процедур у сфері публічної безпеки й порядку, безпеки дорожнього руху, дозвільної системи та нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, у певних правових формах і в межах компетенції уповноважених здійснювати адміністративний нагляд суб'єктів;

– запропоновано класифікацію форм провадження адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку та безпеки дорожнього руху: 1) виявлення факторів та умов, що сприяють учиненню правопорушень, які посягають на публічну безпеку й порядок і безпеку дорожнього руху з метою упередження та/або усунення їх негативних наслідків; 2) моніторинг рівня правомірності поведінки всіх учасників суспільних відносин, достатності й ефективності превентивної діяльності Національної поліції у сфері публічної безпеки та порядку, безпеки дорожнього руху шляхом здійснення патрулювання; 3) визначення рівня загрози публічній безпеці й порядку, безпеці дорожнього руху в діях учасників суспільних правовідносин; 4) пред'явлення правомірної вимоги особі щодо необхідності дотримання публічної безпеки й порядку, безпеки дорожнього руху та припинення протиправних дій; 5) вжиття відповідних превентивних поліцейських заходів, що відповідають рівню наявної загрози з обов'язковим дотриманням законних прав та інтересів особи;

удосконалено:

– понятійно-категоріальний апарат, який забезпечує належну реалізацію адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції: «форми адміністративного нагляду Національної поліції», «адміністративний нагляд у сфері публічної безпеки та порядку», «адміністративний нагляд у сфері безпеки дорожнього руху», «дозвільна система», «взаємодія органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду»;

– систему принципів адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції: 1) верховенства права; 2) законності; 3) дотримання прав і свобод людини; 4) неупередженості, дотримання вимог процедурності; 5) відкритості та прозорості; 6) об'єктивності та справедливості; 7) системності й комплексності; 8) політичної нейтральності;

9) суспільної довіри і підтримки громадськості; 10) взаємодії та співпраці;
11) пріоритетності профілактичних заходів;

– класифікацію форм адміністративного нагляду поліції:

1) правоустановча; 2) правозастосовна; 3) організаційна; 4) контрольно-наглядова; 5) попереджувальна; 6) правоохоронна; 7) публічно-сервісна;
8) забезпечувальна (здійснення матеріально-технічних операцій);

дістали подальшого розвитку:

– положення щодо притаманних адміністративному нагляду поліції елементів, які визначають умови його реалізації: 1) призначення реалізації адміністративного нагляду; 2) зовнішня форма провадження адміністративного нагляду; 3) процесуальна форма здійснення адміністративного нагляду для забезпечення його правомірності; 4) досягнутий результат здійснення адміністративного нагляду; 5) недопущення погіршення рівня правосвідомості та правомірності поведінки піднаглядного суб'єкта й застосування за потреби заходів процесуального примусу;

– визначення ознак адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції, до яких зараховано такі: 1) регламентованість процедури провадження та встановлення адміністративного нагляду поліції визначено нормами чинного законодавства України; 2) превентивна (профілактична) спрямованість, спрямована на належне забезпечення безпеки громадян та суспільства загалом і зниження рівня кількості правопорушень; 3) наявність специфічного об'єкта, щодо якого проводиться нагляд, який не притаманний іншим правовідносинам за своїм характером і змістом; 4) офіційний характер (адміністративний нагляд провадять працівники Національної поліції в процесі реалізації їх службових обов'язків, проте від імені держави); 5) систематичний характер провадження, оскільки реалізується на постійній основі й безперервно; 6) має надвідомчий характер, адже між суб'єктом здійснення та піднаглядною особою відсутня підпорядкованість і залежність; 7) адміністративний нагляд безпосередньо

спрямований на забезпечення охорони громадського порядку, прав, свобод та інтересів громадян від протиправних посягань; 8) адміністративний нагляд має ініціативний характер, оскільки він реалізується здебільшого за ініціативою працівників поліції чи інших уповноважених осіб, і не вимагає подання будь-яких заяв чи скарг; 9) обмежений чинним законодавством перелік засобів і методів здійснення адміністративного нагляду працівниками поліції; 10) адміністративний нагляд має комплексне регулювання, що реалізується як на рівні законів, так на рівні підзаконних нормативно-правових актів;

– коло ознак превентивних заходів, які провадять у процесі адміністративного нагляду;

– перелік заходів, що забезпечують реалізацію завдань адміністративного нагляду у сфері дозвільної системи: 1) отримання повної інформації стосовно об'єкта нагляду для його початкової перевірки; 2) детальне провадження інформаційно-аналітичних заходів щодо отриманих даних; 3) прийняття за результатами цих заходів відповідних компетентних рішень; 4) систематичне обстеження об'єктів з метою виявлення можливих випадків порушення правил дозвільної системи; 5) провадження дій щодо реалізації прийнятих у процесі нагляду рішень для попередження правопорушень у цій сфері та застосування інституту юридичної відповідальності до правопорушників;

– позитивний зарубіжний досвід діяльності поліції щодо здійснення адміністративного нагляду як окремого виду превенції Національної поліції та можливі шляхи запровадження отриманих здобутків в Україні, що дало змогу виокремити перспективні орієнтири адаптації в Україні;

– форми взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності: 1) спільний аналіз стану протиправності поведінки учасників суспільних правовідносин; 2) активна спільна участь у розробленні та реалізації профілактичних програм; 3) провадження спільних наглядових заходів з

перевірки дотримання встановлених правил і нормативів; 4) проведення цільових заходів профілактичного змісту; 5) спільні наради; 6) профілактичний облік порушників; 7) створення і ведення спільної бази даних (реєстрів) та обмін інформацією.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичне, так і практичне значення та можуть бути використані в:

– *науково-дослідній діяльності* – для поглиблення наявних уявлень про проблемні питання здійснення адміністративного нагляду як одного з напрямів превентивної діяльності Національної поліції, пріоритетних напрямів його розвитку, а також як підґрунтя подальших наукових досліджень з відповідної проблематики (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчій та правозастосовній діяльності* – запропоновані в дисертації рекомендації можуть бути використані для вдосконалення законодавства, а також підвищення ефективності практичної діяльності органів Національної поліції щодо здійснення адміністративно-наглядової діяльності;

– *освітньому процесі* – під час викладання курсантам, студентам закладів вищої освіти в межах вивчення дисциплін «Адміністративна діяльність поліції», «Управління в органах поліції», «Адміністративне право України», а також для підготовки навчальної та наукової літератури з цієї тематики.

Апробація матеріалів дисертації. Результати проведеного дослідження, його основні наукові ідеї, положення та висновки, викладені в дисертації, були оприлюднені на чотирьох міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення» (м. Київ, 22–23 вересня 2021 р.), «Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність» (м. Київ, 19–20 січня 2022 р.), «Взаємодія публічного та приватного права» (м. Київ,

21–22 лютого 2022 р.), «Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у XXI столітті» (м. Київ, 14–15 червня 2022 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 209 сторінок. Список використаних джерел містить 211 найменувань на 25 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ ЯК ОДНОГО З НАПРЯМІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

1.1. Поняття та сутність адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції

Реалізація визначених законом заходів, направлених на забезпечення відповідного стану правопорядку, правосвідомості та законності в межах держави, гарантування дотримання і захисту прав, свобод та інтересів людини і громадянина, є основоположним завданням органів Національної поліції України. Рівень досягнення цього завдання свідчить про ступінь розвитку України, як держави демократичної, соціально орієнтованої, та правової.

Однією з форм реалізації цього завдання виступає адміністративний нагляд, що являє собою один із напрямків превентивної діяльності Національної поліції. Такий вид діяльності поліції завжди привертав ретельну увагу з боку науковців у сфері адміністративного права, які прагнули з'ясувати сутність, складові елементи та завдання адміністративного нагляду. Проте, не зважаючи на високу значущість адміністративного нагляду, як способу попередження правопорушень, належного відображення у нормах Закону України «Про Національну поліцію» його поняття, сутність та завдання не знайшли, що відповідно свідчить про актуальність даного дослідження.

Інтерес до адміністративного нагляду протягом багатьох років залишається досить високим, та у сучасній науці адміністративного права трапляються спроби надати цьому складному адміністративно-правовому явищу чітко виражений характер, визначити його поняття, сутність та елементи [1, с. 81].

Мета дослідження полягає у формуванні поняття адміністративного нагляду, як виду превентивної діяльності Національної поліції та виділенню його елементів, що визначають умови її реалізації та притаманних характеризуючих ознак.

Формуванню поняття та змісту адміністративного нагляду у сфері діяльності Національної поліції у своїх наукових працях увагу приділяли такі науковці-адміністративісти, як: Д.М. Бахрах, О.І. Безпалова, Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, І.П. Голосніченко, О.В. Джафарова, С.В. Ківалов, С.А. Комісаров, А.Т. Комзюк, Д.М. Овсянко, Б.В. Россинский, В.В. Сокурєнка, Ю.Н. Старілов, В.А. Троян, Д.П. Цвігун, Х.П. Ярмакі та ін.

В Україні на законодавчому рівні врегульовано питання здійснення різних видів нагляду і контролю – прокурорський, державний, при чому деякі науковці висловлюють думку про те, що «нагляд» і «контроль» є поняттями тотожними, направленими на спільні мету і результат, підкріплюючи своє бачення поглядами законодавця та нормами Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 № 877-V, згідно якого державний нагляд (контроль) - діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування (далі - органи державного нагляду (контролю)) в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища [2].

Національна поліція, як державний орган, що покликаний забезпечити високий рівень правопорядку та законності в державі, функціонує на підставі Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII, норми якого визначають правові засади організації та діяльності

Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України, завдання поліції та регламентує перелік превентивних поліцейських заходів [3]. Проте, його нормами не визначено поняття та зміст адміністративного нагляду, як одного з виду превентивних заходів Національної поліції, що породжує неоднозначність розуміння його сутності та відсутність єдиної наукової думки з цього питання.

Враховуючи те, що адміністративний нагляд поліції є діяльністю превентивною, перед початком з'ясування його поняття та сутності, вважаємо за необхідне визначити зміст поняття превенція, превентивний захід.

За словником іншомовних слів, превентивний (лат. *praeventivus*) – запобіжний; превенція (лат. *praeventio*, від *praevenio* – попереджую) – запобігання злочинам [4, с. 623].

За великим тлумачним словником, превентивний, який попереджає що небудь, запобігає чомусь; профілактичний, упереджувальний; превенція - запобігання, попередження (напр, злочинів) [5, с. 1104].

У правовій науці, наголошує І. О. Волокітенко, виділяють такі види превенції, як загальна превенція – попередження скоєння правопорушень іншими особами. Це попередження вчинення кримінальних правопорушень громадянами, схильними до протиправних учинків; превенція приватна – профілактика (попередження) учинення нових кримінальних правопорушень особами, які вже скоїли будь-яке правопорушення [6, с. 42].

Суттєвою ознакою поняття «превенція» є наявність певної низки дій чи подій, одні з яких передують іншим і випереджають очікувані наслідки від попередніх. Мова йде про випередження в чому-небудь, дій чи подій котрі передують настанню чого-небудь або певних дій. Поняття «превенція» в адміністративно-правовому аспекті розглядається як врегульовані нормами адміністративного права випереджувальні дії, спрямовані на недопущення настання небажаних наслідків [7, с. 18].

Превентивна діяльність, на думку І.О. Волокітенко – це особливий вид діяльності поліцейських, які у своїй праці попереджають та(або) запобігають вчиненню правопорушень у сфері публічного порядку [8, с. 188].

В Сулацький характеризує превентивну діяльність Національної поліції України як будь-які дії добровільного або примусового характеру або комплекс таких дій, передбачених чинним законодавством України, вчинених уповноваженими особами поліції перед початком вчинення правопорушення та спрямовані на його попередження [9, с. 198-199].

Превентивна діяльність, на переконання Д.О. Булатіна, є комплексом дій, що може обмежувати певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень. Превентивна діяльність спрямована на охорону прав і свобод людини, протидію злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку до вчинення дій суб'єктом, на якого спрямовані такі дії. Такі превентивні дії можуть застосовуватися за наявності фактичних та юридичних умов і можуть обмежувати певні права і свободи людини в межах нормативно закріплених вимог їх вчинення [7, с. 21].

На думку О. М. Бандурки превентивні поліцейські заходи передбачають у встановлених законом випадках застосування обмежень певних прав і свобод до людей та організацій, і в цьому виявляється їх примусовий характер, хоча правопорушення при цьому відсутні. Тобто ці заходи мають чітку профілактичну спрямованість, орієнтовані на захист інтересів публічної безпеки та порядку, на недопущення вчинення правопорушень [72, с. 33].

Тож адміністративний нагляд поліції, як одна з форм превентивної діяльності, провадиться поліцейськими в ході реалізації профілактичних заходів з метою запобігання вчиненню правопорушень у вигляді контролю за правомірністю поведінки учасників суспільних правовідносин, тим самим здійснюючи протидію правопорушенням, виявлення та усунення факторів, що сприяють вчиненню правопорушень в майбутньому тощо.

Я. І. Маслова вважає, що адміністративний нагляд є засобом забезпечення законності, що об'єктивується через діяльність уповноважених суб'єктів публічної адміністрації щодо спостереження за станом дотриманням норм права та має на меті досягнення превентивних цілей адміністративно-правового регулювання [10, с. 84].

Аналіз Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII свідчить про наявність в цьому законодавчому акті норми, яка визначає одним із превентивних поліцейських заходів перевірку дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб [3]. Детальну регламентацію питання адміністративного нагляду за такими особами покликаний здійснити Закон України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 01.12.1994 № 264/94-ВР, у статті 1 якого визначено, що адміністративний нагляд - це система тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, що здійснюються органами Національної поліції [11].

Даною нормою законодавець суттєво звужує поняття і сферу застосування адміністративного нагляду лише до контролю за правомірністю поведінки осіб, які були звільнені з місць позбавлення волі після відбування покарання.

На думку В. К. Колпакова, адміністративний нагляд – це здійснення спеціальними державними структурами цільового спостереження за дотриманням виконавчо-розпорядчими органами, підприємствами, установами і організаціями та громадянами правил, передбачених нормативними актами [12].

В адміністративному праві сформувався підхід до розуміння адміністративного нагляду як одного із способів забезпечення законності та дисципліни у сфері державному управлінні. Проте, першочергово під адміністративним наглядом розумівся спеціальний вид правоохоронної

діяльності низки уповноважених органів державного апарату, який полягає у здійсненні спостереження за виконанням спеціальних правил та вимог, встановлених законами, нормативними актами уряду, відомчими актами, а також самими органами, що здійснюють цей нагляд. Таке розуміння адміністративного нагляду підкреслювало його спеціалізованість як однієї з головних функцій правоохоронних органів.

Таким чином, загальний адміністративний нагляд здійснюється Національною поліцією України в організаційних та правових формах. Організаційні форми віднесені до не правових, має місце належність до них різних організаційних дій, які пов'язані з організацією поліцейської діяльності у сфері здійснення загального адміністративного нагляду. До правових форм, що застосовуються при здійсненні загального адміністративного нагляду віднесено правові акти (індивідуального і нормативного характеру) та інші юридично значущі дії [13, с. 29].

Як відзначає Ю. В. Дем'янчук, з огляду на правову природу адміністративного нагляду останній не може розглядатися тільки як інститут адміністративного права у зв'язку з тим, що його соціальна спрямованість полягає в установленні досить жорсткого контролю з боку міліції за поведінкою окремої категорії осіб, звільнених із місць позбавлення волі. Це положення надає цим особам специфічний правовий статус, який характеризується наявністю додаткових обов'язків і відповідальності (адміністративної та кримінальної) за їх порушення. Крім того, для здійснення адміністративного нагляду законодавцем передбачено комплекс правових засобів, характерних, по-перше, для кримінального, кримінально-виконавчого й адміністративного права, і, по-друге, вони мають оригінальний, самостійний характер і містяться в Законі [14, с. 124].

Як відзначає Д. П. Цвігун, адміністративний нагляд – це самостійна форма контролю, зміст якої єдиний, незалежний від того, якими органами нагляду здійснюється; адміністративний нагляд, подібно прокурорському, не може бути пов'язаний із втручанням у діяльність піднаглядного об'єкта або

органу управління, а у випадках, коли таке втручання має місце, нагляд поступається місцем контролю [15, с. 39].

Така позиція дає підстави визначити, що адміністративний нагляд характеризується як динамічне правове явище, яке може трансформуватися залежно від умов, що склалися та мають місце в сучасній правовій державі.

Досліджуючи зміст поняття «адміністративний нагляд» Х.П. Ярмакі наголошує на важливості наявності основоположної ознаки цього виду діяльності державних органів, а саме – відсутність організаційної підпорядкованості у суб'єктів нагляду й піднаглядних об'єктів [16, с. 144].

На відсутності такої підпорядкованості між суб'єктом нагляду та піднаглядним суб'єктом формує своє бачення адміністративного нагляду С.А. Комісаров.

Досліджуючи питання адміністративно-наглядової діяльності поліції, науковець наголошує, що загальний поліцейський нагляд розглядається як різновид правоохоронної діяльності поліцейських органів, яка полягає у спеціально організованому на основі матеріальних та процесуальних норм адміністративного законодавства, нормативних та індивідуальних актів управління, систематичному спостереженні у межах своєї компетенції (головним чином, у публічних місцях) за дотриманням громадянами, посадовими особами та організаціями нормативних правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері публічного порядку та безпеки, з метою виявлення, попередження та припинення їхніх порушень, забезпечення притягнення винних до встановленої законом відповідальності [17, с. 69-70].

Тож адміністративний нагляд можна характеризувати як елемент (інститут) державного механізму, що наділений самостійністю, автономією, певною правовою формою, реалізується Національною поліцією, як спеціально уповноваженим правоохоронним органом та сприяє реалізації адміністративно-правових норм, що забезпечують громадський порядок,

забезпечує здебільшого індивідуальну превенцію і як правило має наслідком застосування заходів адміністративного примусу [18, с. 51].

На цьому наголошує В.М. Гаращук. На його думку адміністративний нагляд має за мету не лише попередження протиправних дій, усунення причин і умов, що сприяють правопорушенням, а й застосування заходів адміністративного примусу, в тому числі адміністративної відповідальності в разі виявлення порушень загальнообов'язкових правил [19, с. 42].

На думку колективу авторів, з одного боку, адміністративний нагляд поліції є засобом адміністративного впливу, видом її виконавчо-розпорядчої діяльності, а з іншого, – засобом забезпечення режиму законності в діяльності поліції. Нагляд забезпечує охорону відповідних суспільних відносин і матеріальних цінностей, причому не тільки від правопорушень, але й від протиправних дій і стихійних явищ. Суб'єкти наглядової діяльності зобов'язані піклуватися насамперед про те, щоб не допустити, запобігти настанню шкідливих наслідків, виявити обставини, що можуть бути їх причиною, і вжити певних заходів для усунення виявлених відхилень. Іншими словами, на першому плані – попередження, припинення, щоб не допустити настання шкоди, а на другому – застосування поліцейських заходів для загальної та індивідуальної превенції правопорушень у майбутньому [20, с. 327].

Д.О. Назаренко визначає адміністративний нагляд одним із засобів індивідуальної профілактики на стадії попередження рецидиву злочинів, який полягає в спостереженні, перевірці і організаційно-коректувальному впливі на особу, виступає об'єктом попереджувальної роботи і здійснюється за допомогою заходів владного характеру з метою виявлення причин і умов негативної поведінки, обмеження можливостей для вчинення злочинів або інших правопорушень, створення сприятливих умов для застосування інших заходів і засобів карально-виховного та індивідуально-профілактичного впливу [21, с. 33].

Як відзначає В.В. Карелін, адміністративний нагляд, який виступає як самостійний правовий інститут забезпечення законності та дисципліни, полягає в систематичному спостереженні за діяльністю піднаглядових об'єктів (осіб, що мали судимість), які не перебувають в організаційному підпорядкуванні у наглядаючого суб'єкта, з метою перевірки відповідності їхньої діяльності правовим приписам та у разі виявлення порушень установлених норм і правил притягнення винних до юридичної відповідальності [1, с. 82].

Тобто адміністративний нагляд виступає в якості способу організувати належний рівень законності у суспільстві, характеризується як особлива форма діяльності уповноваженого державою органу, що спрямована на постійне спостереження за поведінкою суб'єктів суспільних відносин з метою утримання їх в рамках правового поля, правопорядку та зростання їх рівня правосвідомості.

Адміністративно-наглядова діяльність, на думку О.В. Джафарової, за своїм змістом та засобами вираження розглядається як засіб впливу на формування суспільних відносин, процесів поведінки та діяльності людей. Під нею розуміють здійснення уповноваженими та суб'єктами систематичного нагляду за діями й поведінкою людей, їх юридичною оцінкою з позиції відповідності правовим установкам та припинення правопорушень, а також виявлення протиправних дій та осіб, які їх скоїли. Адміністративний нагляд здійснює організуючий вплив на соціальні взаємозв'язки, які виникають у суспільстві. Він також впливає на посилення самоконтролю та відповідальності громадян і посадових осіб за свої дії та вчинки [22, с. 77-78].

Адміністративний нагляд працівників поліції можна визначити як систематичне спостереження за станом виконання вимог законодавства України в галузях економіки, державного управління та суспільного життя і застосування до правопорушників примусових заходів для припинення правопорушення та притягнення їх до юридичної відповідальності [23, с. 76].

В ході дослідження місця адміністративного нагляду в механізмі забезпечення правопорядку А.О. Собакарь відзначає, що дана форма превентивної діяльності становить процес послідовно здійснюваних етапів або стадій: попередній – аналіз інформації про піднаглядний об'єкт, розробка і доведення до об'єкта нагляду відповідних норм, правил його функціонування; поточний – включає систематичне і безпосереднє спостереження, інспектування, перевірку, під час яких виявляються порушення, застосовуються запобіжні заходи, відновлюється порушений порядок, вирішується питання про необхідність притягнення винних до юридичної відповідальності; завершальний – полягає в аналізі загального положення об'єкта нагляду, виявленні тенденцій, розробці пропозицій [24, с. 123].

З урахуванням змісту досліджених наукових точок зору на суть та зміст адміністративного нагляду можна відзначити, що Національна поліція, виступаючи основним суб'єктом адміністративно-наглядової діяльності превентивного змісту, зобов'язана забезпечити дотримання законності та правопорядку в суспільстві, не допустити порушення законних прав, свобод та інтересів учасників суспільних відносин, запобігти настанню негативних наслідків протиправної діяльності окремих суб'єктів, і забезпечити виявлення та усунення обставин, які сприяють вчиненню правопорушень.

Основне завдання адміністративного нагляду Національної поліції – попередження порушення встановлених правовими нормами правил поведінки в правовій державі. Попередження, це діяльність уповноваженого державою суб'єкта, яка має провадитись систематично, з метою недопущення вчинення протиправного діяння, та настання необхідності усунути його негативні наслідки. Превентивні заходи завжди повинні мати місце до вчинення правопорушення, саме вони не допускають появи і розвитку обставин суб'єктивної сторони правопорушення. Превентивна робота поліції має бути направлена на виключення можливості навіть появи у суб'єкта протиправних думок та намірів вчинити правопорушення.

Належним чином організована та проведена Національною поліцією превенція дає свої результати на початковому етапі протиправної діяльності – формування протиправного наміру та мотиву.

На основі проведеного дослідження та аналізу різних наукових точок зору на адміністративний нагляд поліції, більшість науковців пропонує класифікувати адміністративний нагляд поліції за низкою ознак, а саме за: 1) сферою наглядової діяльності (загальний і спеціальний); 2) часом здійснення (постійний і тимчасовий); 3) сферами, які підлягають нагляду (забезпечення громадського порядку, громадської безпеки, дотримання правил дозвільної системи, безпеки дорожнього руху, правил паспортно-реєстраційної системи, особами, звільненими з місць позбавлення волі); 4) відкритістю (гласний і негласний); 5) джерелами (документальний і фактичний); 6) правовою кваліфікацією (правомірний або неправомірний); 7) кількісним складом суб'єктів (одноосібний або колегіальний); 8) способом ініціювання (активний, що припускає саме ініціювання, або пасивний - не припускає зовнішнього ініціювання); 9) рівнем правового регулювання (на підставі виключно законів або на підставі законів та інших нормативно-правових актів); 10) за порядком встановлення та припинення (судовий і позасудовий); 11) за порядком реалізації процедур нагляду (звичайний, спрощений, особливий) [26, с. 13].

В ході аналізу існуючих наукових поглядів на питання поняття та сутності адміністративного нагляду в цілому, та у сфері діяльності Національної поліції зокрема, можна виділити притаманні цьому виду превентивної діяльності елементи, що визначають умови її реалізації.

Першим елементом виступає саме призначення реалізації адміністративного нагляду – забезпечення дотримання правових норм, недопущення настання негативних наслідків від їх недотримання та виявлення обставин, що сприяють правопорушенням.

Другим елементом виступає зовнішня форма провадження адміністративного нагляду – способи і методи реалізації, які забезпечують

дотримання режиму правопорядку і не допускають вчинення правопорушень (охорона, регулювання, контроль, дозвіл тощо).

Третій елемент – чітко регламентована нормами права процесуальна форма здійснення адміністративного нагляду, для забезпечення його правомірності.

Четвертий елемент – досягнутий результат здійснення адміністративного нагляду, який має значення для оцінки достатності застосовуваних способів і методів його реалізації, та рівня профілактики вчинення правопорушень.

П'ятий елемент – недопущення погіршення рівня правосвідомості та правомірності поведінки піднаглядного суб'єкта, та застосування, за необхідності, заходів процесуального примусу.

Формування поняття такої форми превентивної діяльності Національної поліції, як адміністративний нагляд, потребує виділення характеризуючих її ознак.

Досліджуючи сутність адміністративного нагляду поліції, І.М. Ковальов, В.А. Євтушок визначили такі ознаки даної форми превентивної діяльності:

- 1) систематичність – адміністративний нагляд поліції здійснюється постійно та безперервно;
- 2) легальність – адміністративний нагляд поліції ґрунтується на нормах законодавства України, види заходів адміністративного нагляду, порядок і підстави їх застосування встановлені законодавством України;
- 3) офіційність – здійснення нагляду від імені держави та з метою виконання покладених на поліцію обов'язків;
- 4) публічність – нагляд може здійснюватися із залученням представників громадськості відповідно до Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»;
- 5) охоронний характер – нагляд спрямований на охорону громадських інтересів, прав і свобод громадян від протиправних посягань;

б) метою адміністративного нагляду є припинення та запобігання порушенням законодавства України [23, с. 76].

Група науковців, в своїй праці, до специфічних ознак адміністративного нагляду поліції відносить:

1) його надвідомчий характер, тобто спостереження за об'єктом, не підпорядкованим по службі, який належить до іншого відомства. Наприклад, відносини між працівником поліції та суб'єктом, який є власником вогнепальної зброї, транспортного засобу тощо;

2) профілактичну спрямованість, спрямованість на забезпечення безпеки громадян, суспільства, держави. Працівники поліції під час здійснення нагляду мають можливість виявити умови, що сприяють адміністративним і кримінальним правопорушенням, вплинути на осіб, схильних до антигромадської поведінки, з метою недопущення з їх боку протиправних діянь, вчасно припинити правопорушення й забезпечити невідворотність відповідальності порушника;

3) організуючу спрямованість, яка виявляється в упорядкуванні суспільних відносин у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку; поновленні суспільних відносин, що зазнали небажаного впливу внаслідок протиправних дій;

4) загальний характер адміністративного нагляду, з одного боку, оскільки він реалізується переважною більшістю підрозділів поліції в усіх підконтрольних їм сферах життєдіяльності, і спеціалізований – з іншого, тому що спрямований він на забезпечення дотримання спеціальних правил (наприклад дозвільної системи);

5) ініціативний характер адміністративного нагляду, тобто він здійснюється головним чином з ініціативи самих працівників поліції, а не у зв'язку з надходженням заяв чи скарг;

б) обмежений набір засобів і методів здійснення адміністративного нагляду працівниками поліції (застосування поліцейських заходів) [20, с. 324-325].

Вищезазначене дає можливість визначити адміністративний нагляд, як вид превентивної діяльності Національної поліції – універсальним напрямом процедурно регламентованої профілактичної, систематично здійснюваної діяльності уповноважених підрозділів та посадових осіб поліції, у встановлених законодавством формах, що покликаний забезпечити безперервний вплив на невизначене коло піднаглядних суб'єктів адміністративного нагляду з метою забезпечення належного рівня правопорядку, результатом якої є оцінка правомірності їх поведінки та запобігання можливим негативним наслідкам [27, с. 212].

З огляду на сформоване авторське визначення поняття адміністративного нагляду, як виду превентивної діяльності Національної поліції, можна виділити наступні, характеризуючі дану діяльність ознаки:

1) регламентованість процедури провадження та встановлення адміністративного нагляду поліції визначено нормами чинного законодавства України;

2) превентивна (профілактична) спрямованість, яка направлена на належне забезпечення безпеки громадян та суспільства в цілому і зниження рівня кількості правопорушень;

3) наявність специфічного об'єкту, щодо якого проводиться нагляд, який не притаманний іншим правовідносинам за своїм характером та змістом;

4) офіційний характер, оскільки адміністративний нагляд провадиться працівниками Національної поліції, в ході реалізації їх службових обов'язків, але при цьому від імені держави;

5) систематичний характер провадження, оскільки реалізується на постійній основі та безперервно;

6) має надвідомчий характер, оскільки між суб'єктом здійснення та піднаглядною особою відсутня підпорядкованість та залежність;

7) адміністративний нагляд має безпосередню спрямованість на забезпечення охорони громадського порядку, прав, свобод та інтересів громадян від протиправних посягань;

8) адміністративний нагляд має ініціативний характер, оскільки він реалізується здебільшого за ініціативою працівників поліції чи інших уповноважених осіб, і не вимагає подання будь-яких заяв чи скарг;

9) обмежений чинним законодавством перелік засобів і методів здійснення адміністративного нагляду працівниками поліції;

10) адміністративний нагляд має комплексне регулювання, що реалізується як на рівні законів, так на рівні підзаконних нормативно-правових актів.

1.2. Завдання, принципи та правові засади здійснення адміністративного нагляду, як виду превентивної діяльності Національної поліції

Адміністративний нагляд, як напрям превентивної діяльності Національної поліції, є одним із пріоритетів України як правової, демократичної держави. Для належного провадження цієї превентивної діяльності особлива увага з боку держави звертається на підвищення ефективності функціонування поліції у цьому напрямку.

Основу здійснення правового регулювання будь-яких відносин, що виникають в суспільстві, становлять певні завдання та принципи, основоположні правила та ідеї, якими мають керуватися уповноважені суб'єкти, в ході реалізації своїх функціональних обов'язків, з дотриманням при цьому прав та інтересів інших учасників даної групи відносин.

Безсумнівно, діяльність пов'язана із провадженням адміністративного нагляду, включаючи діяльність поліції, має виконувати визначені завдання та базуватися на певних законодавчо обумовлених засадах, головних положеннях, ключових правилах – тобто на принципах.

Крім того, завдання і принципи адміністративного нагляду, як превентивної діяльності поліції, серед адміністративістів залишаються маловивченими та потребують подальшого дослідження.

Аналіз існуючих наукових праць свідчить про фрагментарність дослідження поставленого у межах даної роботи питання, зокрема такими науковцями, як В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурка, О.В. Батраченко, О.І. Безпалова, В.В. Галуцько, О.В. Джафарова, О.Ю. Дрозд, С.В. Ківалов, А.Т. Комзюк, Р.В. Миронюк, С.В. Петков, Є.Ю. Соболев, С.О. Шатрава, В.І. Фелик та інші.

Метою дослідження є визначення, шляхом аналізу норм чинного законодавства та наукових напрацювань, завдань, принципів та правових засад здійснення адміністративного нагляду, як виду превентивної діяльності Національної поліції, виділити їх характерні особливості та здійснити їх класифікацію.

Аналіз норм чинних Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [3] та Положення «Про Національну поліцію», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 [28], дає можливість виділити серед основних повноважень поліції завдання, які реалізуються в ході провадження адміністративного нагляду, як форми превентивної діяльності, а саме:

1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;

2) виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

3) вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

4) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

5) регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

6) видає відповідно до закону дозволи на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видає та погоджує дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху;

7) вживає заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі;

8) здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ;

9) здійснює адміністративний нагляд відповідно до закону [3].

Отже, як вбачається з виділених завдань, основна мета адміністративного нагляду, як превентивної діяльності поліції – це виявлення, забезпечення, підтримання, запобігання, протидія, усунення та контроль.

Превентивна діяльність здійснюється поліцейськими в процесі профілактики та запобігання вчиненню правопорушень, в ході реалізації профілактичного контролю стосовно додержання вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо дітей, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, організації роботи дозвільної системи, запобігання та припинення насильства в сім'ї тощо [29, с. 157].

В ході дослідження В.І. Фелик приходять до висновку, що значення профілактичної діяльності Національної поліції, у формі адміністративного

нагляду, полягає в реалізації наступних завдань: 1) завдяки ефективно організованій та спланованій профілактичній діяльності досягається високий рівень публічної безпеки і порядку в державі та окремих її регіонах; 2) в результаті провадження профілактичних заходів суттєво знижується рівень злочинності та вчинення адміністративних правопорушень; 3) підвищується рівень довіри громадян до Національної поліції; виникає відчуття безпеки та захищеності, і, як наслідок, знижується соціальна напруга в суспільстві; 4) створюються умови для економічного зростання, підвищення рівня життя; 5) поступово відбувається формування суспільства нового типу, члени якого позбавлені девіантного мислення та поведінки, з усвідомленням необхідності дотримання закону, прав та свобод інших громадян, що стає нормою, відхилення від якої засуджується суспільством [30, с. 14-15].

Завданням поліції, при реалізації адміністративного нагляду, є здійснення не лише превентивної діяльності, спрямованої на попередження та припинення протиправних дій, але й профілактичної роботи, змістом якої є вплив на свідомість особи, шляхом застосування заходів виховного (педагогічного) впливу. В процесі роботи у поліцейського також виникає потреба з'ясувати причини та умови, які призвели до правопорушень [31, с. 165].

Нормативно адміністративний нагляд поліції, являючи собою особливу форму превентивної діяльності, має ряд завдань, що мають бути реалізовані поетапно в ході протидії правопорушенням та зростання правосвідомості і рівня правомірної поведінки громадян.

Д. П. Цвігун [15; 32] виділяє 4 етапи адміністративного нагляду поліції:

Перший етап – правовстановлення – являє собою процедуру регламентації поведінки піднаглядних суб'єктів. Його особливістю стосовно адміністративного нагляду органів внутрішніх справ є те, що об'єкти нагляду (правила, інструкції, норми, вимоги, стандарти тощо) встановлюються законодавчими органами або вищими органами загальної компетенції відповідно до встановленого для них порядку видання нормативних актів.

Ними ж приймається рішення про віднесення конкретного предмету нагляду до відання органів внутрішніх справ.

Другий етап – реалізація наглядових заходів, складається з двох фаз, перша з яких включає фазу здійснення попереджувальних заходів і спостереження, і друга – фазу оцінки відповідності фактичного становища справ встановленому об'єкту нагляду.

Третій етап пов'язаний з виявленням органом адміністративного нагляду порушень установлених правил, норм, вимог і виходом із цієї причини піднаглядного суб'єкта з режиму нормального функціонування. Вона також складається з кількох фаз: перша з них – фаза припинення – припинення протиправної поведінки, друга фаза – фаза відновлення – приведення піднаглядного суб'єкта до режиму нормальною функціонування, і третя фаза – оцінки ефективності вжитих заходів, і має циклічний характер.

Четвертий етап – «включення юрисдикційного механізму», механізму юридичної відповідальності [15; 32, с. 96].

Виконання завдань, що стоять перед підрозділами превентивної діяльності Національної поліції, передбачає реалізацію принципів, заснованих на визнанні загальнолюдських цінностей, поваги до прав і свобод людини, визнання їх пріоритету у взаємовідносинах з державою [33, с. 39].

Як слушно зазначає О.Ф. Андрійко, принципи є однією з умов ефективності контрольної діяльності та належної спрямованості на виконання її завдань [34, с. 11].

Тож, для досягнення поставленої мети дослідження, вважаємо за необхідне визначити сутність поняття «принцип» на загально-теоретичному рівні.

«Принцип» - основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін.; основний закон якої-небудь точної науки; особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь; спосіб створення або здійснення чогось; правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації і т. ін. [5, с. 1125].

Енциклопедичний словник з державного управління, характеризує «принцип» – як основне вихідне положення будь-якої теорії чи вчення, вихідні засади пояснень чи керівництва до дії; основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи права, державного устрою тощо. Їм притаманна властивість абстрактного відображення закономірностей соціальної дійсності, що зумовлює їх особливу роль у структурі широкого кола явищ [35, с. 560-561].

Як переконує А.М. Колодій, виникнення принципів обумовлено потребами суспільного розвитку, в яких відображаються закономірності суспільного життя, а головними джерелами цих принципів є політика, економіка, мораль, ідеологія та соціальне життя [36, с. 42].

М.В. Онищук наголошує, що принципи права стали одними з первинних об'єктивних проявів права від часів його виникнення. Початково вони втілювали морально-етичні та релігійні ідеали людства від часів трансформації додержавного суспільства в державу. Із часом принципи права стали концентровано втілювати уявлення суспільства та його окремих індивідуумів про «право» і «неправо», чинне і бажане право, а з розмежуванням права на приватне і публічне, національне і міжнародне, матеріальне і процесуальне принципи права стали ідеологічним уособленням сутності суспільних відносин, що виступали предметом зазначених складників права. Так, іще у класичному римському праві була поширеною формула «*principium est porissima pars conjugue rei*» – «принцип є найважливішою часткою всього» [37, с. 146].

Принципи права, на думку Д.М. Переверзева, безперечно належать до числа його основних механізмів, головних конструкцій. Відносно права слід мати на увазі, що принцип - це перш за все ідея, але не тільки. Як саме право не зводиться до ідей, а охоплює і норми, і соціальні відносини, так і його принципи виходять за межі тільки ідей і знаходять нормативний та правозастосовчий зміст. Інакше кажучи принципи права - це перш за все ідеї,

що в процесі розвитку набувають зовнішніх форм правової норми та відносин [38, с. 70].

Враховуючи те, що адміністративний нагляд, як вид превентивної діяльності Національної поліції, є універсальним напрямом процедурно регламентованої профілактичної діяльності уповноважених підрозділів та посадових осіб поліції, у встановлених законодавством формах, що покликаний забезпечити безперервний вплив на невизначене коло піднаглядних суб'єктів адміністративного нагляду з метою забезпечення належного рівня правопорядку, результатом якої є оцінка правомірності їх поведінки та запобігання можливим негативним наслідкам, йому притаманні специфічні принципи.

При цьому, варто відзначити, що принципи здійснення адміністративного нагляду мають на меті не тільки визначення основних засад його реалізації, а й запровадити постійне вдосконалення процедури такої превентивної діяльності поліції.

В. Ільницький, удосконалюючи визначення принципів адміністративно-процесуальної діяльності органів Національної поліції, розуміє під ними основні ідеї, вихідні положення, які закріплені в адміністративно-процесуальному законодавстві, визначає що вони мають загальну значущість, вищу імперативність (веління) і відображають суттєві положення процесуальної діяльності органів Національної поліції [39, с. 3].

Принципи адміністративного нагляду, що провадиться органами поліції у різних сферах суспільного життя, функціонують у певній системі, та мають чітку направленість на забезпечення публічної безпеки і порядку, безпеку дорожнього руху, належне функціонування дозвільної системи та рівень правосвідомості осіб, звільнених з місць позбавлення волі, тощо. Це, в свою чергу, визначає сутність та зміст принципів превентивної діяльності поліції.

Досліджувані принципи дають можливість відображати специфіку превентивних поліцейських заходів, розкривати їх зміст та процедуру провадження, характеризуючі риси; регулювати відносини між

управомоченим суб'єктом та об'єктом регулюючого впливу; здійснювати захист законних прав, свобод та інтересів особи, гарантованих чинним законодавством; виступають базисом превентивної діяльності поліції.

Відповідно до нормативного регламентування принципи діяльності підрозділів превентивної служби Національної поліції України, як і всієї системи органів виконавчої влади, треба розглядати як закріплені в правових актах (нормах) найбільш загальні вихідні положення (правові вимоги, ідеї), які панують у державі, основні засади, керівні настанови, що визначають найважливіші правила, за якими ця діяльність організовується й здійснюється [40, с. 196].

Як відзначає А.В. Денисова, принципами адміністративного нагляду слід вважати об'єктивні взаємопов'язані та взаємообумовлені правила, які відображають закономірності здійснення процедур реалізації компетенції суб'єктів адміністративного нагляду, в тому числі - і у процесуальній формі, що стосуються як застосування превентивних заходів так і заходів правової охорони і захисту з метою забезпечення законності і правопорядку у певній сфері життєдіяльності населення [42, с. 83-84].

Таким чином, принципи адміністративного нагляду, як виду превентивної діяльності Національної поліції, являються вмістом взаємопов'язаних керівних та основоположних ідей, направлених на об'єктивне відображення потреб та інтересів суспільства з метою забезпечення належного провадження процедур у сфері публічної безпеки і порядку, безпеки дорожнього руху, дозвільної системи і нагляду за особами звільненими з місць позбавлення волі, у певних правових формах та в межах компетенції, управомоченим на адміністративний нагляд суб'єктом.

З урахуванням зазначеного, доходимо думки, що система принципів адміністративного нагляду являє собою певний комплекс нормативних розпоряджень вищої юридичної сили, наділених відносною автономністю та стабільністю, які забезпечують взаємодію з іншими елементами правової

системами з метою найбільш повної реалізації завдань, що постають перед поліцією в ході превентивної діяльності.

У правовому механізмі забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина принципи діяльності поліції становлять складну, цілісну, багатосторонню і багаторівневу систему елементів. Кожен принцип має своє функціональне призначення, за його допомогою провадиться цілеспрямований, результативний вплив на суспільні відносини у сфері реалізації (охорони та захисту) конституційних прав і свобод людини та громадянина [43, с. 171].

Усі принципи адміністративного нагляду поліції логічно взаємопов'язані між собою, їх взаємна залежність не дозволяє виділяти серед них якийсь один найважливіший. Принципи, будучи наділені властивістю універсальності, забезпечують внутрішню єдність функціонування підрозділів поліції у сфері застосування превентивних поліцейських заходів, при цьому порушення одного з них неминуче спричинить порушення інших. Однак їх взаємопов'язаність та дія у певній системі не призводять до втрати специфічності кожним з принципів та індивідуальності його змісту.

Зміст кожного принципу індивідуалізує його, тим самим підкреслюючи рівну юридичну значимість кожного з них для досягнення кінцевої мети превентивної діяльності.

При цьому науковці-адміністративісти нерідко формують систему принципів на власний розсуд, враховуючи зміст чинного законодавства, наукові погляди на це питання, наводячи відповідні обґрунтування.

На думку С.С. Вітвіцького, зміст категорії «принцип» формується, виходячи із загальнотеоретичних положень та специфіки певного явища, характерні особливості якого відтворені у спеціальних принципах. Тому доречно говорити про загальні та спеціальні принципи існування певного явища (матеріального чи процесуального характеру) [44, с. 163].

Як наголошує Д.Г. Оверченко, поліція, реалізуючи функції превентивної діяльності, у своїй діяльності керується такими принципами: верховенства

права, дотримання прав і свобод людини, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, взаємодії з населенням на засадах партнерства; безперервності [45, с. 17].

Аналізуючи діяльність поліції та принципи її здійснення Я. М. Когут вважає, що до таких принципів, в основі яких лежить верховенство права, слід віднести, зокрема ввічливості, толерантності та поваги до особи, негайного усунення помилок, солідарності, взаємодопомоги і дисципліни, професіоналізму, компетентності, науковості, чесності та справедливості, підтримання позитивних традицій [46, с. 138].

На наш погляд, в ході реалізації адміністративного нагляду, як виду превентивної діяльності Національної поліції, з урахуванням змісту норм чинного законодавства та завдань превентивних заходів, знаходять своє застосування наступні принципи:

верховенства права; законності; дотримання прав і свобод людини; неупередженості; дотримання вимог процедурності; відкритості та прозорості; об'єктивності та справедливості; системності та комплексності; політичної нейтральності; суспільної довіри та підтримки громадськості; взаємодії та співпраці; пріоритетності профілактичних заходів.

Принцип верховенства права.

Щодо принципу верховенства права, П. Рабінович характеризує його – як взаємообумовлене існування і взаємоузгоджену реалізацію основоположних прав і обов'язків людських спільнот, об'єднань й усього суспільства [47, с. 44].

Свою точку зору з цього питання висловив Конституційний Суд України у своєму рішенні № 15-рп від 02.11.2004, дійшовши висновку, що відповідно до частини першої статті 8 Конституції України, в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості,

свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства [48].

Сьогодні принцип верховенства права має більш глибоку сутність та велике соціальне значення і, передусім, передбачає максимально повне та можливе дотримання прав і свобод людини і громадянина. Верховенство права виражається у тому, що до поліції висувається низка вимог та передбачено низку механізмів та принципів організації її діяльності, які сприяють максимально повному та належному забезпеченню прав і свобод людини і громадянина [49, с. 162-163].

Отже, принцип верховенства права має значення основоположного правила, яке координує та спрямовує діяльності поліції в правовому напрямку, та в цілому забезпечує реалізацію інших принципів, направлених на дотримання прав і свобод людини та законності в державі.

Принцип законності.

Забезпечення законності в діяльності поліції це створення такого адміністративно-правового режиму в суспільстві, при якому вся система органів, виконуючи функції щодо охорони громадського порядку, громадської безпеки, зобов'язана, з одного боку, чітко дотримуватись вимог законів, а з іншого вимагати від посадових осіб та громадян безумовного виконання цих законів та інших законодавчих актів, здійснювати правоохоронні та правозастосовні заходи для зміцнення правопорядку в державі [50, с. 209].

Дотримання принципу законності в діяльності поліції під час здійснення адміністративного нагляду має важливе значення. Його дія проявляється в тому, що реалізація завдань адміністративного нагляду має значення діяльності правоохоронної превентивного характеру, крім того дія даного принципу знаходить свій прояв у неухильному дотримання приписів

законодавства та нормативних актів під час провадження адміністративного нагляду. Працівники Національної поліції, реалізуючи свої повноваження в ході провадження адміністративного нагляду, сприяють зміцненню законності в Україні.

Принцип дотримання прав і свобод людини.

Реалізація даного принципу є основоположною умовою функціонування поліції та здійснення нею адміністративного нагляду, оскільки в процесі його провадження мають бути повністю дотримано права і свободи людини і громадянина, що гарантовані на рівні Конституції України та інших законів.

Особливість даного принципу також полягає в тому, що адміністративний нагляд представляє собою певні, передбачені законодавством, обмеження прав і свобод визначених суб'єктів. Проте ці обмеження можливі лише з підстав, чітко регламентованих правовими нормами, з дотриманням процедурних особливостей. Крім того, запроваджені на законній підставі обмеження прав і свобод мають бути негайно скасовані, якщо мета їх запровадження досягнута в повному обсязі.

Як наголошує І.О. Єфремова, принцип дотримання прав і свобод людини у діяльності Національної поліції України є одним із головних, оскільки визначає пріоритет у діяльності окремого поліцейського й органу поліції загалом і є показником сталого розвитку держави як правової та соціально орієнтованої. Дотримання прав і свобод людини характеризує основний правоохоронний орган держави як дієвий і такий, що заслуговує на довіру серед населення, оскільки поліція здійснює свою діяльність на основі поваги до гідності людини як передумови поважання прав і свобод людини та громадянина [51, с. 14].

На переконання Ю. Вітик права і свободи людини є необхідною принциповою умовою змісту діяльності поліції, отже, неможливо здійснювати професійну правоохоронну діяльність без урахування принципу дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією, законами та міжнародними договорами України [52, с. 206].

Принцип неупередженості.

На думку О.О. Овсяннікової, неупередженість має означати діяльність органу державної влади виключно на основі чинного законодавства, враховуючи принцип верховенства права, на підставі професійних знань і власної правосвідомості, виключаючи будь-який сторонній вплив і підконтрольність. Власне неупередженість, як ознака справедливого провадження посадових обов'язків, означає рівне ставлення до учасників відносин, без надання комусь переваг [53, с. 95-96].

Тобто в ході здійснення адміністративного нагляду працівники поліції мають ставитись до всіх учасників відповідних правовідносин з урахуванням справедливості, без надання будь-яких переваг або надмірного застосування примусових заходів.

Принцип дотримання вимог процедурності.

С. Скворцов характеризує даний принцип як забезпечення чіткого та однозначного дотримання встановлених у законі процедур, а також урахування соціальних цінностей, таких як повага до особистості, її честі й гідності. Крім того, на думку автора, відповідно до принципу процедурності, усі процедури, які здійснюються в адміністративному нагляді, повинні неухильно виконуватися, а обмеження, що застосовуються до піднаглядних, мають діяти виключно відповідно до чинного законодавства й на підставі рішення суду [54, с. 105].

Адміністративному нагляду, як превентивній діяльності Національної поліції, притаманна правова регламентація кола дій, направлених на досягнення мети такого нагляду, та чітка процедура їх провадження, що має бути неухильно дотримана, з метою недопущення порушення прав, свобод та інтересів особи, з дотриманням правової процедури. Дотримання даного принципу забезпечує зростання рівня законності в діяльності поліції. Норми, якими закріплено порядок провадження адміністративного нагляду, деякі науковці в своїх дослідженнях називають процедурними.

Принцип відкритості та прозорості.

Як відзначає Л.Р. Наливайко, відкритість в діяльності поліції передбачає наявність у системі правовідносин широких каналів взаємопроникнення для всього діапазону соціальних, економічних та політичних сил, тоді як прозорість характеризується максимально можливою доступністю інформації про діяльність поліції та формуванням ефективного механізму громадського впливу на сферу діяльності поліції за допомогою представницьких інститутів, що у свою чергу слугує умовою нейтралізації корупційних тенденцій у цьому напрямі [55, с. 76].

В межах даного принципу поліція забезпечує постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку, тобто сучасне уявлення про діяльність поліції будується не на пошуку допомоги ззовні, а на самостійній активній позиції, необхідності визначення ефективних механізмів формування суспільної довіри і підтримки громадян [57, с. 3].

Відкритість та прозорість здійснення адміністративного нагляду відображає зрозумілість для кожного учасника регульованих суспільних правовідносин про порядок та умови провадження превентивної діяльності у формі нагляду. Даний принцип передбачає можливість взаємодії органів поліції та інших суб'єктів при забезпеченні дотримання встановлених правил поведінки в ході провадження адміністративного нагляду та забезпечення превентивного впливу на поведінку можливих порушників. Саме цей принцип регламентує можливість отримання зацікавленими учасниками суспільних правовідносин доступної інформації щодо об'єктів нагляду.

Відкритість, характеризується як правило налагодженням комунікації суб'єкта адміністративного нагляду з піднаглядним суб'єктом та іншими учасниками відносин, прозорість, в свою чергу – має суто функціональний зміст, даючи вільний доступ громадськості до превентивної роботи

Національної поліції, тим самим забезпечуючи оптимізацію правового регулювання суспільних відносин в даній сфері.

Принцип об'єктивності та справедливості.

Поліцейські превентивні заходи мають бути об'єктивним та справедливим.

Вимоги об'єктивності передбачають, що поліція здійснює свою діяльність неупереджено, тобто базуючись на всіх фактах, що стосуються справи, на всіх обставинах та елементах як на підтвердження, так і на спростування підозр. Об'єктивність є також критерієм справедливості, який, у свою чергу, передбачає, що діяльність поліції, враховуючи методи, які застосовуються при цьому, мають створювати сприятливу атмосферу для «справедливого» розгляду, де дотримуються права людини [50, с. 209].

За змістом даного принципу діяльність працівників поліції, в ході реалізації заходів адміністративного нагляду, має бути неупередженою, без будь яких переваг та незалежною від волі суб'єкта і направлена на досягнення превентивної мети – попередження вчинення правопорушення.

Принцип системності та комплексності.

Принцип комплексності в процесі здійснення адміністративного нагляду полягає в тому, що в кожному достатньо складному явищі необхідно враховувати всі його аспекти: технологічні, економічні, соціальні, ідеологічні, психологічні, організаційні, тощо. Принципи системності і комплексності розвивають вміння бачити найбільш значущий комплекс взаємозалежних і взаємообумовлених підсистем, які входять до організації. Ігнорування принципів системності та комплексності, чи невміння їх використовувати на практиці не дозволяє досягати намічених цілей або дозволяє досягти їх частково, з великими затратами сил і засобів [58, с. 31].

Досліджуючи організацію забезпечення правопорядку, колектив науковців відзначає, що належне забезпечення правопорядку під час проведення масових заходів можливе лише шляхом комплексного

використання науково-обґрунтованих правових, організаційних і тактичних принципів, форм і методів, які мають єдину цільову спрямованість [59, с. 55].

Принцип політичної нейтральності.

Національна поліція здійснює профілактичну діяльність незалежно від політичних переконань та партійної належності громадян, а також від рішень, заяв чи позицій політичних партій та громадських об'єднань, політичної ситуації, що склалася в державі [60, с. 41].

Органи поліції мають забезпечувати захист прав та свобод людини незалежно від політичних переконань та партійної належності. Крім того, поліцейським заборонено висловлювати особисте ставлення до діяльності політичних партій під час виконання службових повноважень, а також використовувати службові повноваження у політичних цілях [58, с. 77].

Принцип суспільної довіри та підтримки громадськості.

Діяльність поліції, щодо провадження адміністративного нагляду, здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції [58, с. 77].

Довіра до органів поліції є важливою характеристикою суспільних відносин, ключовим соціокультурним явищем, яке визначає ефективність державної політики з формування громадянського суспільства, розвитку демократи та соціально-економічного розвитку країни загалом [61, с. 59].

На переконання А. Кубасенка, довіра до правоохоронних органів є результатом суб'єктивно-об'єктивного сприйняття населенням, результатом оцінки їхньої діяльності. Змістом довіри є віра людей у здатність правоохоронних органів ефективно здійснювати покладені на них функції. Основним мотивом довіри населення до правоохоронних органів є позитивне емоційне враження, що характеризується переконаністю у високій мірі передбачуваності діяльності цього інституту державної влади [62, с. 112].

З урахуванням змісту даного принципу варто відзначити, що взаємовідносини поліції з громадськістю, в ході провадження превентивних заходів, мають будуватись на відносинах партнерства, оскільки чинним законодавством передбачено оцінку діяльності поліції на основі рівня довіри населення.

Як відзначає С.Л. Лісун, довіра є однією із фундаментальних основ партнерства, налагодження якого сприятиме, з одного боку, підвищенню ефективності виконання працівниками поліції своїх обов'язків із охорони громадського порядку, а з другого – відчуттю захищеності громадян [63, с. 178-179].

Принцип взаємодії та співпраці.

Без ефективної взаємодії поліції в ході здійснення адміністративного нагляду з громадськістю, уповноваженими та зацікавленими установами і посадовими особами, неможливо досягти повного та всебічного досягнення завдань превентивної діяльності Національної поліції. Важливий напрямок взаємодії та співпраці, як принципу превентивної діяльності – це безпосередня робота з населенням, установами та організаціями, тобто профілактична робота, метою якої є попередження вчинення правопорушень.

Принцип пріоритетності профілактичних заходів.

Завданням адміністративного нагляду, як превентивної діяльності Національної поліції, перш за все виступає здійснення профілактичних заходів з метою упередження вчинення правопорушень, захист прав, свобод та інтересів учасників суспільних правовідносин від протиправних посягань, реалізація правовиховних заходів. Оскільки усунення наслідків правопорушень, поновлення порушених прав та інтересів особи виходить за межі профілактичної роботи.

Варто відзначити, що визначені принципи адміністративного нагляду містять в собі виховний аспект, який сприяє забезпеченню суспільної безпеки, зростанню рівня правопорядку та підвищенню рівня правосвідомості громадян.

Принципи поліцейської діяльності містять у собі керівні й основні положення, що концентрують та об'єктивно виражають інтереси й потреби громадян і держави на сучасному етапі розвитку життєдіяльності суспільства щодо забезпечення й охорони їх прав, свобод та інтересів у публічно-правовій сфері; виконують функцію загально-нормативного орієнтира для здійснення всіх напрямів поліцейської діяльності та спрямовуються на вдосконалення та підвищення ефективності такої діяльності [64, с. 43].

Варто зауважити, що подана класифікація принципів адміністративного нагляду поліції є умовною. На наш погляд, усі принципи діяльності поліції мають однакове значення для ефективної правоохоронної роботи, тому намічені спроби розподілу їх на різні категорії виявляються неприпустимими.

Значення принципів адміністративного нагляду Національної поліції України, як ключового регулятора правовідносин, полягає в наступному:

1. Виділені принципи забезпечують пріоритет прав людини та громадянина у сфері правоохоронної діяльності, визначаючи їх як основні суб'єкти інтересів.

2. Принципи являють собою універсальний інструмент (критерій) для перевірки законності, обґрунтованості та мотивації процесуальних рішень, які приймаються співробітниками поліції, забезпечуючи високий стандарт професійної діяльності.

3. Принципи служать певним правовим стандартом, який використовується для порівняння з іншими інститутами адміністративного права, сприяючи уніфікації і захисту правопорядку в країні.

4. Вони виступають мірками правової культури держави та суспільства в сфері превентивної діяльності, реалізованої через адміністративний нагляд.

Отже, принципи здійснення адміністративного нагляду поліції утворюють систему, що органічно функціонує для досягнення поставлених цілей. Жоден із цих принципів не може діяти ізольовано, оскільки порушення

одного елемента впливає на інші, але не призводить до зупинки функціонування системи в цілому.

1.3. Форми адміністративного нагляду в діяльності Національної поліції України

На даний час, не зважаючи на запровадження на території України режиму воєнного стану, в державі тривають певні реформаційні процеси, які покликані забезпечити адаптацію процедурних питань функціонування державних інституцій, в тому числі і Національної поліції України, до вимог сучасності та умов європейської інтеграції. Запроваджені реформи останніми роками зайшли в режим циклічного процесу, який супроводжується оновленням наукових поглядів та практичних змін у процедуру та форми провадження діяльності державних інституцій, що має ознаки владно-впорядковуючого впливу на поведінку та правову свідомість суспільства в цілому або певної групи його членів.

Одним з об'єктів реформаційних перетворень, що наразі тривають в Україні, виступає адміністративна діяльність поліції, яка направлена на забезпечення публічної безпеки та правопорядку в усіх сферах суспільного життя, створення умов для належної реалізації кожним учасником своїх суб'єктивних прав, свобод та інтересів. З урахуванням прагнення України завершити цикл євроінтеграційних заходів та отримати статус повноправного члена Європейського союзу, важливого значення набуває напрям удосконалення функціонування правоохоронних органів та створення адміністративного права нового формату, враховуючи теорію людиноцентризму та публічності влади. Визначені завдання державної політики вимагають нових підходів до формування окремих понять, дефініцій, класифікацій в науці адміністративного права, що стосуються

діяльності Національної поліції у сфері публічної безпеки, шляхом здійснення адміністративного нагляду.

Рівень безпеки суспільства, ступінь захищеності індивіда, безпосередньо залежать від ступеня правосвідомості громадян, нормативної урегульованості та законності і активності здійснюваних поліцією превентивних заходів. Адміністративний нагляд, як один із напрямків превентивної діяльності Національної поліції, направлений на реалізацію цих завдань, тож потребує наукової розробки питання визначення форм його провадження, що відповідають сучасним тенденціям становлення правової та демократичної держави.

В ході проведення дослідження та з метою формування авторської позиції з даного питання, використовувались праці таких науковців, як: В.Б. Авер'янов, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, І.О. Бандурка, К.Л. Бугайчук, В.В. Галуцько, В.А. Глуховець, І.П. Голосніченко, Л.Ю. Іванова, А.М. Колодій, В.К. Колпаков, В.В. Копейчиков, О.В. Кузьменко, Я.В. Лазур, С.М. Мельничук, Л. Могілевська, Є.Ю. Соболев, А. Танько, А.Ю. Шпак та ін.

Мета дослідження полягає у встановленні форм адміністративного нагляду, як превентивної діяльності здійснюваної Національною поліцією, та охарактеризувати їх зміст.

Досліджуючи поняття та сутність адміністративного нагляду, що здійснюється Національною поліцією, варто відзначити про відсутність єдиного визначення поняття цієї превентивної діяльності. Така ситуація породжує дискусії в наукових колах, стимулює наукові пошуки уніфікованого розуміння змісту «нагляду», в цілому, та «адміністративного нагляду» зокрема.

Як відзначають автори тлумачного словника, термін «нагляд» застосовується для визначення прокурорської діяльності, правоохоронної діяльності органів міліції, діяльності спеціальних органів управління (наприклад, державних інспекцій) і т.п. Філологічне тлумачення терміна

«наглядати» зводиться до «пильнувати, слідкувати за чим-ким-небудь для контролю, забезпечення порядку і т. ін.» [65, с. 729].

На нашу думку, адміністративний нагляд, як вид превентивної діяльності Національної поліції, виступає універсальним напрямом процедурно регламентованої профілактичної діяльності уповноважених підрозділів та посадових осіб поліції, у встановлених законодавством формах, що покликаний забезпечити безперервний вплив на невизначене коло піднаглядних суб'єктів адміністративного нагляду з метою забезпечення належного рівня правопорядку, результатом якої є оцінка правомірності їх поведінки та запобігання можливим негативним наслідкам. Адміністративний нагляд слід розуміти як контрольну діяльність уповноважених органів виконавчої влади та державних службовців, що має на меті забезпечення правильного та єдиного регламентованого дотримання правових норм, процедур і загальнообов'язкових правил, встановлених законами та нормативно-правовими актами України, усіма державними і комерційними організаціями, а також звичайними громадянами.

При цьому необхідно відзначити, що на ефективність цієї профілактичної діяльності спричинює вплив широке коло як суб'єктивних так і об'єктивних факторів. Адміністративний нагляд має провадитись з урахуванням особливостей об'єкта нагляду, правильно обраними методами і організаційними заходами та працівниками поліції з високою кваліфікацією.

Враховуючи направленість заходів адміністративного нагляду на забезпечення громадського порядку, законності у сфері суспільних відносин, дотримання гарантованих прав і свобод їх учасників, наголошуємо, що ця процедурно регламентована діяльність Національної поліції, результатом якої є оцінка правомірності поведінки суб'єктів та запобігання можливим негативним наслідкам, має провадитись у певних правових формах.

Питання з'ясування змісту, класифікації та характеристик правових форм адміністративного нагляду Національної поліції залишається досить важливим та актуальним і на сьогодні.

Норми Конституції України закріплюють обов'язок держави, її органів та посадових осіб забезпечити, під час реалізації функціональних обов'язків, пріоритет прав і свобод особи з дотриманням ідеї теорії «людиноцентризму», зважене та збалансоване до ситуації обрання форм та методів провадження владно-розпорядчої діяльності, з урахуванням її превентивного характеру та змісту.

Враховуючи направленість адміністративного нагляду поліції на створення умов, що сприяють попередженню порушень визнаних державою прав, свобод та інтересів учасників суспільних відносин, така превентивна діяльність поліції, має провадитись у певних правових формах.

Перед початком дослідження безпосередньо форм адміністративного нагляду в діяльності Національної поліції вважаємо за необхідне з'ясувати сутність поняття правової категорії - «форма».

Словник іншомовних слів характеризує «форму» (від лат. forma – зовнішність, устрій) як – всякий зовнішній вираз якого-небудь змісту; вид, устрій, тип, структура чогось [4, с. 820]. Тлумачні словники визначають «форму» по різному, спосіб організації та існування предметів і явищ реального світу [66, с. 241]. Як тип, будову, спосіб організації чого-небудь; зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний з його сутністю, змістом; - спосіб здійснення, виявлення будь-якої дії; - суворо встановлений порядок у будь-якій справі [5, с. 1543].

В межах здійснюваного монографічного дослідження, М.К. Якимчук відзначає, що форма являє собою акт волевиявлення посадової особи, який вчиняється з дотриманням принципу законності та у відповідності до наданої управлінської компетенції [68, с. 230].

На думку Я.В. Лазура, термін «форма» означає вид, будь-який зовнішній вияв певного змісту. Якщо функції управління розкривають основні напрями цілеспрямованого впливу суб'єктів управління на об'єкти управління, то форми управління – це шляхи здійснення такого цілеспрямованого впливу,

тобто форми управління показують, як практично здійснюється управлінська діяльність [69, с. 249-250].

Аналізуючи функції адміністративно-юрисдикційної діяльності міліції, що реалізуються в конкретних діях суб'єктів, які здійснюють таку діяльність, Л.Ю. Іванова відзначає, що такі дії знаходять своє вираження у визначених формах діяльності відповідно до виконання поставлених перед ними завдань. Таким чином, авторка відзначає, форма - це та чи інша управлінська дія, що має зовнішній прояв або зовнішньо виражений результат управлінської діяльності (наприклад прийняте управлінське рішення) [70, с. 57].

Тобто, «форма» може характеризуватись як певне зовнішнє вираження будь-якого предмета, якщо значення даного терміну стосується дій щодо здійснення адміністративного нагляду – характеризується як результат адміністративної діяльності поліції.

Як відзначає Л. Могілевська, форма дає нам уявлення про шляхи та напрями впливу Національної поліції на правовідносини у сфері забезпечення прав та свобод [71, с. 131].

Діяльність Національної поліції, щодо здійснення адміністративного нагляду, передбачає необхідність застосування регламентованих на рівні закону поліцейських превентивних заходів.

Застосування превентивних заходів поліцією не є самоціллю, воно доповнює проведення виховних, інформаційних та роз'яснювальних заходів і здійснюється на засадах законності, необхідності, пропорційності, ефективності та дотримання прав і свобод людини. Превентивні поліцейські заходи передбачають у встановлених законом випадках застосування обмежень певних прав і свобод до людей та організацій, і в цьому виявляється їх примусовий характер, хоча правопорушення у цьому відсутні. Тобто ці заходи мають чітку профілактичну спрямованість, орієнтовані на захист інтересів публічної безпеки та порядку, на недопущення вчинення правопорушень [72, с. 109].

Правова форма діяльності органів держави – це визначений законодавством порядок здійснення ними юридично значущих дій та операцій, спрямованих на виконання функцій держави. Від правових форм відрізняють організаційні форми, які являють собою фактичні дії, спрямовані на сприяння реалізації функцій держави. Вони не пов'язані з виданням юридичних актів, тому не спричиняють юридичних наслідків, хоча реалізуються в межах певного правового регулювання, на основі виконання вимог законності [73, с. 4].

І.П. Голосніченко та Я.Ю. Кондратьєв розуміють форми діяльності органів внутрішніх справ як однорідні за своїм характером та правовою природою групи адміністративних дій, що мають зовнішній вираз, за допомогою яких забезпечуються охорона прав громадян, громадський порядок, громадська безпека та здійснюється боротьба з правопорушеннями [74, с. 104].

В. Галуцько та В. Курило, під формами діяльності публічної адміністрації розуміють зовнішнє вираження однорідних за своїм характером і правовою природою груп адміністративних дій посадових осіб і органів публічної адміністрації, здійснене в межах режиму законності та компетентності для досягнення адміністративно-правової мети – публічного забезпечення прав і свобод людини і громадянина, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [75, с. 225-226].

Ю.П. Битяк, визначаючи форми адміністративної діяльності, зауважує, що це адміністративно-правові засоби, за допомогою яких спеціалізовані органи реалізують завдання та функції, покладені на них. Саме в межах адміністративної діяльності відбувається практична реалізація адміністративно-правових засобів [76, с. 29-30].

З урахуванням такої точки зору відзначимо, що провадження Національною поліцією превентивних дій у формі адміністративного нагляду, передбачає застосування певних правових засобів, визначених на рівні закону. На наш погляд, запропонована характеристика форм діяльності

поліції дещо звужує її зміст та не повною мірою розкриває сутність форм адміністративного нагляду, який здійснюється працівниками поліції. Сутність та види застосовуваних форм безпосередньо залежить від типу та характеру правовідносин, в яких вони знаходять свою реалізацію.

У сфері адміністративної діяльності поліції під формою її реалізації деякі науковці розуміють однорідні за своїм характером та правовою природою групи адміністративних дій, що мають зовнішній вираз, і за допомогою яких забезпечуються охорона прав громадян, громадський порядок, громадська безпека, здійснюється протидія правопорушенням, надаються адміністративні послуги та забезпечується керівництво службами та підрозділами поліції [77, с. 72].

На думку В. Г. Петрова, формами адміністративно-правової діяльності правоохоронних органів є сукупність адміністративних дій, за допомогою яких здійснюються повноваження та функції правоохоронних органів під час адміністративної діяльності, кінцевим результатом здійснення яких є забезпечення основоположних прав і свобод громадян, а також боротьба з правопорушеннями, їх профілактика та попередження [78, с. 446].

Підсумовуючи досліджені наукові точки зору, Л.Ю. Іванова доходить до висновку, що під формою адміністративної діяльності слід розуміти адміністративно-наглядову, юрисдикційну, профілактичну діяльність і у зв'язку з цим прийняття індивідуальних актів, а також здійснення інших юридично значущих дій із метою забезпечення охорони громадського порядку, безпеки та здійснення боротьби зі злочинами й іншими правопорушеннями [70, с. 58].

З урахуванням того, що Національна поліція є органом багатоструктурним, в якому органічно поєднуються різноманітні напрямки забезпечення правової охорони суспільних відносин від будь-яких посягань та порушень, враховуючи тісний взаємозв'язок завдань та напрямків роботи, можна дійти висновку, що форми здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції є зовнішнім проявом всієї

сукупності проваджуваних дій, спрямованих на підтримання суспільного порядку, захисту прав і свобод усіх учасників суспільних відносин.

Тож сутність категорії «форми адміністративного нагляду поліції» визнається науковцями одноставно – як зовнішнє вираження певної діяльності управлінського характеру. Саме завдяки формам відбувається реалізації визначених на рівні законодавства функцій та завдань поліції у сфері загального адміністративного нагляду з метою забезпечення громадського порядку, законності у сфері суспільних відносин, дотримання гарантованих прав і свобод їх учасників. Належне застосування цих форм безпосередньо здійснює вплив на результат адміністративно-наглядової діяльності та ефективність функціонування Національної поліції в цілому.

Так як за допомогою форм адміністративної діяльності практично реалізуються завдання та функції служб та підрозділів поліції, які здійснюють адміністративну діяльність, від їх використання значною мірою залежить успіх владної управлінської діяльності керівництва поліції. Форми адміністративної діяльності покликані забезпечувати найбільш оптимальне та ефективне виконання поліцейськими своїх функцій та завдань, що пов'язані із забезпеченням публічного порядку та безпеки, охорони прав та інтересів громадян, досягнення цілей з найменшими витратами сил, засобів і часу [77, с. 72].

Узагальнивши наукові погляди на питання форм, О. Кузьменко наводить такі їх ознаки: 1) це спосіб зовнішнього вираження діяльності публічної адміністрації та її посадових осіб; 2) залежить від змісту компетенції публічної адміністрації; 3) зумовлені реалізацією завдань і функцій суб'єктів владних повноважень (виконання адміністративних зобов'язань) у межах її компетенції; 4) у більшості випадків вимагають юридичної регламентації; 5) вибір форм діяльності зумовлений специфікою поставленої мети, зумовлює найбільш ефективний варіант діяльності; 6) тягнуть за собою певні наслідки [80, с. 88].

В свою чергу, для з'ясування сутності поняття «форми превентивної діяльності Національної поліції України», К.О. Пісоцька визначає її особливості: 1) необхідність застосування певної форми визначаються виключно органами державної влади; 2) характеризується переважно практичним вираженням діяльності органів і суб'єктів адміністративно-правових відносин; 3) реалізуються в межах адміністративно-правових норм; 4) є найбільш розгалуженою та об'ємною формою діяльності [81, с. 14].

Форми адміністративного нагляду нерозривно пов'язані з функціями, якими поліція наділена чинним законодавством. Саме різноманітність дій, направлених на реалізацію функцій, способи досягнення і сам результат такої діяльності, зовнішній прояв цих дій і являється формою адміністративного нагляду.

Враховуючи розгалуженість функцій поліції у сфері адміністративного нагляду варто відзначити про існування різноманіття форм реалізації даної діяльності поліції превентивного характеру. Проте, незважаючи на владний характер дій поліції, обов'язковість законних вимог її працівників, враховуючи наявність державного примусу в питаннях здійснення адміністративного нагляду, форми його провадження мають відповідати діючим законодавчим нормам. Вибір можливої до застосування, в тій чи іншій життєвій ситуації, форми адміністративного нагляду здійснюється безпосередньо працівником поліції, який вживає заходи превентивного характеру в межах своїх функцій та компетенції, з урахуванням критеріїв ефективності та доцільності застосування, для забезпечення громадського порядку, законності у сфері суспільних відносин, дотримання гарантованих прав і свобод їх учасників.

Сьогоднішня ситуація в державі ставить перед Національною поліцією завдання запровадження та використання в ході адміністративного нагляду, та превентивної діяльності загалом, якісно нових та адаптованих до реальної ситуації форм діяльності, з урахуванням більш ефективних та дієвих принципів і методів. Основою такої уніфікації форм превентивної діяльності,

безумовно має стати пріоритет прав і свобод людини над інтересами держави.

Здійснюючи класифікацію форм публічного адміністрування В.К. Колпаков зазначає, що вони поділяються на види за двома критеріями. Перший критерій – наслідки (правовий ефект) застосування тієї чи іншої форми. За цим критерієм вони поділяються на правові і неправові форми. До правових належать форми, використання яких спричиняє виникнення юридичних наслідків. Це, наприклад, прийняття нормативних та індивідуальних актів перебування правових норм, укладання адміністративних договорів, здійснення реєстраційних та інших юридично значущих дій. До неправових належать форми, які безпосередньо юридичного значення не мають (проведення ревізії, нарада, консультація). Другий критерій – спосіб реалізації методів публічного адміністрування. За цим критерієм форми публічного адміністрування поділяють на прийняття нормативних актів; прийняття ненормативних актів; укладання адміністративних договорів; вчинення реєстраційних та інших юридично значущих дій; здійснення організаційних дій; виконання матеріально–технічних операцій [82, с. 40].

К. Бугайчук пропонує форми поділяти на:

1. Юридичні (нормативні), до яких відноситься:

- видання нормативних актів;
- видання індивідуальних актів;
- здійснення внутрішньо-системних юридично значимих дій (атестаційні, експертні, реєстраційні, навчальні, контрольні).

2. Організаційно-правові форми публічного адміністрування:

- організаційні дії (проведення нарад, зборів, обговорень, розробка прогнозів, програм, здійснення статистичного обліку, проведення прес-конференцій, науково-методичних заходів, інструктування тощо);

- матеріально-технічні дії (діловодство, складання довідок, звітів тощо)

[83, с. 137].

Досліджуючи форми діяльності поліції у сфері забезпечення прав і свобод дітей К.С. Ізбаш та О.С. Доценко здійснюють наступну їх класифікацію на види: - нормотворча, - правозастосовча, - організаційна, - виховна, - профілактична. При цьому автори відзначають, що всі форми діяльності Національної поліції України щодо забезпечення прав і свобод людини, громадянина та неповнолітніх тісно поєднуються одна з одною, є взаємопов'язаними та взаємозумовленими [73, с. 5].

Характеризуючи адміністративну діяльність органів внутрішніх справ О.П. Рябченко відзначає, що загальний адміністративний нагляд здійснюється в організаційних та правових формах, при цьому останні він поділяє на дві підгрупи: регулятивні і правоохоронні [84, с. 128].

З огляду на таке бачення класифікації форм адміністративної діяльності можна відзначити, що адміністративний нагляд, як діяльність працівників поліції за певних умов призводить до появи суспільних відносин з деякими суб'єктами, які можуть мати юридичні наслідки та призвести до породження нових суб'єктивних обов'язків.

На переконання А. Танько, форми роботи поліції з адміністративно-правового забезпечення публічної безпеки та порядку групують за змістом діяльності, виокремлюючи форми участі у формуванні державної політики в сфері забезпечення публічної безпеки та порядку; превентивної діяльності; форми провадження у справах про адміністративні правопорушення; форми охоронної діяльності; форми контрольної діяльності [85, с. 202].

В. К. Колпаков зазначає, що форми публічної адміністрації класифікуються на підставі двох критеріїв. Перший критерій – наслідки (правовий ефект) застосування тієї чи іншої форми. За цим критерієм вони поділяються на правові і неправові форми. До правових належать форми, використання яких спричиняє виникнення юридичних наслідків. Це, наприклад, прийняття нормативних та індивідуальних актів перебування правових норм, укладання адміністративних договорів, здійснення реєстраційних та інших юридично значущих дій. До неправових належать

форми, які безпосередньо юридичного значення не мають (проведення ревізії, нарада, консультація). Другий критерій – спосіб реалізації методів публічного адміністрування. За цим критерієм форми публічного адміністрування поділяють на прийняття нормативних актів; прийняття ненормативних актів; укладання адміністративних договорів; вчинення реєстраційних та інших юридично значущих дій; здійснення організаційних дій; виконання матеріально–технічних операцій [82, с. 40].

Враховуючи напрямки, мету та завдання адміністративного нагляду поліції, на наш погляд, варто виділити такі форми його здійснення: правоустановча, правозастосовча, організаційна, контрольна-наглядова, попереджувальна, правоохоронна, публічно-сервісна, забезпечувальна (здійснення матеріально-технічних операцій).

Правоустановча форма здійснення адміністративного нагляду в діяльності поліції забезпечує формування правових норм, якими встановлюються процедурні правила та умови провадження нагляду, їх удосконалення, внесення змін, знаходить свій прояв у виданні нормативних актів уповноваженими органами.

Як зазначає Ю.В. Мельник, дана правова форма є досить складною, оскільки характеризується наявністю у системі публічного управління великої кількості правотворчих процедур, які використовуються органами управління для адміністративної правотворчості, конкретизують та уточнюють завдання та функції управління, що передбачені Конституцією та законами України. При цьому слід зауважити, що правотворча діяльність органів виконавчої влади завжди повинна носити підзаконний характер, тобто здійснюватися у суровій відповідності із законом [86, с. 16].

Правозастосовча форма включає в себе дії щодо встановлення фактичних обставин перед провадженням адміністративного нагляду, правильне обрання необхідної до застосування норми права, яка забезпечуватиме належне провадження нагляду, враховуючи обставини та сферу суспільних відносин, недопущення різного тлумачення норм права під

час реалізації адміністративного нагляду. Наслідком провадження даної форми адміністративного нагляду виступає індивідуальний акт, винесений по суті регульованого питання та втілення в життя конкретно визначеної норми права.

В.Д. Цвік, визначають застосування права як правову форму діяльності уповноважених на те органів держави і посадових осіб щодо реалізації приписів норм матеріального права відносно конкретних життєвих випадків шляхом винесення індивідуально-конкретних рішень [87, с. 361].

Правозастосовна форма діяльності державних органів та установ, як відзначає С.М. Мельничук, пов'язана з виконанням законодавчих та інших нормативних правових актів з метою застосування норми права до конкретних життєвих обставин, тобто в рамках цієї форми відбувається розгляд і вирішення індивідуальних справ [88, с. 37].

Організаційна форма адміністративного нагляду проявляється у провадженні дій управлінсько-організаційного характеру в середині підрозділу Національної поліції, уповноваженого на здійснення певного напрямку наглядової діяльності, як приклад: інструктаж, збирання, дослідження та обробка матеріалів, а також дій, які провадяться за участі піднаглядних суб'єктів, як приклад: роз'яснювальні бесіди, пропаганда правосвідомої поведінки тощо.

Як відзначає А.Ю. Шпак, організаційні форми діяльності не справляють такого безпосереднього впливу на суспільні відносини, як правові форми, однак завдяки їм здійснюються підготовчі дії, обговорюються, узгоджуються різні позиції, робляться відповідні висновки в процесі пошуку оптимальних шляхів вирішення проблеми [89, с. 59].

Дана форма здійснення адміністративного нагляду в цілому має характер підзаконної, оскільки реалізується в межах законодавства та функціональних обов'язків суб'єкта нагляду.

Контрольно-наглядова форма проявляється у безпосередній реалізації заходів та юридично значимих дій, в основу яких покладено забезпечення

громадського порядку, законності у сфері суспільних відносин, дотримання гарантованих прав і свобод їх учасників.

Як наголошує С.М. Мельничук, у національному правовому мисленні контрольно-наглядова діяльність як правова форма здійснення функцій органом держави, має власний юридичний вимір, пов'язаний із забезпеченням режиму законності і правопорядку. Юридичним результатом контрольно-наглядової діяльності є правозастосовний контрольно-правовий акт який містить розпорядження констатуючого порядку, тобто встановлені внаслідок перевірки позитивні моменти, а поряд з ними правоохоронні розпорядження про усунення виявлених правопорушень [90, с. 63, 65].

Попереджувальна форма виступає зовнішнім проявом наглядової діяльності Національної поліції, направленої на забезпечення превентивними заходами недопущення вчинення протиправного діяння підконтрольними суб'єктами, та/або припинення розпочатої протиправної їх діяльності та зниження рівня негативності наслідків такої поведінки, для забезпечення громадського порядку.

Реалізація *правоохоронної* форми здійснення адміністративного нагляду знаходить свій прояв у безпосередньому застосуванні регулюючого впливу на поведінку, права та інтереси піднаглядного суб'єкта, з метою досягнення поставлених цілей і завдань, із можливим застосуванням заходів державного примусу.

О.Н. Ярмиш та В.О. Серьогін дотримуються думки, що дана форма діяльності органів публічної адміністрації являє собою систему спостереження і перевірки процесу функціонування відповідного об'єкта, яким фактично виступає суб'єкт, дії якого перевіряються, з метою виправити його відхилення від заданих параметрів [91, с. 48].

Публічно-сервісна форма адміністративного нагляду полягає у реалізації законодавчо визначених заходів, мета здійснення яких направлена на впровадження в життя функцій та завдань органів поліції у сфері

забезпечення дотримання прав, свобод та інтересів людини і громадянина, правопорядку тощо.

Характеризуючи зміст публічно-сервісної діяльності В.Б. Авер'янов зазначає, що – це діяльність відповідних державних і недержавних органів щодо забезпечення в ході їхніх взаємостосунків з населенням, конкретними фізичними та юридичними особами умов, за яких останні здатні ефективно реалізовувати й захищати свої права, свободи та законні інтереси [92, с. 269].

Нині наше життя складається із постановки будь-яких цілей, спрямованих на задоволення потреб та інтересів. Задля повноцінної реалізації цих потреб держава на управлінському рівні забезпечує, своєю чергою, безпеку та належний контроль, що проявляється в організації публічно-сервісної діяльності. Загалом публічно-сервісна діяльність, що передбачає планування та суспільне управління, дотримується таких критеріїв: передбачення, прогнозування, програмування та планування [93, с. 46].

Забезпечувальна форма адміністративного нагляду знаходить свій прояв у здійсненні матеріально-технічного оснащення поліції для належного провадження превентивних заходів, носить допоміжний характер.

З урахуванням отриманих в ході дослідження результатів, наукових поглядів на досліджуване питання, доходимо висновків, що форми адміністративного нагляду Національної поліції являють собою зовнішнє вираження широкого кола цілеспрямованих, різних за змістом і суттю дій та заходів, які реалізуються в межах функціональних повноважень органами та працівниками поліції в напрямку та з метою забезпечення громадського порядку, законності у сфері суспільних відносин, дотримання гарантованих прав і свобод їх учасників.

Виокремлені форми превентивної діяльності Національної поліції у вигляді адміністративного нагляду, характеризуються тим, що:

1) зовнішньо виражають реалізацію визначених функцій поліції в питаннях провадження адміністративного нагляду з метою попередження вчинення правопорушень;

2) обмежуються регламентованим правовими нормами обсягом компетенцій поліції в питаннях провадження адміністративного нагляду з метою попередження вчинення правопорушень;

3) закріплені на рівні законів та інших нормативно-правових актів;

4) знаходять свою реалізацію у процесі виконавчо-розпорядчої та публічно-сервісної діяльності Національної поліції під час здійснення адміністративного нагляду;

5) необхідна до застосування форма обирається підрозділом поліції залежно від мети її застосування, для забезпечення ефективної реалізації конкретних завдань превентивного заходу під час здійснення адміністративного нагляду;

6) застосування виокремлених форм, як правило, в результаті їх реалізації має певні правові наслідки для зацікавлених учасників або осіб, щодо яких встановлено нагляд.

Висновки до розділу 1

1. Здійснення загальної характеристики реалізації адміністративного нагляду як одного із напрямків превентивної діяльності Національної поліції допомогло отримати такі висновки, пропозиції та рекомендації.

Досліджуючи поняття та сутність адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції відзначено, що дана діяльність провадиться поліцейськими в ході реалізації профілактичних заходів з метою запобігання вчиненню правопорушень у вигляді контролю за правомірністю поведінки учасників суспільних правовідносин, тим самим здійснюючи протидію правопорушенням, виявлення та усунення факторів, що сприяють вчиненню правопорушень в майбутньому тощо.

Адміністративний нагляд поліції характеризується як динамічне правове явище, яке може трансформуватися залежно від умов, що склалися та мають місце в сучасній правовій державі.

Наголошується, що адміністративний нагляд поліції виступає в якості способу організувати належний рівень законності у суспільстві, характеризується як особлива форма діяльності уповноваженого державою органу, що спрямована на постійне спостереження за поведінкою суб'єктів суспільних відносин з метою утримання їх в рамках правового поля, правопорядку та зростання їх рівня правосвідомості.

Визначено, що основне завдання адміністративного нагляду Національної поліції – попередження порушення встановлених правовими нормами правил поведінки в правовій державі, виділено ознаки та елементи даного виду превентивної діяльності, що визначають умови його реалізації.

2. Дослідження завдань, принципів та правових засад здійснення адміністративного нагляду, як виду превентивної діяльності Національної поліції допомогло отримати такі висновки, пропозиції та рекомендації.

Відзначається, що завданням Національної поліції, в ході провадження адміністративного нагляду, є здійснення не лише превентивної діяльності, спрямованої на попередження та припинення протиправних дій, але й профілактичної роботи.

Наголошується, що адміністративний нагляд, як вид превентивної діяльності Національної поліції, будучи напрямом процедурно регламентованої профілактичної діяльності, яка провадиться у встановлених законодавством формах, будується на специфічних принципах.

Формується думка, що система принципів адміністративного нагляду поліції являє собою певний комплекс нормативних розпоряджень вищої юридичної сили, наділених відносною автономністю та стабільністю, які забезпечують взаємодію з іншими елементами правової системами з метою найбільш повної реалізації завдань, що постають перед поліцією в ході

превентивної діяльності, наводиться їх класифікація з урахуванням змісту норм чинного законодавства та завдань превентивних заходів поліції.

3. Дослідження форм адміністративного нагляду в діяльності Національної поліції України допомогло отримати такі висновки, пропозиції та рекомендації.

Правова категорія «форма», характеризується як певне зовнішнє вираження будь-якого предмета, якщо значення даного терміну стосується дій щодо здійснення адміністративного нагляду – характеризується як результат адміністративної діяльності поліції.

Наголошується, що адміністративний нагляд Національної поліції носить характер державно-владних повноважень, направлених на протидію правопорушенням, забезпечення зростання рівня правосвідомості громадян. Саме обсяг і зміст повноважень поліції в цьому напрямку і визначає зміст правових та організаційних форм її діяльності.

За результатами проведеного аналізу відзначається, що форми адміністративного нагляду нерозривно пов'язані з функціями, якими поліція наділена чинним законодавством. Саме різноманітність дій, направлених на реалізацію функцій, способи досягнення і сам результат такої діяльності, зовнішній прояв цих дій і являється формою адміністративного нагляду.

Виокремлено форми превентивної діяльності Національної поліції у вигляді адміністративного нагляду, які характеризуються тим, що:

1) зовнішньо виражають реалізації визначених функцій поліції в питаннях провадження адміністративного нагляду з метою попередження вчинення правопорушень;

2) обмежуються регламентованим правовими нормами обсягом компетенцій поліції в питаннях провадження адміністративного нагляду з метою попередження вчинення правопорушень;

3) закріплені на рівні законів та інших нормативно-правових актів;

4) знаходять свою реалізацію у процесі виконавчо-розпорядчої та публічно-сервісної діяльності Національної поліції під час здійснення адміністративного нагляду;

5) необхідна до застосування форма обирається підрозділом поліції залежно від мети її застосування, для забезпечення ефективної реалізації конкретних завдань превентивного заходу під час здійснення адміністративного нагляду;

6) застосування виокремлених форм, як правило, в результаті їх реалізації має певні правові наслідки для зацікавлених учасників або осіб, щодо яких встановлено нагляд.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ ЯК ОДНОГО З НАПРЯМІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ

2.1. Порядок здійснення адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку та безпеки дорожнього руху

Враховуючи те, що Україна наразі перебуває у стані війни, загострено економічну та соціальну ситуацію, пріоритетності набуває питання безпеки національного масштабу. Це, в свою чергу, стимулює зростання ролі держави та її органів і посадових осіб в напрямку забезпечення безпеки громадян та інших осіб, які перебувають на її території на законних підставах. Реалізація поставлених завдань потребує запровадження відповідних дієвих правових норм, певного механізму і правових форм їх реалізації та міри відповідальності за їх порушення.

У сучасному суспільстві, де через військові дії на сході України, піддають руйнуванню засад демократії та міжнародного права, набувають поширення такі явища, як «сепаратизм» та «колабораціонізм». Зазначені загрози для громадян змушують Україну, як суверенну та демократичну державу, адаптувати положення національного законодавства до військового стану. Необхідно здійснити вдосконалення механізмів функціонування правоохоронних органів у сфері забезпечення національної безпеки. Провідним напрямком реформ державної діяльності має стати покращення реалізації функцій, повноважень та завдань органів Національної поліції у сфері забезпечення публічної безпеки та безпеки транспортного руху.

Першим кроком на цьому шляху стало прийняття Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII, яким до завдань поліції віднесено надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної

безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Статтею 1 вказаного закону Національну поліцію України визнано центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [3].

Показником рівня демократичності та правосвідомості в державі слугує забезпеченість режиму публічної безпеки і порядку в цілому і окремих його сферах, таких як безпека дорожнього руху. Забезпечення такого режиму безпеки працівниками поліції, в ході здійснення адміністративного нагляду, має значення для нормального розвитку та функціонування суспільства, формування його інституцій та зростання рівня правосвідомості і правопорядку. Саме від ефективності провадження такої превентивної діяльності залежить стан захищеності прав, свобод та інтересів громадян, рівень реалізації важливих суспільних та державних інтересів.

Важливість питання забезпечення публічної безпеки і правопорядку підкреслено Національною стратегією у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24.03.2021 № 119/2021, в якій зазначено, що в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України та тимчасової окупації її територій, проблема захисту прав і свобод людини є особливо гостро, у кризових ситуаціях ризику непропорційного обмеження прав і свобод людини зростають, що потребує особливого контролю з боку суспільства. Крім того підкреслюється, що забезпечення прав і свобод людини залишається головним обов'язком держави та має визначати зміст і спрямованість діяльності держави в усіх її зусиллях [95].

Проте, на законодавчому рівні не визначено поняття публічної безпеки і порядку, і саме через відсутність чіткої правової регламентації даної правової категорії в наукових колах наводяться різні авторські визначення, що

потребує вироблення узагальненого розуміння даного виду діяльності поліції. Крім того, потребує детального дослідження питання визначення форм реалізації превентивних заходів Національної поліції щодо забезпечення публічної безпеки і порядку.

Дослідженню питання адміністративного нагляду з боку правоохоронних органів, в тому числі і Національної поліції, у сфері публічної безпеки і порядку та у сфері безпеки дорожнього руху, шляхом жвавих дискусій, приділяється увага в роботах таких науковців як В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, В.Є. Барба, О.В. Батраченко, Д.Н. Бахрах, Ю. П. Битяк, В.В. Гаркуша, В.А. Глуховець, І.П. Голосніченко, Н.В. Домброван, С.Ю. Жила, Л.П. Коваленко, Т.О. Коломоєць, А. Т. Комзюк, Я.Л. Курбанов, Я.О. Лакійчук, В.Й. Развадовський, А.О. Собакарь, В.А. Троян, В. Г. Фатхутдінов, Д.П. Цуркаленко, О. Н. Ярмиш та ін.

Метою даного дослідження є з'ясування поняття адміністративного нагляду Національної поліції у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку та адміністративного нагляду Національної поліції у сфері безпеки дорожнього руху а також форм його реалізації.

Тож для досягнення поставленої мети дослідження, вважаємо за необхідне визначити сутність правової категорії «публічна безпека і порядок», враховуючи те, що Закон України «Про Національну поліцію» наряду з цим терміном використовує категорію «громадська безпека».

О.В. Батраченко вважає, що категорія «публічна безпека» більш точно відображає сучасні тенденції суспільного та державного розвитку у напрямі, що відповідає пріоритетності життя, здоров'я та особистої безпеки людини та громадянина, її благополуччя та добробуту [96, с. 85].

С. Комісаров під терміном «публічний порядок» пропонуємо розуміти урегульовану правовими та іншими соціальними нормами систему суспільних відносин, що забезпечує захист прав і свобод громадян, їхнього життя і здоров'я, повагу до честі та людської гідності, дотримання норм суспільної моралі [97, с. 117].

Публічна безпека і порядок характеризуються таким рівнем урегульованості відносин в середині суспільства, що будь-який учасник цих відносин, не зважаючи на його правовий статус, бажає на добровільних засадах дотримуватись правових приписів та загальноприйнятих правил поведінки за для досягнення конкретної мети – правопорядку.

В.Є. Барба висловлює власну пропозицію щодо закріплення в законодавстві поняття – публічна безпека і порядок – як урегульовану правовими та іншими соціальними нормами систему суспільних відносин, що забезпечує захист прав і свобод громадян, їх життя та здоров'я, попередження злочинів та проступків, повагу до честі й людської гідності, дотримання норм суспільної моралі і порядку [98, с. 36].

З огляду на запропоновані визначення можна стверджувати, що публічна безпека і порядок є лакмусом рівня рівноваги суспільства, ефективності функціонування правоохоронної системи та має безпосередній вплив на рівень злочинності. Важливе місце в цій діяльності відведено підрозділам Національної поліції.

Тож публічна безпека і порядок характеризуються, як стан забезпечення захисту важливих для життя і здоров'я особистості інтересів, від різних за характером виникнення загроз та можливість уповноважених державою суб'єктів забезпечити належний рівень безпеки, шляхом застосування законодавчо встановлених заходів, з метою попередження виникнення таких загроз та усунення їх наслідків у разі неможливості їх уникнення.

Саме Національна поліція, в ході провадження превентивної діяльності у формі адміністративного нагляду, покликана забезпечити публічну безпеку і порядок в суспільстві та окремих сферах суспільних відносин.

Н. С. Піх, вказує, що більшість наукових шкіл, зокрема зарубіжних, у трактуванні поняття «публічна безпека» виділяють основні її характеристики: протиставляють безпеку загрозам/суспільним викликам; наголошують на необхідності створення урядом (державою) сприятливих умов для життєдіяльності людини та будь-які порушення/відхилення від

норми вважають небезпекою. З огляду на це, можна розглядати громадську (публічну) безпеку як особливий вид діяльності спеціально уповноважених органів (структур) щодо її забезпечення, який охоплює ексклюзивний організаційно-правовий механізм і систему заходів, спрямованих на запобігання небезпек й загроз громадській безпеці. Водночас, цільовою функцією громадської (публічної) безпеки виступає саме захищеність людини і суспільства від небезпек та загроз різного характеру, під якими слід розуміти сукупність несприятливих факторів (наявних, або латентних), які прямо або опосередковано впливають на нормальний стан життєдіяльності кожної окремої громади незалежно від територіального рівня [99].

Враховуючи функціональну складову і правовий статус Національної поліції в цілому, та її підрозділів зокрема, варто відзначити про наділення їх спеціальним статусом у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку і безпосередніми повноваженнями в цьому напрямку функціонування правоохоронної системи.

Забезпечення публічної безпеки та порядку, це діяльність уповноваженого на підставі законодавства органу держави, яка складається з певних елементів (етапів). Проте, перед тим як переходити до їх розгляду та аналізу вважаємо за необхідне з'ясувати суть самої категорії «забезпечення».

В тлумачному словнику, термін «забезпечувати» означає дію, задовольняти кого-, що-небудь у якихось потребах; створювати надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось; захищати, охороняти кого-, що-небудь від небезпеки [5, с. 375].

О. М. Рибицька вказує, що забезпечення публічної безпеки покладено на територіальні підрозділи Національної поліції з органами місцевого самоврядування. Публічна безпека – захищеність прав і свобод громадян, їх життя та здоров'я, запобігання та попередження злочинів та проступків, гарантування поваги до честі й людської гідності, дотримання норм суспільної моралі і порядку, що врегульовано правовими та соціальними нормами національного та міжнародного законодавств [100, с. 55].

Отже, адміністративний нагляд у сфері публічної безпеки і порядку характеризується як коло дій Національної поліції превентивного змісту та направленості, що забезпечують високий рівень правопорядку, правомірності поведінки суб'єктів суспільних правовідносин і дотримання прав, свобод та інтересів особи в межах держави або адміністративно-територіальної одиниці.

З огляду на це, В.А. Троян розглядає створення поліції саме як публічно-сервісної служби, що відображає прагнення влади змусити правоохоронну систему служити інтересам громадян і суспільству в цілому, захищати та сприяти нормальній реалізації цих інтересів. Водночас реалізація публічно-сервісної функції Національної поліції України полягає у сприянні громадянам у реалізації їх прав і законних інтересів, трансформується в публічно-сервісні відносини та забезпечує реалізацію ідеї людиноцентризму у сфері публічного управління [101, с. 16].

Якщо говорити про втілення публічного порядку, то важливо створювати атмосферу соціальної гармонії та сприятливих умов для життєдіяльності громадян, яка гарантує нормальний ритм суспільного життя. З іншого боку, публічна безпека виявляється в забезпеченні безпечних умов при роботі з ризикованими джерелами та в проведенні дій, які можуть бути пов'язані із збільшеним рівнем небезпеки.

Говорячи про публічний порядок і публічну безпеку необхідно розділяти правові механізми, шляхи та засоби їх забезпечення. Досягнути високого рівня правосвідомості громадськості та забезпечити публічний порядок вбачається можливим шляхом застосування не лише норм права а і звичаєвих норм, що не вбачається можливим в питанні забезпечення публічної безпеки, належний рівень якої може бути досягнуто лише шляхом застосування правових норм, встановлених або санкціонованих державою.

Якщо звернутись до порушень у сфері публічної безпеки, то варто відзначити, що вони загрожують широкому колу осіб, мають значно гірші наслідки.

Щодо забезпечення безпеки дорожнього руху, то адміністративно-наглядова діяльність є основним напрямком роботи підрозділів патрульної поліції в цій сфері, шляхом виявлення та припинення порушень чинного законодавства, спостереження за дотриманням правил дорожнього руху усіма його учасниками [102, с. 70].

Адміністративний нагляд у сфері безпеки дорожнього руху характеризується як діяльність превентивного характеру, яка пов'язана з безпосереднім спостереженням за ситуацією на дорогах, за рівнем правомірності поведінки всіх учасників дорожнього руху. Об'єктом такого спостереження виступають безпосередні дії осіб (водіїв, пішоходів тощо), які впливають на безпекову ситуації на дорогах. Таке спостереження проявляється в трьох аспектах, по-перше, сам факт його здійснення, або усвідомлення того, що спостереження має місце, стимулює учасників дорожнього руху до правомірної поведінки, тим самим проявляючи превентивний характер такої діяльності. По-друге, спостереження є способом безпосереднього виявлення правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху та тягне за собою застосування заходів примусового характеру у вигляді адміністративної відповідальності. По-третє, в ході спостереження можливі випадки виявлення необхідності надання певної допомоги постраждалим учасникам дорожнього руху, що є складовою адміністративних послуг, які надаються підрозділами Національної поліції.

Разом з заходами загальної профілактики діяльність Національної поліції має конкретну спрямованість, що пов'язана з процесуальними обов'язками виявляти причини та умови, що сприяють дорожньо-транспортним злочинам [103, с. 278].

Аналізуючи сучасні наукові доробки вчених, Д.П. Цуркаленко наголошує, що під профілактичними заходами у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху розуміються дії поліції, спрямовані на недопущення порушень Правил безпеки дорожнього руху та запобігання виникнення дорожньо-транспортних пригод, ліквідація причин та умов, що їх

викликають. Автор наголошує, що система цих заходів представлена п'ятьма видами: - юрисдикційні, тобто притягнення до адміністративної відповідальності; -технічні – створення технічних умов, при яких скоєння правопорушення є неможливим; -організаційні – забезпечення оптимальної організації догляду за дотриманням діючого законодавства; - виховно-педагогічні, тобто проведення занять з безпеки, виступи в ЗМІ, проведення усної пропаганди, використання наочної агітації; -психологічні (застосування так званої «шокової терапії» – використання відео та фото матеріалів) [104, с. 214].

Особливості адміністративного нагляду у сфері безпеки дорожнього руху дозволяють визначити його як засновану на прогнозуванні діяльність Національної поліції щодо забезпечення дотримання учасниками відносин у сфері дорожнього руху вимог законодавства, обов'язкових вимог безпеки, зниження рівня аварійності а також застосування до порушників даних вимог заходів адміністративного примусу, з метою ліквідації причин і умов таких правопорушень.

Складовою частиною адміністративного нагляду у сфері безпеки дорожнього руху є здійснення дозвільної діяльності. Під дозвільною діяльністю у класичному її розумінні прийнято визнавати врегульовану правовими нормами сукупність суспільних відносин публічної влади з іншими учасниками суспільних відносин, що виникають у зв'язку з видачею дозволів на здійснення певних видів діяльності та подальшим провадженням нагляду за дотриманням правил та умов здійснення такої дозвільної діяльності. Дозвільна діяльність поліції у сфері безпеки дорожнього руху забезпечує врегулювання питань користування транспортними засобами, що мають статус джерела підвищеної небезпеки (право на керування транспортним засобом, дозвіл на перевезення вантажів, погодження маршрутів пересування транспортних засобів та ін.).

У своєму монографічному дослідженні Д.В. Бєлих та А.О. Собакарь адміністративно-наглядову діяльність, у сфері безпеки дорожнього руху,

визначають як здійснювану на основі норм адміністративного законодавства діяльність спеціально уповноважених співробітників підрозділів органів внутрішніх справ за точним та неухильним виконанням посадовими особами і дотриманням громадянами-учасниками дорожнього руху загальнообов'язкових правил руху транспорту з метою запобігання та припинення їх правопорушень, а також притягнення винних до юридичної відповідальності [102, с. 82].

Враховуючи превентивний зміст адміністративного нагляду, варто відзначити, що коли для врегулювання певної ситуації справа доходить до здійснення примусового впливу, то його здійснюють тільки з метою підтримання суспільної дисципліни, забезпечення й охорони законності, для спрямування окремих громадян і колективів на додержання норм, що прийняті у цьому суспільстві. Він може виявитися у психічному впливі, спонуканні до певних дій, бажаної поведінки, або в суто примусових діях та фізичному впливі [105, с.74].

В ході провадження адміністративного нагляду у сфері публічної безпеки та порядку, безпеки дорожнього руху, на підставі норм Закону України «Про Національну поліцію», працівникам поліції надано право застосування превентивних поліцейських заходів та заходів примусу.

Досліджуючи питання здійснення адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку та у сфері безпеки дорожнього руху, необхідно провести аналіз превентивних заходів, що реалізуються Національною поліцією для досягнення кінцевої мети превенції.

Серед характерних рис превентивних поліцейських заходів, які наводить В.П. Капуляк, виділено: здатність до регулювання відповідних суспільних відносин за допомогою адміністративно-правових норм і наявність профілактичного характеру впливу на їх учасників; їх ототожнення з категоріями профілактики, запобігання та попередження; прояв адміністративно-попереджувальної природи їх сутності; профілактичний, інформативний, виховний характер, спрямування на захист сукупності

публічних та приватних інтересів; опосередковане здійснення роз'яснювально-превентивною діяльністю [106, с. 358].

Науковці С.О. Шатрава, І.М. Рязанцева, Г.Р. Парханов, вважають, що метою превентивної поліцейської діяльності є спонукання як усіх громадян суспільства, так і його конкретних осіб, що схильні до протиправних учинків, до обов'язкового дотримання ними належної правомірної поведінки; виявлення факторів-детермінант правопорушень і злочинів, а також перешкоджання їх розвитку в різних сферах і на різних рівнях суспільного життя, що зумовлюють здійснення протиправних учинків; послаблення чи нейтралізація негативних ситуацій на окремих територіях чи в певному середовищі, як таких, що безпосередньо мотивують або провокують фізичних осіб до скоєння злочинів або правопорушень; виявлення в структурі населення конкретних осіб, поведінка яких вказує на фактичну можливість вчинення злочину чи правопорушення, і застосування до них стримувального і корекційного впливу, а у разі потреби – вплив на їх найближче оточення [107, с. 107-108].

Г.Р. Парханов вказує, що під адміністративно-правовим статусом Національної поліції як суб'єкта здійснення превентивної діяльності варто розуміти регламентовану нормами адміністративного законодавства систему структурних елементів, які об'єднують призначення, функції, організацію діяльності, компетенцію та юридичну відповідальність посадових осіб, які працюють у цих органах, що, у свою чергу, допомагає органам Національної поліції реалізувати свої повноваження у сфері превентивної (профілактичної) діяльності [108, с. 146].

На переконання Л.П. Коваленко, превентивні заходи здійснюється, перш за все, задля профілактики правопорушень і з метою запобігання можливості доведення незаконного наміру на початкових стадіях. При цьому сутність таких заходів полягає в застосуванні працівниками поліції комунікативних заходів щодо особи без залучення фізичної сили, спеціальних засобів або вогнепальної зброї [109, с. 61].

Як відзначає Буди О.А., превентивні поліцейські заходи передбачають у встановлених законом випадках застосування обмежень певних прав і свобод до людей та організацій, і в цьому проявляється їхній примусовий характер, хоча правопорушення водночас відсутні. Тобто ці заходи мають чітку профілактичну спрямованість, орієнтуються на захист інтересів публічної безпеки та порядку, на недопущення вчинення правопорушень [110, с. 64].

В наукових працях О. М. Бандурки та О. І. Безпалової превентивні поліцейські заходи характеризуються як дії або комплекс дій, що обмежують певні права і свободи людини, використання яких не завжди пов'язане із протиправною поведінкою конкретних осіб і які застосовуються відповідно до закону задля забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень із дотриманням установлених законом вимог. Отже, ці заходи мають чітку профілактичну спрямованість і орієнтацію на захист інтересів публічної безпеки і порядку, на недопущення вчинення правопорушень [72, с. 109].

Варто відзначити, що заходи попереджувального (превентивного) характеру наділяються певними специфічними ознаками. Виділення кола таких ознак дає можливість встановити механізм дії таких заходів, а також підстави та умови, форми їх застосування, що мають регламентуватись нормами чинного законодавства, з метою уникнення порушення прав людини в ході їх застосування.

До ознак таких превентивних заходів, що провадяться в ході адміністративного нагляду, можна віднести, по-перше те, що вони можуть застосовуватись тільки працівниками поліції, на підставі норм закону та від імені держави в інтересах суспільства; по-друге, ці заходи підлягають застосуванню на конкретно визначених законодавством підставах; по-третє, перелік допустимих до застосування заходів та процедурний порядок застосування, в ході адміністративного нагляду, превентивних заходів регламентовано на рівні закону; по-четверте, адміністративний нагляд має профілактичний та інформативний характер, що спрямовується на

забезпечення громадської безпеки, шляхом впливу на правосвідомість та поведінку суб'єктів суспільних відносин.

Профілактичність здійснюваних поліцією превентивних заходів заключається в тому, щоб уникнути протиправної поведінки суб'єкта суспільних відносин та забезпечити виявлення і усунення причин, що сприяють його протиправній діяльності та вчиненню правопорушення. Превентивні заходи поліції мають забезпечити можливість виключення можливості вчиняти протиправні дії.

У сфері дорожнього руху та його безпеки профілактика становить систему заходів економічного, соціального, культурного, виховного та правового характеру, спрямованих на зниження рівня аварійності на автомобільних дорогах, мінімізацію шкідливих наслідків ДТП та підвищення гарантій безпеки дорожнього руху [111, с. 22].

Головна властивість превентивних заходів, що застосовуються поліцією в ході адміністративного нагляду, полягає в тому, вони не несуть в своєму змісті елементу караності особи, навіть за умови їх застосування до неї. При цьому, здійснення адміністративного нагляду відбувається і щодо осіб, поведінка яких не містить ознак протиправності. Їх застосування сприяє зростанню рівня правопорядку, додержання законів, відвернення будь-яких посягань на суспільні інтереси, які охороняються законом.

Метою застосування поліцейських заходів, як відзначає С.Ю. Жила, є забезпечення виконання поліцією своїх повноважень. Поділяються поліцейські заходи на превентивні та примусові. Перші забезпечують попереджувальну, профілактичну діяльність поліції (перевірка документів особи; опитування особи; поверхнева перевірка і огляд; зупинення транспортного засобу; вимога залишити місце й обмеження доступу до визначеної території; обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; проникнення до житла чи іншого володіння особи; перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають

функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; перевірка дотримання обмежень, установлених стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб; поліцейське піклування). До заходів примусу належить застосування фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї [112, с. 139].

Превентивні поліцейські заходи, що спрямовані на попередження вчинення правопорушень та припинення протиправних дій особи. Всі ці дії так чи інакше пов'язані з тимчасовим обмеженням окремих прав та свобод особи, що пов'язане з виконанням поліцейськими своїх повноважень [113, с.105].

Стаття 31 Закону України «Про Національну поліцію» визначає перелік таких превентивних заходів: 1) перевірка документів особи; 2) опитування особи; 3) поверхнева перевірка і огляд; 4) зупинення транспортного засобу; 5) вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи; 8) перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; 9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; 10) перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб; 11) поліцейське піклування [3].

Підставами для застосування поліцейського заходу є юридичні та фактичні передумови. До юридичних передумов застосування поліцейського заходу слід віднести: 1) закріплення на рівні Закону України «Про Національну поліцію» покладених на поліцію повноважень щодо застосування певних поліцейських заходів; 2) законодавчо закріплені вимоги, порядок і процедура вчинення та оформлення поліцейських заходів; 3) законодавчо закріплені умови, за яких може застосовуватися той чи інший поліцейський захід. Фактичні передумови застосування поліцейських заходів

також нормативно закріплені та визначаються із урахуванням покладених на поліцію повноважень. Тільки за наявності фактичних та юридичних умов поліцейські можуть учинити відповідні дії або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини, із дотриманням нормативно закріплених вимог до їх учинення [114, с. 88].

Адміністративний нагляд, як діяльність поліції превентивного характеру у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку та безпеки дорожнього руху, має вчинятись з урахуванням функціональних повноважень, правових приписів, шляхом впливу на рівень правосвідомості населення, поведінку кожного суб'єкта суспільних правовідносин, заради досягнення конкретної мети – належний рівень правопорядку в державі в цілому або окремої адміністративно-територіальної одиниці безпосередньо [115, с. 136].

Оскільки процедура застосування визначених законом превентивних заходів має відбуватися у чітко регламентованому порядку, звернімося до змісту ч. 2 ст. 31 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII, відповідно до якої, під час проведення превентивних поліцейських заходів поліція зобов'язана повідомити особі про причини застосування до неї превентивних заходів, а також довести до її відома нормативно-правові акти, на підставі яких застосовуються такі заходи. Що стосується питання превентивних заходів у сфері безпеки дорожнього руху, відповідно до ч. 3 ст. 35 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII, поліцейський зобов'язаний поінформувати водія про конкретну причину зупинення ним транспортного засобу з детальним описом підстави зупинки [3].

Така діяльність як адміністративний нагляд у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку та безпеки дорожнього руху характеризується наявністю певних форм його провадження, до яких можна віднести:

1. Виявлення факторів та умов, що сприяють вчиненню правопорушень, які посягають на публічну безпеку і порядок та безпеку дорожнього руху, з метою упередження та/або усунення їх негативних наслідків.

Щодо виявлення факторів та умов, що сприяють вчиненню правопорушень, можна відзначити, що це є напрямок превентивної діяльності, який пов'язаний зі встановлення обставин, причин.

Причиною називають явища (системи), які породжують, продукують інші явища (системи) – наслідки. Тобто між причиною і наслідком є зв'язок генетичний, продукуючий. Слово “причина” етимологічно пов'язується з дієсловом “вчиняти”, тобто робити, творити, виробляти (явище, яке зумовлює або продовжує інше явище, мотив) [116, с. 496].

При вивченні і опису детермінант адміністративної деліктності часто використовується поняття «фактор», яке означає лише явище, інтерес, який має певне значення і впливає на хід і результати якого-небудь процесу. Під час дослідження це поняття зазвичай використовується для початкового аналізу явища, що вивчається, і загальної орієнтованості в колі явищ та процесів, пов'язаних між собою. Автор класифікує причини та умови, що сприяють вчиненню правопорушень: за змістом – економічні, політичні, соціально-побутові, духовно-моральні, соціально-психологічні та культурно-виховні; за сутністю – соціальні та біологічні; за механізмом дії – причини, умови і фактори [117, с. 16].

При здійсненні адміністративного нагляду, як діяльності превентивної, необхідно враховувати, що збільшення кількості в ході його провадження виявлених адміністративних правопорушень, часто дуже помітно призводить до зниження рівня неправомірної поведінки учасників суспільних відносин, що, в принципі, має розглядатися як зростання рівня правопорядку, тобто, досягнення позитивного результату у справі зміцнення законності, за наслідками здійснення адміністративного нагляду поліції. На наш погляд, необхідно виділити наступні види факторів: соціально-демографічного характеру (пов'язані з урбанізацією, міграцією населення, змінами гендерних показників і т.д.); економічного характеру (проблеми добробуту, рівень безробіття, розвиток економіки тощо); соціального, соціально-психологічного характеру (послаблення традиційних форм соціального

контролю за особистістю у зв'язку з урбанізацією, роль сім'ї у вихованні дітей, зайнятість батьків, рівень освіченості населення, стан психофізичного здоров'я окремих соціальних груп); організаційно-правового характеру (стан нормативно-правового забезпечення, рівень професійної підготовки представників публічної адміністрації, тощо).

2. Моніторинг рівня правомірності поведінки всіх учасників суспільних відносин та достатності і ефективності превентивної діяльності Національної поліції у сфері публічної безпеки і порядку та безпеки дорожнього руху, шляхом здійснення патрулювання.

Щодо реалізації даної форми, Положенням про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877 визначено, що поліція в межах покладених на неї завдань здійснює моніторинг оперативної обстановки в державі, вивчає, аналізує і узагальнює результати та ефективність поліцейської діяльності, інформує у порядку та спосіб, які передбачені законом, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також громадськість про здійснення державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [28].

Реалізація даної форми превентивної діяльності у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку та безпеки дорожнього руху також регламентовано зокрема, в Наказі Міністерства внутрішніх справ України від 27 квітня 2020 р. № 357 «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви й повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України», зазначається що одним з обов'язків оперативного чергового Головного управління Національної поліції щодо реагування на заяви й повідомлення про правопорушення або події та оперативного інформування чергової частини вищого рівня є організація моніторингу та використання в розкритті правопорушення

(установленні обставин події) інформації, що надходить до ГУНП із систем відеоспостереження, які знаходяться в місцях учинення правопорушення або події, можливого перебування правопорушників та за напрямками їх відходу тощо [118].

Ще одним нормативним актом, а саме Наказом Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Типового положення про управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві» від 22 січня 2016 р. № 39, визначено основні функції управлінь організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування, до яких віднесено моніторинг оперативної обстановки та організація реагування на її зміни: 1) збір, оцінка, аналіз інформації про криміногенну ситуацію на території обслуговування, кримінальні правопорушення, порушення публічної безпеки і порядку, інші надзвичайні події та заходи реагування, що вживаються підрозділами головного управління для усунення недоліків; 2) підготовка зведень про кримінальні правопорушення та інші, не пов'язані з ними, події, а також обмін інформацією стосовно них з іншими державними органами влади; 3) участь в організації діяльності оперативних штабів, ситуаційних центрів / відділів, робочих груп з координації дій та управління силами і засобами поліції під час проведення масових заходів, державних свят і надзвичайних подій [119].

3. Визначення рівня загрози публічній безпеці і порядку та безпеці дорожнього руху в діях учасників суспільних правовідносин;

Як відзначає Я.Л. Курбанов, громадський порядок, залишаючись ідеальною сукупністю суспільних відносин, за своєю соціальною значимістю наближається до інституту громадської безпеки. І тут сутністю охорони громадського порядку є забезпечення громадської безпеки. Саме із цієї позиції доцільно оцінювати громадський порядок в умовах виникнення надзвичайних ситуацій, як явище, що гарантує громадську безпеку в усіх її

проявах. З урахуванням викладеного, можна зазначити, що якщо не порушується громадський порядок, то реально гарантується громадська безпека. Отже, громадський порядок встановлюється і існує для того, щоб була забезпечена громадська безпека [120, с. 90].

Превентивний характер адміністративного нагляду вимагає від поліції створення умов, необхідних для задоволення потреб суспільства, шляхом оцінки та визначення рівня загроз суспільним інтересам та кожному індивіду окремо. Існуючий рівень загроз публічній безпеці виступає системною характеристикою рівня розвитку суспільства та держави в цілому.

Середовище реалізації національних інтересів постійно містить ті чи інші фактори, негативний вплив яких призводить до настання небажаної для реалізації суспільних інтересів події (ситуації). Ця подія (ситуація) є небажаною, оскільки завдає шкоди публічній безпеці. Тому в загальному випадку аналіз загроз має передбачати виявлення їх джерел (причин), прогнозування тенденцій розвитку, визначення рівня загрози тощо. Указаними джерелами, на думку автора, можуть бути будь-які фактори, які проявляють ворожі публічним інтересам наміри або ж природу, що за певних умов може завдати шкоди публічній безпеці. Тому комплексна оцінка загроз публічній безпеці передбачає оцінку та прогнозування розвитку умов реалізації публічних інтересів (передусім життєво важливих) [121, с. 153-154].

4. Пред'явлення правомірної вимоги особі щодо необхідності дотримання публічної безпеки і порядку та безпеки дорожнього руху і припинення протиправних дій.

Дана форма провадження адміністративного нагляду в досліджуваних сферах закріплена нормою ч. 2 ст. 62 «Гарантії професійної діяльності поліцейського» Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII, в якій зазначено, що законні вимоги поліцейського є обов'язковими для виконання всіма фізичними та юридичними особами [3].

На думку В.А. Глуховері, ця норма базується на визнанні положення про те, що поліцейський є представником центрального органу виконавчої влади і діє від імені держави під час виконання ним службових обов'язків. Виходячи з цього, вимога поліцейського (як і його розпорядження) є індивідуальним актом управління (адміністративним актом), юридично владним рішенням, яке зобов'язує фізичну особу - громадянина, іноземця або особу без громадянства, в тому числі будь-яку посадову особу чи юридичну особу чинити певним чином. Указані повноваження поліцейського кореспондуються з його обов'язком роз'яснити особі конкретне нормативне положення, яке посвідчує його право звернутися до громадянина, а також надати можливість особі усвідомити висловлені до нього вимоги [123, с. 117-118].

5. Вжиття відповідних превентивних поліцейських заходів, що відповідають рівню існуючої загрози з обов'язковим дотриманням законних прав та інтересів особи.

Стосовно реалізації даної форми адміністративного нагляду, чинною нормою ч. 5 ст. 29 «Вимоги до поліцейського заходу» Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII визначено, що застосований поліцейський захід є пропорційним, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам і свободам людини або інтересам суспільства чи держави, не перевищує блага, для захисту якого він застосований, або створеної загрози заподіяння шкоди [3].

Аналізуючи поняття «поліцейські заходи», І.В. Костенко визначає, що вони повинні бути законними, необхідними, ефективними та пропорційними [124, с. 136].

Застосування превентивних заходів поліцією не є самоціллю, воно доповнює проведення виховних, інформаційних, роз'яснювальних заходів і здійснюється на засадах законності, потрібності, пропорційності, ефективності, дотримання прав і свобод людини [72, с. 109].

Застосуванням передбачених законодавством превентивних поліцейських заходів, у визначених формах, Національна поліція забезпечує додержання законів, усунення факторів, що сприяють вчиненню правопорушень, зростання рівня правосвідомості суспільства тощо.

2.2. Порядок здійснення адміністративного нагляду за об'єктами дозвільної системи

Формування України як держави правової, демократичної та безперечно соціальної, враховуючи норму Конституції України якою людина, її життя, честь та гідність визнані найвищою цінністю, вимагає вжиття певних кроків щодо забезпечення захисту гарантованих людині прав, свобод та інтересів з боку держави. Тож створення необхідних умов для належної охорони цих прав і свобод, постає одним з головних завдань сучасної України. Враховуючи факт збройної агресії російської федерації проти суверенітету України, запровадження на території нашої держави правового режиму воєнного стану з 24 лютого 2022 року, прийнято Закон України від 03.03.2022 № 2114-IX «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» [125] та Наказ МВС України 07.03.2022 № 175, яким затверджено «Порядок отримання вогнепальної зброї і боєприпасів цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав» [126].

На підставі норм означених нормативно-правових актів, для створення умов і можливостей реалізувати захист життя і здоров'я, честі та гідності, недоторканності та особистої безпеки людини, цивільним особам надано право брати участь у відсічі та стримуванні збройної агресії російської федерації шляхом отримати вогнепальної зброї та боєприпасів до неї.

Така ситуація призводить до збільшеного попиту цивільних осіб на реалізацію свого права на отримання вогнепальної, мисливської зброї та відповідно дозвільну систему.

25 травня 2022 року в додатку «Дія», за ініціативи Міністра внутрішніх справ України, на загальнодержавному рівні стартувало опитування щодо вільного володіння вогнепальною зброєю, за результатами якого голоси учасників розподілились наступним чином: для спеціальних потреб – 19,43%, для особистого захисту – 58,75%, проти права на володіння зброєю – 21,82% [127].

Актуальності, з урахуванням зазначеного, набуває процес провадження адміністративного нагляду з боку Національної поліції України у сфері дозвільної системи, з метою уникнення випадків недотримання прописаних правил отримання дозволів на вогнепальну зброю та набоїв до неї, зберігання та поводження з отриманою вогнепальною і мисливською зброєю та набоїв до неї, холодною зброєю, вибуховими матеріалами і речовинами.

Теоретичною базою здійснення дослідження превентивної роботи Національної поліції у сфері дозвільної системи стали праці учених-адміністративістів, а саме: В.Б. Авер'янова, О.М. Бандурки, Д.М. Бахраха, Ю.П. Битяка, С.С. Вітвіцького, В.А. Гуменюка, О.В. Джафарової, С.В. Діденка, С.В. Ківалова, А.Т. Комзюка, С.В. Лихачова, О.О. Маркової, Т.П. Мінки, О.Ф. Скакун, О.В. Харитонова, С.О. Шатрави, Ю.С. Шемшученка, Т.А. Шумейка, О.Н. Ярмиша тощо.

Метою дослідження виступає з'ясування сутності дозвільної системи, визначення завдань та ознак адміністративного нагляду за об'єктами дозвільної системи, та виділення кола заходів, що забезпечують реалізацію виділених завдань адміністративного нагляду Національної поліції у сфері дозвільної системи, як форми превентивної діяльності.

Розпочинаючи дослідження питання адміністративного нагляду у сфері дозвільної системи, що провадиться як форма превентивної діяльності Національної поліції України, звернемось до з'ясування поняття дозвіл та

дозвільна система в чинних актах законодавства та поглядах, висвітлених вченими-адміністративістами у своїх працях.

Згідно словника української мови, «дозвіл» - згода, що дає право на здійснення чого-небудь; документ, який посвідчує таке право [128, с. 342]; «дозвільний» - який містить дозвіл на здійснення чого-небудь; вільно, без будь-яких обмежень [5, с. 312]. Юридична енциклопедія визначає дозвіл як передбачену законом міру можливої поведінки, що забезпечує задоволення суб'єктивних прав та юридичних інтересів особи [129, с. 268].

Дозволом в адміністративному праві зазвичай розуміють юридичний дозвіл чинити в умовах, передбачених нормою, ті чи інші дії, або утриматися від їх вчинення за своїм бажанням [12].

Дозволи важливий елемент адміністративно-правового регулювання, які забезпечують соціальну свободу й активність людини. Вони набувають юридичного характеру з моменту їх закріплення в уповноважуваних нормах у вигляді суб'єктивних прав і реалізуються у формі використання, що визначає добровільний характер, їхню залежність від бажання суб'єкта, якому належить суб'єктивне право. Дозвіл полягає в наданні особі суб'єктивного юридичного права самостійно приймати рішення щодо реалізації передбачених правовими нормами варіантів власної поведінки [130, с. 496].

Згідно п. 1 Положення про дозвільну систему, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992 р. № 576, дозвільна система - це особливий порядок виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, обліку і використання спеціально визначених предметів, матеріалів і речовин, а також відкриття та функціонування окремих підприємств, майстерень і лабораторій з метою охорони інтересів держави та безпеки громадян [131].

О.В. Харитонов характеризує дозвільну систему в широкому розумінні як певну сукупність правовідносин, що виникають з метою забезпечення суспільної безпеки між органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, уповноваженими видавати дозволи з однієї

сторони (дозволитель), а також фізичними або юридичними особами з іншої (заявник), щодо можливості здійснення останніми дій, спрямованих на придбання в особливому порядку певних прав або повноважень заявником, з приводу користування такими речовинами, матеріалами, предметами, або зайняття видами діяльності, які можуть бути небезпечні для життя і здоров'я людини, загрожувати державним інтересам, з наступним здійсненням контролю і нагляду з боку дозволителя за дотриманням встановлених правил, а так само притягненням винних (при наявності підстав) до встановленої законом відповідальності [132, с. 9].

Досліджуючи дане питання, варто наголосити на тому, що, з одного боку, правовідносини у сфері дозвільної системи є ініціативними, тобто виникають виключно на підставі проявленої громадянином або юридичною особою ініціативи, шляхом їх вільного волевиявлення бажання стати учасником цих відносин. Інший бік проявляється в тому, що визначена на рівні закону свобода в даних правовідносинах, полягає лише в тому, що особа обирає самотійно, чи бажає вона стати суб'єктом цих правовідносин або відмовляється від такого статусу. Проте, в разі виявлення в ході адміністративного нагляду обставин, що свідчать про реалізацію прав суб'єкта відносин у сфері дозвільної діяльності без його отримання, працівниками Національної поліції, в ході провадження превентивної діяльності виникає право застосувати заходи адміністративного характеру.

Дозвільна система не передбачає можливість вибору (отримувати чи не отримувати дозвіл), оскільки якщо відповідна діяльність здійснюється без дозволу (ліцензії), для особи настають дуже серйозні наслідки у вигляді адміністративної та навіть кримінальної відповідальності.

У своєму дослідженні С.В. Діденко формує думку, що дозвільна система у сфері обігу зброї – це визначений нормами адміністративного права спеціальний інститут адміністративного права, який визначає для суб'єктів права звужений правовий «коридор» щодо видання дозволів на право придбання, зберігання, носіння, перевезення визначених видів зброї, а також

проектування, будівництва, відкриття та функціонування об'єктів, де зберігається чи використовується зброя, а також чіткий (дозвільний) перелік можливих і необхідних варіативних дій для суб'єктів правовідносин у цій сфері, вихід за який є адміністративним правопорушенням і тягне за собою притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності [133, с. 122-123].

Ю.Р. Лозинський вказує, що дозвільна система – це сфера правових відносин, в якій компетентні органи публічної влади здійснюють діяльність за ініціативою фізичної або юридичної особи, предметом якої є суворо визначене чинним законодавством коло об'єктів, що потребують особливого нагляду та контролю з боку держави, та результатом якої є видача індивідуального акта дозвільного характеру. [134, с. 242].

Дозвільна система є одним з основних засобів забезпечення суспільної безпеки, оскільки при її здійсненні повноважні органи виконавчої влади реалізують нормотворчу діяльність за допомогою встановлення загальнообов'язкових розпоряджень, спрямованих на втілення в життя її вимог; здійснюють правозастосовчу діяльність (видають відповідні дозволи і т.п.); застосовують за вчинені у сфері дозвільної системи правопорушення передбачені законом примусові заходи, здійснюють іншу діяльність. Як відзначає автор, дозвільна система є специфічною формою діяльності всього державного апарату управління, а не його окремої частини, або напрямку [132, с. 8].

Дозвільна система, як відзначає С.В. Лихачев, не «дозволяє» мати те чи інше право (або ж позбавляє цього права), а створює відповідний процесуальний формат для належної (адекватної, відповідної вимогам закону) його реалізації. Це стосується і багатьох інших прав людини і громадянина. Вони є цілком реальними і невідчужуваними, але для відповідної їх реалізації треба «розгорнути» (ініціювати і здійснити) передбачені законом процедури, пройти через усі передбачені законом стадії процесу. Правореалізація є процесуальною за своєю природою, важко уявити

собі якісь складні правові відносини (а права людини є їх уособленням), які можна було б реалізувати без процесуального оформлення [136, с. 77].

Узагальнюючи підходи щодо правової природи дозвільної системи, на думку А. Є Фоменко, можна систематизувати їх таким чином: по-перше, як правило, дозвільна система представляє собою систему відносин щодо видачі органами державної влади дозвільних документів різного характеру; по-друге, дозвільна система розглядається виключно як діяльність органів внутрішніх справ у сфері поводження зі зброєю, вибуховими речовинами та іншими об'єктами, безконтрольне володіння та використання яких може завдати шкоди громадському порядку та безпеці громадян [137, с. 251].

З огляду на досліджені визначення варто відзначити, що сутність дозвільної системи та її основна функція полягають у з'ясуванні запроваджених правил поступового розвитку суспільних відносин у сфері, що становить пріоритетний інтерес для суспільства та держави в цілому, у запровадженні вимог для осіб, як учасників цих відносин, які виявили бажання здійснювати діяльність у такій «режимній» сфері.

Як відзначає Т.П. Мінка, дозвільна система – це об'єктивно існуюча і наділена певними якісними характеристиками сукупність правових відносин, які виникають між фізичними та юридичними особами, з одного боку, а також суб'єктами державного управління та іншими контрагентами – з іншого, спрямована на реалізацію суб'єктивних прав з приводу здійснення дозволених законом дій щодо таких предметів, створінь, процесів у природі чи суспільстві, нерегульоване використання або функціонування яких може завдати шкоди інтересам людини, суспільства і держави [138, с. 321].

В основі досліджуваної дозвільної системи лежить такий спосіб регулювання певного роду суспільних відносин, який передбачає: 1) наявність певної заборони; 2) адміністративно-сервісної діяльності з видачі дозволів, що здійснюється суб'єктами публічної влади щодо інших суб'єктів, які не перебувають у відносинах підпорядкованості; 3) нагляд за дотриманням встановлених правил та умови при здійсненні дозволеної

діяльності; 4) застосування примусових заходів, з метою припинення правопорушень у сфері дозволеної діяльності та притягнення винних осіб до юридичної відповідальності.

Дозвільна система характеризується як виконавчо-розпорядча діяльність уповноважених державою органів, цілеспрямованого характеру та змісту, щодо забезпечення належного дотримання регламентованого на законодавчому рівні порядку придбання, перевезення, зберігання, використання та реалізації обмежених в обігу предметів та речовин, реєстрації та діяльності підприємств і організацій певної спрямованості, з метою реалізації заходів щодо належного забезпечення особистої безпеки громадян, створення умов дотримання громадської безпеки та охорони громадського порядку.

Особливістю функціонування дозвільної системи є те, що вона направлена не лише на видачу різноманітних дозволів, а ще, крім того, на здійснення заходів по нагляду за дотриманням умов реалізації виданого дозволу. Тобто уповноважені виконавчою владою органи мають здійснювати адміністративний нагляд, як захід превентивного характеру, шляхом встановлення і перевірки дотримання дозвільного режиму.

Одним з елементів належного функціонування дозвільної системи виступає діяльність уповноважених на здійснення контролю суб'єктів, з метою перевірки дотримання встановлених державою правил функціонування даної системи, в нашому випадку – це адміністративний нагляд Національної поліції.

У відповідності до чинного законодавства, публічна адміністрація у сфері обігу та застосування зброї в Україні надає дозволи, здійснює ліцензування, контроль та нагляд, встановлює заборони та уповноважує на певні дії. а також застосовує примус. А тому, типом правового забезпечення у цій сфері є так званий тип спеціального дозволу, який передбачає можливість здійснювати тільки ті дії, які прямо дозволені законом [139, с. 11].

Отже, дозвільна система у сфері обігу зброї має попереджувальну мету – не допустити випадкового або навмисного застосування зброї сторонніми особами, запобігання посягань на життя і здоров'я людей, забезпечення громадського порядку, захисту права власності, публічного інтересу держави й суспільства в цілому шляхом урегулювання питань видання, анулювання, переоформлення різноманітних дозволів і ліцензій у цій сфері; установлення переліку повноважень суб'єктів публічної адміністрації щодо видання, анулювання, переоформлення різноманітних дозволів у цій сфері; попередження незаконного обігу зброї; установлення порядку поводження зі зброєю, зокрема її зберігання, обліку та носіння; регламентації порядку дій при раптовій її втраті; превенції безпідставного її застосування; попередження посягань з її використанням; установлення та застосування адміністративної відповідальності за порушення дозвільних правил і створення умов для притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які скоїли в цій сфері кримінальні проступки [133, с. 122].

Важливим елементом превентивної діяльності, що здійснюється Національною поліцією у сфері дозвільної системи, є адміністративний нагляд за належним її функціонуванням, а саме за об'єктами дозвільної системи.

Інструкція від 21.08.1998 № 622 передбачає, що нагляд за дотриманням посадовими особами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та громадянами правил дозвільної системи органи поліції здійснюють шляхом обстеження об'єктів дозвільної системи, погодження укладення трудових договорів на виконання робіт, пов'язаних з виготовленням, придбанням, зберіганням, обліком, охороною, перевезенням і використанням спеціально визначених предметів і матеріалів, проведення профілактичних заходів щодо попередження та припинення порушень правил дозвільної системи, а також притягнення осіб, що вчинили правопорушення, до відповідальності в порядку, визначеному законом [140].

Законодавством до превентивних заходів Національної поліції, в тому числі і адміністративного нагляду у сфері дозвільної системи, запроваджено ряд основних вимоги, за якими такий захід має бути:

- законним – тобто визначений законом;
- необхідним, для належної реалізації превентивного заходу;
- пропорційним, тобто заподіяна превентивним заходом шкода, не перевищує блага, для захисту якого він застосований;
- ефективним – його застосування забезпечує реалізацію повноважень поліції [3].

Дозвільним процедурам, під час реалізації заходів, що провадяться Національною поліцією в ході превентивної діяльності, притаманні специфічні риси: 1. Дозвільні процедури переслідують загальну мету, будучи управлінською діяльністю переважно позитивної спрямованості. 2. Дозвільні процедури є попередньо визначеними типовими правовими моделями реалізації права у відповідній сфері, що врегульовуються нормами адміністративного законодавства України й поетапно здійснюються у відповідності до порядків, які урегульовані адміністративним законодавством, окреслюючи форму зовнішнього вираження управлінської діяльності. 3. Дозвільні процедури здійснюються в публічно-правовій сфері за участю суб'єкта владних повноважень, будучи виявом управлінської діяльності (правозастосовної діяльності) та реалізацією компетенції владного суб'єкта (у публічно-правових відносинах управлінського характеру) [141, с. 157].

Такий превентивний захід, як адміністративний нагляд у сфері дозвільної системи, має особливий характер та значення серед завдань і повноважень Національної поліції. Цей превентивний захід наділений ознаками комплексної діяльності відповідного суб'єкта, являється частиною відокремленого напрямку діяльності Національної поліції щодо попередження правопорушень та їх негативних наслідків.

Адміністративний нагляд, маючи на меті попередження вчинення правопорушень у сфері дозвільної системи, має ряд характерних особливостей: 1) така форма превентивної діяльності вимагає кваліфікованого та професійного підходу з боку працівників поліції до питань її проведення; 2) така діяльність реалізується у певних формах, певними способами та базується на певних принципах; 3) виявлення в ході адміністративного нагляду обставин невиконання визначених законодавством умов дозвільного режиму, характеризує їх як суспільно небезпечне діяння; 4) передбачає можливість застосування заходів примусового впливу за результатами здійснення нагляду.

Належне провадження адміністративного нагляду, з дотриманням встановлених законодавством вимог та процедур, містить в собі ряд позитивних профілактичних аспектів, до них можна віднести наступні: 1) діяльність уповноважених органів направлена на забезпечення дотримання громадської безпеки та правопорядку в цілому; 2) можливість не допустити до участі у правових відносинах у сфері дозвільної системи суб'єктів, не здатних з об'єктивних або суб'єктивних причин повноцінно приймати у них участь; 3) забезпечення виключення з обігу предметів, що не відповідають за своїми характеристиками або за своїм станом вимогам, що до них пред'являються, задля забезпечення відповідного рівня безпеки; 4) реалізація можливості пред'являти спеціальні (індивідуальні) вимоги, щодо дій, на які розповсюджується оформлений дозвільний режим (порядок реалізації прав і свобод); 5) характеризується можливістю оперативного реагування уповноважених виконавчою владою органів на зміни умов реалізації дозволених прав і свобод та зупиняти, за наявності достатніх підстав, дію наданих дозволів; 6) наявність можливості застосування примусових заходів адміністративного або кримінального впливу на порушників дозвільного режиму.

Реалізація завдань дозвільної системи органів внутрішніх справ здійснюється Національною поліцією через свої структурні підрозділи: -

уповноважений підрозділ із контролю за обігом зброї центрального органу управління поліцією (далі - УП ЦОУП); - уповноважений підрозділ з контролю за обігом зброї та дозвільної системи головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві (далі - УП ГУНП); - територіальні (відокремлені) підрозділи поліції в районах, містах, районах у містах (далі - територіальні підрозділи поліції) [140].

Стосовно адміністративного нагляду у сфері дозвільної системи варто відзначити, що він може існувати лише за умови безперервного контролю за дотриманням правил відповідної діяльності, підкріпленого можливістю застосування примусових заходів до осіб, які порушують встановлені правила дозвільної системи, інакше такий превентивний захід втрачає свою ефективність.

Однією з важливих складових діяльності Національної поліції України є здійснення контролю за дотриманням вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ, що спрямований на попередження та припинення порушень установлених правил поведіння зі зброєю, спеціальними засобами, боєприпасами, вибуховими речовинами та деякими іншими потенційно небезпечними предметами і матеріалами, стосовно яких діє спеціальний правовий режим. Від якісного здійснення такого контролю значною мірою залежить рівень захищеності громадян і стан публічної безпеки та порядку загалом [142, с. 75].

Як відзначає В.А. Гуменюк, основним способом забезпечення виконання правил дозвільної системи є гласний контроль, який включає попередню перевірку об'єктів перед видачею відповідних дозволів (ліцензій), наступні систематичні обстеження цих об'єктів, перевірку та допуск осіб до роботи, пов'язаної з предметами та речовинами, на які поширюється дозвільна система, наступний контроль за їх діяльністю, а також облік зазначених об'єктів. Основними методами, що застосовуються органами внутрішніх справ під час здійснення дозвільної системи, є переконання та примус.

Звертаючи увагу на значення переконання в забезпеченні виконання правил дозвільної системи, основне місце відводиться аналізу заходів адміністративного примусу (заборона певного виду діяльності, закриття об'єктів, анулювання або зупинення дії дозволів (ліцензій), приписи про усунення порушень певних правил, недопущення до роботи на об'єктах окремих осіб тощо), оскільки їх застосування пов'язане із обмеженням прав громадян та юридичних осіб [143, с. 11].

Контроль за об'єктами дозвільної системи здійснюється гласно та негласно. Основним способом забезпечення дозвільної системи є гласний контроль, під час якого вирішуються такі завдання: виявляються порушення встановлених правил, причини та умови, які сприяють цим порушенням, вживаються заходи для їх усунення, попереджується розкрадання предметів та речовин, на які поширюється дозвільна система, виявляються та припиняються випадки їх використання не за призначенням або із злочинною метою, здійснюється перевірка громадян, які поступають на роботу, пов'язану із зберіганням, перевезенням та використанням зазначених предметів та речовин, а також їх діяльність на об'єктах дозвільної системи. Гласний контроль за виконанням правил дозвільної системи включає попередню перевірку об'єктів при виданні відповідних дозволів (ліцензій), наступні систематичні обстеження цих об'єктів, перевірку та допуск осіб до роботи, пов'язаної з предметами та речовинами, на які поширюється дозвільна система, наступний контроль за їх діяльністю, а також облік зазначених об'єктів. Одною з основних вимог які ставляться до гласних перевірок об'єктів дозвільної системи, є систематичність їх здійснення, що дозволяє своєчасно виявити порушення правил поведінки з предметами та речовинами, щодо яких встановлено особливий режим користування, та вжити необхідних заходів до їх усунення [144].

Важливим напрямком в організації діяльності органів внутрішніх справ по здійсненню дозвільної системи є проведення широких профілактичних заходів, сутність яких полягає в недопущенні порушень правил дозвільної

системи щодо зброї, котрі призводять до різних шкідливих наслідків, в тому числі скоєння особливо тяжких злочинів із застосуванням або використанням злочинів. Зміст профілактичної роботи визначається на основі аналізу обстановки на об'єктах, що характеризує стан дотримання правил дозвільної системи у сфері обігу зброї. З метою попередження порушень цих правил керівні працівники органів внутрішніх справ запрошують до себе представників адміністрації підприємств, установ і організацій, на об'єктах яких виявлено суттєві недоліки, і проводять з ними, а також з особами, безпосередньо відповідальними за порядок зберігання, обліку, використання і перевезення предметів та матеріалів, на які встановлено дозвільну систему, наради, бесіди, заняття [145, с. 239].

З огляду на особливий характер адміністративного нагляду поліції у сфері дозвільної системи, можна виділити специфічні ознаки, які притаманні тільки цьому напрямку превентивної діяльності поліції, та відокремлюють його з поміж інших повноважень в правоохоронній сфері.

По-перше, діяльність суб'єкту адміністративного нагляду носить превентивний (попереджувальний) характер, що має на меті запобігання вчиненню правопорушень а не усунення їх негативних наслідків, хоча в результаті здійснення такого нагляду можуть мати місце примусові заходи, як наслідок порушення встановлених дозвільною системою правил.

Тобто, на думку О.О. Маркової, контрольно-наглядова діяльність працівників поліції має на меті: забезпечити державну та громадську безпеку, захистити громадян, суспільство, державу від шкоди, яка їм може бути завдана неправомірним вчиненням суб'єктами дозволеної законом діяльності, щодо якої встановлено відносну заборону; запобігти неприпустимим ризикам, пов'язаним із заподіянням шкоди життю, навколишньому середовищу, з обмеженням конкуренції, з нерівномірним доступом до обмежених ресурсів, із порушенням безпеки особистості, суспільства та держави [146, с. 129].

По-друге, діяльність суб'єкту адміністративного нагляду, щодо перевірки дотримання правил дозвільної системи має ініціативний характер, проте не потребує згоди фізичних чи юридичних осіб, які є учасниками відносин у сфері дозвільної системи (анулювання ліцензії, вилучення об'єкту дозвільної системи тощо).

Згідно п. 3.1. Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затвердженої Наказом МВС України № 622 від 21.08.1998 року, об'єкти дозвільної системи інспекторами дозвільної системи та дільничними офіцерами поліції обстежуються щокварталу, а об'єкти, де зберігається велика кількість зброї (20 чи більше одиниць), і базові склади вибухових матеріалів і речовин - щомісяця. При цьому обстеження складів з вибуховими матеріалами і речовинами проводиться за участю посадових осіб поліції охорони, вибухотехнічних підрозділів Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України та органів ДСНС (за згодою) [140].

По-третє, суб'єктивний склад правовідносин щодо реалізації адміністративного нагляду у сфері дозвільної системи регламентовано на рівні законів та нормативно-правових актів.

По-четверте, наявність спеціального об'єкту адміністративного нагляду, до складу якого, на рівні нормативно-правового акту, включено речі, які вилучено з цивільного обігу повністю або частково, що відповідно і потребує функціонування дозвільної системи з метою їх законного і безпечного використання та застосування.

Характеризуючи адміністративний нагляд органів внутрішніх справ за об'єктами дозвільної системи, необхідно виходити з того, що він включає в

себе як перевірки таких об'єктів, так і інформаційно-аналітичну роботу щодо вивчення і оцінки стану справ на цих об'єктах, а також вжиття заходів до попередження і виявлення порушень відповідних правил, їх усунення та покарання винних. За сферою здійснення цей нагляд є зовнішнім, тобто поширюється на об'єкти, незалежно від їх відомчого підпорядкування. В той же час вищестоящі органи внутрішніх справ контролюють діяльність по здійсненню дозвільної системи нижчестоящими підрозділами, тобто забезпечують внутрішньосистемний нагляд, характерний для будь-якої системи управління. Однак не він, а саме зовнішній, спеціалізований нагляд визначає зміст дозвільної системи [147, с. 102].

Тож основним завданням такого адміністративного нагляду є виявлення можливих порушень, попередження їх наслідків та усунення недоліків у процедурі функціонування дозвільної системи, встановлення умов та причин, що сприяють можливим порушенням в сфері дозвільної системи.

Окреслені завдання реалізуються Національною поліцією завдяки визначеному колу заходів: - отримання повної інформації стосовно об'єкту нагляду для його початкової перевірки; - детального провадження інформаційно-аналітичних заходів щодо отриманих даних; - прийняття за результатами цих заходів відповідних компетентних рішень; - систематичне обстеження об'єктів, з метою виявлення можливих випадків порушення правил дозвільної системи; - провадження дій щодо реалізації прийнятих в ході нагляду рішень для попередження правопорушень у цій сфері та застосування інституту юридичної відповідальності до правопорушників.

2.3 Адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі

Адміністративний нагляд поліції, як одна із форм превентивної діяльності, залишається актуальним напрямком наукових пошуків та дискусій у сучасному адміністративному праві.

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, закріплює гарантію свободи пересування, вільного вибору місця проживання, права вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом, для будь-якої особи, яка на законних підставах перебуває на території України [148]. Одним з таких обмежуючих факторів щодо свободи вільного пересування виступає адміністративний нагляд, що встановлюється за особами звільненими з місць позбавлення волі.

Євроінтеграційні процеси, адаптація національного законодавства до права Європейського союзу у сфері правоохоронної діяльності, запровадження теорії людиноцентризму у сфері публічного адміністрування, призводять до зростання ролі превентивної діяльності Національної поліції, яка посідає ключову позицію у сфері адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Це, в свою чергу, актуалізує наукові пошуки в напрямку з'ясування сутності та умов провадження такого адміністративного нагляду, його ознак та форм.

Тож мета дослідження полягає у визначенні завдань, особливостей, форм провадження та виділенні характеризуючих ознак адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі.

Дослідженню різних аспектів провадження адміністративного нагляду за особами звільненими з місць позбавлення волі, у своїх працях приділяли увагу такі науковці, як В.Б. Авер'янов, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, В.В. Галуцько, В.М. Гаращук, О.В. Джафарова, А.В. Мартинов, В.Я. Настюк, В.І. Олефір, С.І. Скворцов, А.Х. Степанюк, С.Г. Стеценко, В.І. Трубніков, Ю.М. Фролов, Р.В. Шагієва, О.Н. Ярмиш та інші.

Чинний Закон України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 01.12.1994 № 264/94-ВР визначає адміністративний нагляд - як систему тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, що здійснюються органами Національної поліції. Завданнями адміністративного нагляду Закон

встановлює запобігання вчиненню кримінальних правопорушень окремими особами, звільненими з місць позбавлення волі, і здійснення виховного впливу на них [11].

Виходячи зі змісту даної правової норми, основна мета здійснення адміністративного нагляду полягає у зниженні рівня злочинності, що має рецидивний характер. Реалізувати таке завдання, на думку законодавця, можливо шляхом здійснення систематичного нагляду за поведінкою раніше засудженої особи, які звільнена з місць позбавлення волі та здійснення на неї індивідуального впливу з боку Національної поліції, застосуванням передбачених законодавством профілактичних заходів, для перешкоджання відновленню протиправної поведінки та налагодженню злочинних зв'язків.

Значення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, на думку Х. П. Ярмакі, В. Х. Ярмакі, полягає у тому, що він: по-перше, є заходом попередження та припинення правопорушень, розшуку піднаглядних; по-друге, становить комплекс правових, економічних, організаційних, соціально-психологічних та інших заходів, які здійснюються щодо звільнених осіб з метою пристосування останніх до умов соціального середовища, захисту їх прав і законних інтересів; по-третє, під час його здійснення вирішуються питання щодо працевлаштування, професійної орієнтації (переорієнтації) та перепідготовки, створення належних житлово-побутових умов [149, с. 167].

Для забезпечення досягнення поставленої мети, формування системного бачення сутності і змісту будь-якого правового явища, необхідно дослідити його значення в науковій сфері з точки зору інших науковців.

З етимологічного погляду «наглядати» - пильнувати, слідкувати за ким-, чим небудь для контролю, забезпечення порядку і т. ін.; стежити, спостерігати з метою нагляду [5, с. 707]; спостереження з метою перевірки [65, с. 318].

А.В. Денисова в своєму дослідженні висловлює власне бачення, що нагляд як вид державної діяльності можна визначити як сукупність

безперервних дій зі спостереження за додержанням законності у відповідних суспільних відносинах, які здійснюються компетентним на те органом із застосуванням наданих йому законом (підзаконним нормативним актом) повноважень та спрямовані на попередження, виявлення і припинення порушень, а також притягнення порушників до відповідальності [150, с. 35].

Нагляд як правовий інструмент, на думку А.О. Собакаря, сприяє досягненню належної (правомірної) поведінки всіх суб'єктів права (підприємств, установ, організацій, громадян) в певній сфері публічного управління [24, с. 120].

Адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі, на думку О.А. Петренко, має міжгалузевий характер, оскільки стоїть в одному ряду з іншими правилами адміністративного нагляду, контроль за дотриманням яких покладено на органи внутрішніх справ, а саме: правила безпеки дорожнього руху, правила дозвільної системи, правила проведення масових культурно-спортивних заходів тощо [151, с. 325].

І.П. Голосніченко характеризує адміністративний нагляд – як систематичне спостереження за точним і неухильним додержанням посадовими особами та громадянами правил і застосування норм, що охороняють життя, здоров'я, права та свободи громадян, регулюють громадський порядок і безпеку з метою попередження, припинення порушень цих правил, виявлення порушників та притягнення їх до адміністративної відповідальності, застосування до них заходів громадського впливу [152, с.20].

На думку В.В. Кареліна, адміністративний нагляд, який виступає як самостійний правовий інститут забезпечення законності та дисципліни, полягає в систематичному спостереженні за діяльністю піднаглядових об'єктів (осіб, що мали судимість), які не перебувають в організаційному підпорядкуванні у наглядаючого суб'єкта, з метою перевірки відповідності їхньої діяльності правовим приписам та у разі виявлення порушень

установлених норм і правил притягнення винних до юридичної відповідальності [1, с. 82].

А. І. Марчук розкриває зміст адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, полягає у системі певних обмежень, які покладаються на осіб, таких як: заборона виходу з будинку (квартири) у визначений час, який не може перевищувати восьми годин на добу; заборона перебування у визначених місцях району (міста); заборона виїзду чи обмеження часу виїзду в особистих справах за межі району (міста); реєстрація в поліції від одного до чотирьох разів на місяць [153, с. 380-381].

Адміністративний нагляд, як спосіб забезпечення законності є постійним, систематичним спостереженням спеціальних державних органів (посадових осіб) за діяльністю організаційно не підлеглих їм суб'єктів публічного управління стосовно виконання ними загальнообов'язкових норм, правил і стандартів з метою попередження, виявлення і припинення правопорушень, відновлення встановленого порядку і притягнення винних до адміністративної відповідальності [24, с. 124].

На думку Д.О. Назаренко, адміністративний нагляд виступає одним із засобів індивідуальної профілактики на стадії попередження рецидиву злочинів, який полягає в спостереженні, перевірці і організаційно-коректувальному впливі на особу, виступає об'єктом попереджувальної роботи і здійснюється за допомогою заходів владного характеру з метою виявлення причин і умов негативної поведінки, обмеження можливостей для вчинення злочинів або інших правопорушень, створення сприятливих умов для застосування інших заходів і засобів карально-виховного та індивідуально-профілактичного впливу [21, с. 33].

Адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі, на думку С.І. Скворцова – це різновид адміністративного нагляду, який здійснюється Національною поліцією щодо певної категорії осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі, шляхом застосування до них превентивних і примусових заходів правового характеру, з метою виявлення

вчинення цими особами протиправних дій, їх припинення та запобігання цим діям [154, с. 41].

Однією з суттєвих особливостей адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, що відмежовує даний вид превентивної діяльності Національної поліції від інших видів адміністративного нагляду, виступає коло осіб, щодо яких такий нагляд може бути встановлений.

За змістом норм чинного законодавства адміністративний нагляд встановлюється щодо повнолітніх осіб:

а) засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо під час відбування покарання їх поведінка свідчила, що вони вперто не бажають стати на шлях виправлення і залишаються небезпечними для суспільства;

б) засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо вони після відбування покарання або умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, незважаючи на попередження органів Національної поліції, систематично порушують громадський порядок і права інших громадян, вчиняють інші правопорушення;

в) засуджених до позбавлення волі за один із злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

г) засуджених до позбавлення волі за злочин проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи [11].

Як вбачається з даної норми, об'єктом адміністративного нагляду виступають особи, які навіть попри факт відбування покарання у вигляді позбавлення волі, своєю поведінкою демонструють відсутність бажання рухатись шляхом виправлення, призводячи до недовіри з боку органів

держави у їх законослухняність, або мали судимість за особливо небезпечні кримінальні правопорушення.

В ході дослідження сутності адміністративного нагляду, за особами звільненими з місць позбавлення волі, А.В. Денисова виділяє серед рис такої діяльності поліції наступні:

- надвідомчий (позавідомчий) характер, тобто спостереження за об'єктом, який не підпорядковується органам Національної поліції;
- профілактичну та правовиховну спрямованість;
- організуючу спрямованість, яка виявляється в упорядкуванні суспільних відносин у сфері публічної безпеки і порядку, поновленні суспільних відносин, що зазнали небажаного впливу внаслідок протиправних дій;
- поєднання загального і спеціалізованого характеру, оскільки адміністративний нагляд, з одного боку, реалізується більшістю служб та підрозділів Національної поліції, а з іншого боку, спрямований на забезпечення спеціальних правил (паспортно-реєстраційних, дозвільних тощо);
- здійснення за наявності підстав та відносно певних категорій осіб, що прямо передбачено чинним законодавством;
- розуміння як напряду оперативно-службової діяльності органів Національної поліції;
- здійснення специфічними засобами і методами, зокрема із застосуванням адміністративного примусу [155, с. 22-23].

З огляду на зміст досліджених дефініцій адміністративного нагляду вбачається, що основною метою його реалізації є спостереження за поведінкою піднаглядного суб'єкта з метою недопущення порушення ним встановлених норм та правил поведінки. При цьому, враховуючи превентивний характер та профілактичний зміст такої діяльності Національної поліції, як адміністративний нагляд, варто звернути увагу на ту обставину, що в ході його провадження не приділяється належної уваги

питанню соціальної адаптації особи, звільненої з місць позбавлення волі, над якої встановлено адміністративний нагляд.

Такий вид превентивної діяльності Національної поліції, як адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі, має доволі специфічний характер і зміст, що пояснюється його комплексним та міжгалузевим характером. Враховуючи процедуру встановлення та здійснення адміністративного нагляду, регламентування його застосування і реалізації його завдань, відбувається нормами адміністративного права, процесуального права, кримінального та кримінально-виконавчого права. Така риса даного виду адміністративного нагляду також підкреслює його специфічність.

Встановлення адміністративного нагляду над особами, звільненими з місць позбавлення волі як явище виникає після надання останнім адміністративно-правового статусу піднаглядного. При цьому, підставами для встановлення, а, отже, і виникнення адміністративного нагляду як системи відповідних заходів, що застосовуються до піднаглядних осіб є вирок суду, матеріали установ виконання покарань та матеріали органів Національної поліції [156, с. 106].

Статус піднаглядного, згідно норми закону, встановлюється в судовому засіданні одноособово суддею районного, районного у місті, міського та міськрайонного суду:

- за місцезнаходженням установи виконання покарань за поданням начальника установи виконання покарань;
- за місцем проживання особи, звільненої з місць позбавлення волі, за поданням начальника органу Національної поліції [11].

Враховуючи норми Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 01.12.1994 № 264/94-ВР [11], розгляд справи про встановлення адміністративного нагляду на особою звільненою з місць позбавлення волі, відбувається суддею одноосібно з обов'язковою участю особи, щодо якої внесено подання. З огляду на

необхідність присутності особи, щодо якої внесено подання, під час розгляду даного питання, суддя позбавлений можливості здійснювати розгляд справи без участі особи, щодо якої встановлюється адміністративний нагляд. Проте, аналізований законодавчий акт жодним чином не вирішує питання про заходи примусового характеру, що можуть бути застосовані судом у разі неявки належним чином повідомленої особи, щодо якої до суду внесено подання про встановлення над нею адміністративного нагляду.

Норми різних процесуальних галузей вирішують питання примусового приводу учасника справи.

Так, відповідно до ст. 140 Кримінального процесуального кодексу України від 13.04.2012 № 4651-VI, привід полягає у примусовому супроводженні особи, до якої він застосовується, особою, яка виконує ухвалу про здійснення приводу, до місця її виклику в зазначений в ухвалі час. Рішення про здійснення приводу приймається: під час досудового розслідування - слідчим суддею за клопотанням слідчого, прокурора або з власної ініціативи, а під час судового провадження - судом за клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, або з власної ініціативи. Привід може бути застосований до підозрюваного, обвинуваченого або свідка [157].

В свою чергу Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV передбачає лише можливість застосування приводу до свідка та боржника по справі. Відповідно до ст. 147 належно викликаний свідок, який без поважних причин не з'явився на судове засідання або не повідомив про причини неявки, може бути підданий приводу через відповідні органи Національної поліції України з відшкодуванням у дохід держави витрат на його здійснення [158].

В адміністративному провадженні, відповідно до ст. 148 Кодексу адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV, до належно викликаної особи, особисту участь якої визнано судом обов'язковою, свідка, які без поважних причин не прибули у судове

засідання або не повідомили причини неприбуття, може бути застосовано привід до суду через органи Національної поліції України з відшкодуванням у дохід держави витрат на його здійснення [159].

Тож можливості здійснити примусовий привід особи, щодо якої розглядається подання про встановлення адміністративного нагляду, чинне законодавство не передбачає. Така прогалина в чинному законодавстві призводить до того, що деякі особи, щодо яких має бути встановлений адміністративний нагляд, ігнорують виклик до суду, а можливість застосувати примусовий привід відсутня.

З урахуванням зазначеного представляється доречним внесення змін до ст. 5 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 01.12.1994 № 264/94-ВР [11], шляхом додавання частини такого змісту: «До належно викликаної особи, особисту участь якої визнано судом обов'язковою, яка без поважних причин не прибула у судові засідання або не повідомила причини неприбуття, може бути застосовано привід до суду через орган, начальник якого вніс подання про встановлення адміністративного нагляду.»

Ще одним важливим, проте не врегульованим залишається питання моменту набрання законної сили постановою судді про встановлення адміністративного нагляду над особою, звільненою з місць позбавлення волі, і з якого саме моменту над особою встановлюється адміністративний нагляд і починають діяти встановлені законодавством обмеження.

В ст. 5 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 01.12.1994 № 264/94-ВР [11] визначається лише, що постанова судді може бути оскаржена в установленому законом порядку, вона надсилається для виконання начальнику органу Національної поліції України за місцем проживання особи, щодо якої встановлено нагляд, або начальнику установи виконання покарань. В свою чергу адміністрація установи виконання покарань

постанову судді надсилає для виконання органу Національної поліції за вибраним піднаглядним місцем проживання в день його звільнення.

Для прикладу Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV, в ст. 255 визначає, що рішення суду набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги всіма учасниками справи, якщо апеляційну скаргу не було подано. У разі подання апеляційної скарги рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після повернення апеляційної скарги, відмови у відкритті чи закриття апеляційного провадження або прийняття постанови судом апеляційної інстанції за наслідками апеляційного перегляду [159].

В кримінальному провадженні, згідно ст. 532 Кримінального процесуального кодексу України від 13.04.2012 № 4651-VI, вирок або ухвала суду першої інстанції, ухвала слідчого судді, якщо інше не передбачено цим Кодексом, набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, встановленого цим Кодексом, якщо таку скаргу не було подано. У разі подання апеляційної скарги судового рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після ухвалення рішення судом апеляційної інстанції [157].

З урахуванням зазначеного представляється доречним внесення змін до ст. 5 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 01.12.1994 № 264/94-ВР [11], шляхом додавання частини такого змісту: «Постанова судді, якщо інше не передбачено чинним законодавством, набуває чинності після закінчення строку подання апеляційної скарги.»

Комплексність даного виду превентивної діяльності Національної поліції підкреслюється і тією обставиною, що відповідальність за порушення особою, щодо якої встановлено адміністративний нагляд, за порушення його умов та правил передбачається нормами як адміністративного так і кримінального права.

З урахуванням змісту статті 187 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х, передбачено адміністративну відповідальність за порушення правил адміністративного нагляду особами, щодо яких встановлено такий нагляд за такі дії, а саме:

1) неявка за викликом органу Національної поліції у вказаний термін і ненадання усних або письмових пояснень з питань, пов'язаних з виконанням правил адміністративного нагляду;

2) неповідомлення працівників Національної поліції, які здійснюють адміністративний нагляд, про зміну місця роботи чи проживання або про виїзд за межі району (міста) у службових справах;

3) порушення заборони виходу з будинку (квартири) у визначений час, який не може перевищувати восьми годин на добу;

4) порушення заборони перебування у визначених місцях району (міста);

5) нереєстрація в органі Національної поліції [160].

Самовільне залишення особою місця проживання з метою ухилення від адміністративного нагляду, а також неприбуття без поважних причин у визначений строк до обраного місця проживання особи, щодо якої встановлено адміністративний нагляд у разі звільнення з місць позбавлення волі, є підставою застосування до такої особи кримінальної відповідальності, згідно статті 395 Кримінального кодексу України від 05.04.2001 № 2341-III [161].

Відповідно до норми ст. 7 «Порядок здійснення адміністративного нагляду» Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 01.12.1994 № 264/94-ВР, адміністративний нагляд здійснюється міліцією. Осіб, щодо яких встановлено адміністративний нагляд, беруть на облік, фотографують, а у разі необхідності у них беруть відбитки пальців. Працівники міліції зобов'язані систематично контролювати поведінку цих осіб, запобігати порушенням ними громадського порядку та прав інших громадян і

припиняти їх, проводити розшук осіб, які уникають адміністративного нагляду [11].

Як бачимо, законодавець не вніс відповідних змін до досліджуваної норми з завершенням процедури реформування системи органів внутрішніх справ.

Сучасне законодавство, яким регламентовано порядок встановлення та процедуру здійснення адміністративного нагляду над особами, звільненими з місць позбавлення волі не забезпечує ефективність його провадження працівниками поліції.

Як відзначає О.М. Головка, адміністративний нагляд має виконувати не тільки функції дотримання особою, яка звільнилася з місць позбавлення волі заборон і обмежень, але і формування у таких осіб нових ціннісних установок, що в законодавстві і в рамках діяльності органів, що здійснюють цей нагляд, не передбачається. Адміністративний нагляд здебільшого має формальний характер, чим і зумовлюється низький рівень його результативності [162, с. 127].

На думку С.І. Скворцова, основними факторами, які негативно впливають на ефективність здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, слід назвати такі: 1) низький рівень правової культури та свідомості піднаглядних осіб, з одного боку, та співробітників Національної поліції, які здійснюють нагляд, з іншого; 2) формальне виконання своїх службових обов'язків дільничними офіцерами поліції та відсутність у них мотивації до удосконалення своїх професійних умінь і навичок; 3) недостатня взаємодія публічної адміністрації з надання адміністративних послуг піднаглядним особам з метою їх швидкої соціальної адаптації; 4) низький рівень нормативно-правового забезпечення, яке регулює суспільні відносини у сфері здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі; 5) недостатній контроль з боку органів Національної поліції за здійсненням адміністративного нагляду; 6) низький рівень матеріально-технічного забезпечення та умов для

здійснення адміністративного нагляду за колишніми засудженими; 7) недостатня чисельність особового складу серед дільничних офіцерів для забезпечення належного здійснення адміністративного нагляду [154, с. 151-152].

Оскільки адміністративний нагляд фактично являє собою активне спостереження працівниками поліції за поведінкою невизначеного кола осіб, воно може здійснюватися у формах безпосереднього візуального спостереження, спостереження з використанням спеціальних технічних засобів та пристроїв, проведення гласних, негласних, планових чи позапланових перевірок дотримання встановленого режиму, що передбачається Інструкцією про порядок організації здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі [163].

Як відзначає А.В. Денисова, нагляд здійснюється з метою: отримання об'єктивної та достовірної інформації про стан справ на піднаглядному об'єкті чи у певній сфері суспільних відносин; застосування заходів попередження правопорушень (в деяких випадках з правом прямого втручання в діяльність об'єкта нагляду); надання допомоги піднаглядному об'єкту у поновленні законності і дисципліни; встановлення причин і умов, які сприяють порушенню вимог правових норм; вжиття заходів щодо притягнення винних осіб до юридичної відповідальності [150, с. 36].

Щодо адміністративного нагляду з боку поліції за особами, які звільнені з місць позбавлення волі, то метою цієї діяльності виступає: - попередження скоєння даною категорією осіб злочинів та інших правопорушень; - застосування до цих осіб заходів індивідуального профілактичного (превентивного) впливу з метою недопущення повторного вчинення правопорушень та захисту державних і суспільних інтересів; - сприяння соціалізації осіб, які були звільнені з місць позбавлення волі.

За умови встановлення адміністративного нагляду, до осіб, щодо яких його встановлено, за постановою суду можуть бути застосовані частково або у повному обсязі такі обмеження:

а) заборона виходу з будинку (квартири) у визначений час, який не може перевищувати восьми годин на добу;

б) заборона перебування у визначених місцях району (міста);

в) заборона виїзду чи обмеження часу виїзду в особистих справах за межі району (міста);

г) реєстрація в міліції від одного до чотирьох разів на місяць [11].

При цьому ряд правозахисників звертають увагу на те, що адміністративний нагляд являє собою додаткове обмеження прав особи понад винесений вирок суду та додаток до встановлених законодавством санкцій, що можна характеризувати як подвійне покарання за одне й те саме діяння, за невизнання своєї провини, тощо. Це на думку правозахисників призводить до порушення конституційних принципів правосуддя та норм міжнародного права у сфері захисту прав особи.

Проте прибічники іншої точки зору, враховуючи права осіб звільнених з місць позбавлення волі, наголошують на важливості питання забезпечення належної реалізації конституційних прав інших осіб, на які суттєво впливає несприятлива криміногенна ситуація в державі. Саме запобігання високого рівня рецидивної злочинності, на їх думку, а не бажання ущемити права колишніх ув'язнених, покладено в основу сутності і завдань адміністративного нагляду поліції, як превентивного заходу щодо повторних злочинів та інших правопорушень.

Як відзначає О.А. Петренко, обмеження дій піднаглядних - це варіативна частина правил адміністративного нагляду, оскільки процесуальний порядок їх встановлення прямо залежить від розсуду судді при винесенні постанови про встановлення адміністративного нагляду та опосередковано - від розсуду начальника органу внутрішніх справ або начальника установи виконання покарань, від імені яких оформляється подання про встановлення

адміністративного нагляду з пропозиціями щодо встановлення конкретних обмежень дій піднаглядного. Отже, обмеження дій піднаглядного - це адресні, індивідуалізовані у судовому порядку правові приписи щодо поведінки кожної конкретної особи, стосовно якої встановлено адміністративний нагляд [164, с. 220-221].

Варто відзначити, як свідчить практичний досвід адміністративного нагляду поліції, що фактичний нагляд за поведінкою особи, звільненої з місць позбавлення волі, починається раніше прийняття відповідного рішення про його встановлення. Адже адміністративний нагляд встановлюється на основі обґрунтованого рішення компетентного органу, який володіє достатньою інформацією і підставами, визначеними в законі, для прийняття рішення про встановлення над особою нагляду.

Здійснюваний поліцією адміністративний нагляд має бути настільки ретельно організованим та проведеним, щоб надати можливість своєчасно виявити у поведінці особи, яка звільнена з місць позбавлення волі, в ході превентивної роботи ознаки правопорушення та своєчасно відреагувати для встановлення адміністративного нагляду.

На рівень ефективності адміністративного нагляду поліції за особами, звільненими з місць позбавлення волі, суттєво впливає принцип індивідуального підходу до кожної піднаглядної особи, з обов'язковим урахуванням поведінки, рис характеру, особистісних якостей та особливостей скоєння протиправної поведінки тощо. Саме ці обставини закладаються в основу обрання конкретного заходу обмеження до піднаглядної особи, визначення періодичності контролю щодо його дотриманням.

Проте, як свідчать дослідження рівня рецидивної злочинності, низький рівень ефективності адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, пояснюється відсутність постійного належного контролю за їх поведінкою. Так, дискусійним являється питання можливості належної реалізації адміністративного нагляду за особами, які не мають

місця постійного проживання. Проте судова практика (Постанова № 102395724 від 16.12.2021, Калинівський районний суд Вінницької області) свідчить, що суди зобов'язують піднаглядних осіб дотримуватись умов адміністративного нагляду, не зважаючи на відсутність у такої особи постійного місця проживання, не беручи до уваги їх твердження про відсутність можливості виконувати вимоги адміністративного нагляду щодо заборони залишати своє помешкання у неробочий час, тому що заявник являється особою без постійного місця проживання. Доводи відсутності постійного місця проживання, не можуть бути прийняті до уваги, оскільки не звільняють особу, щодо якої встановлений адміністративний нагляд повідомляти працівників поліції про зміну такого місця проживання [165].

Ще однією обставиною, яка знижує ефективність адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, виступає відсутність законодавчо визначеної заборони спільного проживання у житлових приміщеннях осіб, які вчинили злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності малолітньої особи разом із такими особами.

З урахуванням зазначеного, вбачається за необхідне доповнити частину 1 статті 10 «Обмеження дій піднаглядних» Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 01.12.1994 № 264/94-ВР пунктом «г» такого змісту:

«г) заборона спільного проживання у житлових приміщеннях осіб, які вчинили злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності малолітньої особи разом із такими особами» [11].

Адміністративний нагляд, з урахуванням його задач та змісту, полягає у забезпеченні, визначеними законодавством способами та методами, виконання загальнообов'язкових норм, встановлених або санкціонованих державною як на рівні закону, так і підзаконного акту.

Адміністративний нагляд за особами звільненими з місць позбавлення волі здійснюється за допомогою таких форм, як:

- реєстрація та облік особи, щодо якої встановлено адміністративний нагляд;
- періодичні перевірки, які дають можливість контролювати стан особи, щодо якої встановлено адміністративний нагляд;
- постійне спостереження, що формує у піднаглядної особі відчуття безперервного контролю, та утримує її від вчинення протиправного діяння;
- дослідження та аналіз поведінки піднаглядного об'єкта та отриманої в ході адміністративного нагляду інформації.

Враховуючи отримані результати наукових пошуків можна відзначити, що адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі з боку Національної поліції, як діяльність превентивного характеру та профілактичного змісту, наділений особливими ознаками, які характеризують його зміст та визначають сутність.

1. Адміністративний нагляд виступає мірою індивідуальної профілактики рецидивної злочинності та засобом соціалізації осіб, які були позбавлення волі.

2. Умови встановлення та процедура застосування адміністративного нагляду має обов'язкове нормативно-правове закріплення та регулювання.

3. Суспільні відносини, що складаються між суб'єктом адміністративного нагляду та піднаглядною особою, мають виконавчо-розпорядчий характер.

4. Адміністративний нагляд має на меті попередження правопорушень, тобто наділений превентивним характером.

5. Адміністративний нагляд полягає у встановленні уповноваженим органом держави персональних обмежень для особи, яка звільнена з місць позбавлення волі, та здійснення в подальшому контрольних заходів на предмет дотримання цих обмежень.

6. Основу адміністративного нагляду становлять адміністративно-правові відносини, в яких одна сторона наділена владними повноваженнями

а інша відповідно, наділена обов'язком дотримання встановлених правил та обмежень.

Висновки до розділу 2

1. Дослідження порядку здійснення адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку та у сфері безпеки дорожнього руху допомогло отримати такі висновки, пропозиції та рекомендації.

З'ясовано, що публічна безпека і порядок, які виступають об'єктом адміністративного нагляду, є лакмусом рівня рівноваги суспільства, ефективності функціонування правоохоронної системи та має безпосередній вплив на рівень злочинності.

Визначено, що заходи попереджувального (превентивного) характеру, які реалізуються в ході провадження адміністративного нагляду, наділяються специфічними ознаками. Автором окреслено коло цих ознак, що дає можливість визначити механізм дії таких заходів, а також підстави та умови, форми їх застосування, з метою уникнення порушення прав людини в ході їх застосування.

Встановлено головну властивість превентивних заходів, що застосовуються поліцією в ході адміністративного нагляду, яка полягає в тому, що ці заходи не мають в своєму змісті елементу караності особи, навіть за умови їх застосування до неї. Наголошено, що застосування заходів адміністративного нагляду сприяє зростанню рівня правопорядку, додержання законів, відвернення будь-яких посягань на суспільні інтереси, які охороняються законом.

З'ясовано, що спостереження, як активна дія поліції в ході адміністративного нагляду, проявляється в трьох аспектах, по-перше, сам факт його здійснення, або усвідомлення того, що спостереження має місце, стимулює учасників суспільних відносин до правомірної поведінки, тим самим проявляючи превентивний характер такої діяльності. По-друге, спостереження є способом безпосереднього виявлення правопорушення у

сфері провадження нагляду та тягне за собою застосування заходів примусового характеру у вигляді адміністративної відповідальності. По-третє, в ході спостереження можливі випадки виявлення необхідності надання певної допомоги постраждалим учасникам подій, що є складовою адміністративних послуг, які надаються підрозділами Національної поліції.

Визначено форми провадження адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку та безпеки дорожнього руху.

2. З'ясування сутності дозвільної системи, визначення завдань та ознак адміністративного нагляду за об'єктами дозвільної системи, та виділення кола заходів, що забезпечують реалізацію виділених завдань адміністративного нагляду Національної поліції у сфері дозвільної системи, як форми превентивної діяльності, допомогло отримати такі висновки, пропозиції та рекомендації.

Розкрито сутність дозвільної системи та її основна функція, які полягають у з'ясуванні запроваджених правил поступового розвитку суспільних відносин у сфері, що становить пріоритетний інтерес для суспільства та держави в цілому, у запровадженні вимог для осіб, як учасників цих відносин, які виявили бажання здійснювати діяльність у такій «режимній» сфері.

Встановлено, що адміністративний нагляд, маючи на меті попередження вчинення правопорушень у сфері дозвільної системи, має ряд характерних особливостей. Визначено, що з одного боку ці відносини є ініціативними, тобто виникають виключно на підставі проявленої громадянином або юридичною особою ініціативи, шляхом їх вільного волевиявлення бажання стати учасником цих відносин. Інший бік проявляється в тому, що визначена на рівні закону свобода в даних правовідносинах, полягає лише в тому, що особа обирає самостійно, чи бажає вона стати суб'єктом цих правовідносин або відмовляється від такого статусу. Встановлено, що вона направлена не лише на видачу різноманітних дозволів, а ще, крім того, на здійснення заходів по нагляду за дотриманням умов реалізації виданого дозволу. Тобто

уповноважені виконавчою владою органи мають здійснювати адміністративний нагляд, як захід превентивного характеру, шляхом встановлення і перевірки дотримання дозвільного режиму.

Вказано, що в основі досліджуваної дозвільної системи лежить такий спосіб регулювання певного роду суспільних відносин, який передбачає: 1) наявність певної заборони; 2) адміністративно-сервісної діяльності з видачі дозволів, що здійснюється суб'єктами публічної влади щодо інших суб'єктів, які не перебувають у відносинах підпорядкованості; 3) нагляд за дотриманням встановлених правила та умови при здійсненні дозволеної діяльності; 4) застосування примусових заходів, з метою припинення правопорушень у сфері дозволеної діяльності та притягнення винних осіб до юридичної відповідальності.

3. В ході дослідження сутності та умов адміністративного нагляду за особами звільненими з місць позбавлення волі отримано такі висновки, пропозиції та рекомендації.

Встановлено комплексність даного виду превентивної діяльності Національної поліції, що підтверджується фактом наявності відповідальності для особи, щодо якої встановлено адміністративний нагляд, за порушення його умов та правил, яка передбачається нормами як адміністративного так і кримінального права.

Розкрито мету адміністративного нагляду з боку поліції за особами, які звільнені з місць позбавлення волі: - попередження скоєння даною категорією осіб злочинів та інших правопорушень; - застосування до цих осіб заходів індивідуального профілактичного (превентивного) впливу з метою недопущення повторного вчинення правопорушень та захисту державних і суспільних інтересів; - сприяння соціалізації осіб, які були звільнені з місць позбавлення волі.

Виділено форми провадження та характеризуючі ознаки адміністративного нагляду з боку поліції за особами, які звільнені з місць позбавлення волі.

Висловлено пропозиції щодо внесенні змін до чинного законодавства з метою приведення у відповідність процедури встановлення та реалізації заходів адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі.

РОЗДІЛ 3
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ
АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ ЯК ОДНОГО З НАПРЯМІВ
ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

3.1. Зарубіжний досвід діяльності поліції щодо здійснення адміністративного нагляду як окремого виду превенції Національної поліції та шляхи його використання в Україні

Рівень правосвідомості і правопорядку суттєво впливають на соціально-економічний розвиток країни в цілому. Формування правосвідомості громадян та зростання рівня правопорядку в державі відбувається завдяки належно організованій та ефективно реалізованій превентивній діяльності поліції, яка покликана забезпечити особисту безпеку громадян, безпечне суспільство, протидію правопорушенням, виявлення та усунення факторів і причин, які сприяють вчиненню правопорушень.

Для України, як демократичної, соціально орієнтованої держави, яка рухається шляхом євроінтеграції, важливого значення набуває запозичення провідного позитивного досвіду організації та здійснення правоохоронними органами інших країн превентивної діяльності у формі адміністративного нагляду та застосування його в ході забезпечення правопорядку в Україні. Інтеграційні процеси які відбуваються сьогодні в Україні вимагають перетворення поліції з карального органу на правоохоронну інституцію європейського зразка, що має надавати правоохоронні послуги громадянам [33, с. 99].

Форма організації функціонування органів поліції в напрямку забезпечення правопорядку, профілактики та попередження будь-яких правопорушень в кожній державі має свої специфічні риси та особливі форми провадження. Проте певні прогресивні методи та заходи можуть бути

запозичені для їх імплементації в чинне законодавство України та запровадження в превентивну діяльність Національної поліції.

Тож метою дослідження є вивчення зарубіжного досвіду діяльності поліції у сфері здійснення превентивної діяльності та з'ясування можливості запровадження цього досвіду в процес здійснення адміністративного нагляду Національною поліцією України.

Високий рівень організації та провадження превентивної діяльності поліції, має розвивати в людині непереборне відчуття поваги до закону. Поліція в багатьох зарубіжних країнах відіграє особливу роль – з одного боку, цей орган держави має бути відкритим і просоціальним, а з іншого боку, це спеціалізоване та озброєне формування, яке використовується для забезпечення виконання закону, з яким поліція в основному асоціюється. Таким чином, особливий характер превентивних завдань поліції полягає в тому, що їх виконання гарантує реалізацію прав і свобод громадян шляхом забезпечення основної цінності, якою є почуття безпеки, а крім того, не допускає порушення основних права осіб, соціальних принципів, закладених у правових нормах.

В ході реалізації превенції з боку поліції, важливого значення набуває рівень довіри населення держави до діяльності даного органу. Першим елементом, що реалізує дане завдання виступає - діагностика соціальних очікувань, оскільки важко забезпечувати належний рівень громадської безпеки, не володіючи відомостями стосовно ставлення громадян до діяльності поліції та її ефективності. Така діагностика дозволяє зробити висновок, що громадськість очікує швидкого прибуття поліції на виклик, зростання ефективності превенції поліцейських заходів, присутності поліцейських патрулів в громадських місцях. До інших очікувань варто віднести: чесність, непідкупність, легкість контакту, відкритість поліцейських до проблем людей, готовність допомогти, професіоналізм і компетентність. Ще одним важливим елементом забезпечення ефективної превентивної роботи поліції є дієві правові інструменти.

Поліція є важливою інституцією системи громадської безпеки. Саме на неї покладено особливу відповідальність за забезпечення захисту життя, здоров'я та власності особи від протиправних посягань. Це ефективна інституція у сфері протидії загрозам громадській безпеці та іншим порушенням гарантованих прав, свобод та інтересів. Превентивна діяльність, є особливо бажаним видом діяльності поліції.

Суть превентивних дій поліції полягає в підтримці стану відсутності загрози для суб'єкта, що охороняється, і тим самим запобігання появі відносно актуальної і негативно оціненої його властивості. Коли хтось, хто може бути виконавцем забороненого діяння, з'являється в соціальному середовищі захищеного суб'єкта, превентивна дія полягає в тому, щоб запобігти виконанню цього діяння. Запобігання впливає на ситуативні та диспозиційні можливості винного, роблячи його діяння складним (невигідним) для виконання або навіть неможливим. Оскільки цілі діяльності поліції та особи, яка вчиняє правопорушення різні, і ці суб'єкти свідомо заважають один одному, превенція в даному випадку є одним із способів боротьби, в якому кожна сторона хоче досягти своєї мети незалежно від подальших дій іншого.

Досліджуючи питання здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності органами поліції, звернімо увагу на досвід *Сполучених Штатів Америки* в цій сфері.

Поліцейські департаменти Сполучених Штатів мають кілька завдань, які повинні виконувати працівники поліції, щоб забезпечити безпеку своїх громад. Присутність поліції в суспільстві може проявлятися у таких формах, як регулярний контроль за дорожнім рухом, поліцейське патрулювання та участь у громадських заходах. Визначення присутності поліції – це видимість поліцейських у громадських місцях, і це може допомогти людям у громадах почуватися безпечніше. Реалізація деякі превентивних завдань передбачають проведення перевірок соціального забезпечення громадян, допомогу водіям, які мають інвалідність, відповідь на дзвінки про допомогу та інші дзвінки

про надання послуг. Щоб запобігти правопорушення, поліцейські повинні залишатися помітними, що і є проявом превентивного характеру функціонування поліції [166].

Мета превентивної поліцейської діяльності полягає в тому, щоб люди почувалися в безпеці у своїх громадах і запобігали злочинам. Деякі поліцейські департаменти навіть підтримують програми, які залучають офіцерів, які проводять у школах лекції про профілактику вживання наркотиків і алкоголю.

Муніципальна поліція, це не програма, не спеціальна особа (офіцер поліції) чи підрозділ (відділ поліції) — поліцейська діяльність в громадах (муніципалітетах) — це організаційна філософія, яку слід прийняти згори вниз і знизу вгору. Справжнє розуміння того, що поліція не може здійснювати повноцінну превентивну діяльність самостійно і має налагоджувати партнерство з громадою для вирішення проблем громади. Злочинність та протиправна поведінка – проблема суспільства, а не лише поліції. Рішення проблеми правопорушень ґрунтується на запобіганні протиправної діяльності та попередженні проблем, які сприяють злочинній поведінці. Багато правоохоронних органів, які покликані забезпечити громадську безпеку, упускають ключову основу профілактики. Кінцевою метою профілактики та поліцейської роботи в громаді є покращення якості життя самої громади та її членів. Це означає, що кінцевою метою превентивної діяльності всіх правоохоронних органів має бути покращення якості життя тих, хто живе, відвідує чи має бізнес у своїх громадах. Завдяки такому спільному підходу до поліцейської діяльності можна підвищити або відновити громадську довіру та зменшити рівень злочинності [167].

Превентивна робота поліції реалізується за трьома моделями: моделлю громадських установ, моделлю безпеки індивідуума та моделлю впливу через навколишнє середовище. На федеральному й місцевому рівнях реалізуються програми профілактики злочинів. У деяких штатах участь громадян у зміцненні правопорядку сприяла тому, що кількість пограбувань знизилась

на 30%. За інформацію, що має оперативно-профілактичне значення, дається винагорода [168, с.165].

Щоб взаємодіяти з громадськістю у неправохоронний спосіб, патрульні можуть перевіряти підприємства, щоб представитися, дізнатися, наскільки безпечно вони почуваються, і започаткувати або підтримувати зв'язки з громадою. Коли мешканці бачать, що поліцейські дотримуються такої послідовної тактики, яка не передбачає правозастосування, вони, як правило, сприймають захисний аспект їхньої присутності, а не вважають її нав'язливою та залякувальною.

В Сполучених Штатах існує три основних групи стратегій патрулювання поліції, як форми превентивної діяльності: патрулювання на основі інтуїції, інтелектуальне патрулювання та аналіз гарячих точок.

Інтуїтивне патрулювання — це просто коли поліцейські їздять по своїй громаді та патрулюють там, де вони вважають за потрібне, керуючись особистою інтуїцією та попереднім досвідом. Основне правило — ніколи не робити те саме двічі. Якщо одного дня ви повернете ліворуч, наступного поверніть праворуч. Це найпростіший підхід, який запобігає будь-якому негативному сприйняттю спільноти про те, що поліція слідує шаблону.

Інтелектуальне патрулювання - крок у правильному напрямку. Департаменти поліції використовують історичні дані про протиправні події та правопорушників, щоб передбачити, де можуть статися майбутні злочини.

Аналіз гарячих точок використовує кластери минулих правопорушень, щоб визначити, які райони має патрулювати поліція. Це створює менш точні оцінки ризиків, які узагальнюють територію, яку має патрулювати поліція. На практиці плани патрулювання оновлюються кожні кілька тижнів або місяців, а не щодня [169].

Як один із напрямків превентивної роботи департаменти поліції по всій території США запроваджують різноманітні програми роботи з неповнолітніми. Серед найпоширеніших: – Police Athletics/Activities Leagues (PALs), яка сприяє запобіганню злочинності серед неповнолітніх шляхом

побудови стосунків через участь у спорті, активному відпочинку, освіті та мистецтві; – Badges for Baseball, співпрацює з правоохоронними органами, школами та молодіжними організаціями, щоб об'єднати молодь групи ризику з наставниками, які використовують командні види спорту, щоб викладати важливі життєві уроки та допомагати дітям розвивати стійкість, уникати наркотиків та справлятися з іншими труднощами; – Operation Recess, в рамках якої офіцери в футболках із логотипом програми грають з дітьми на перерві, надаючи їм вказівки та створюючи відчуття безпеки на шкільному подвір'ї. Програма, розроблена у відповідь на дослідження, які вказують на те, що багато проблем виникають через інциденти на ігровому майданчику, сприяє спільному вирішенню проблем і методам втручання в залякування. Унікальною програмою є STOP (Students Taking On Prevention) the Violence, яка дає молодим людям навички та ресурси, щоб самостійно зменшити насильство серед молоді. Це програма для громади, яка навчає молодих людей передавати досвід своїм одноліткам про запобігання насильству, співпрацювати зі школою та громадськими ресурсами для вирішення проблем, а також розробити проекти зі зменшення насильства у своїх школах [170].

Ще однією країною, досвід провадження превентивної діяльності якої є цікавим для дослідження, є *Республіка Польща*.

Ініціювання та організація профілактичних заходів є основним завданням профілактичного характеру поліції, відповідно до якого поліція призначена для ініціювання та організації діяльності, спрямованої на запобігання злочинам і правопорушенням, а також криміногенним явищам. Профілактичні завдання поліції мають стосуватися заборонених дій таких як злочини чи правопорушення, так і будь-яких інших негативних соціальних явищ, які створюють загрозу для умов для нормального функціонування та розвитку окремих осіб, окремих груп і цілих спільнот [171, с. 545].

Основним правовим актом, який регулює функціонування поліції в Республіці Польща, є Закон про поліцію від 6 квітня 1990 року (Ustawa z dnia

6 kwietnia 1990 r. o Policji), до якого вносилися багато змін. Відповідно до його положень, поліція є озброєним та уніформованим формуванням, яке служить громадськості та покликане захищати безпеку людей та підтримувати громадську безпеку та порядок. До основних завдань поліції, у сфері профілактики правопорушень, включено:

- захист життя, здоров'я та майна людей від протиправних дій, що порушують ці блага;

- охорона громадської безпеки і порядку (включаючи, зокрема, забезпечення спокою в громадських місцях і в засобах громадського транспорту, у дорожньому русі та на водоймах загального користування);

- ініціювання та організація заходів, спрямованих на запобігання злочинності та співробітництво у цьому напрямку з іншими органами державної влади та місцевого самоврядування, а також громадськими організаціями;

- нагляд за спеціалізованими формуваннями збройної охорони в межах, визначених окремими положеннями;

- контроль за дотриманням порядку та адміністративних правил, пов'язаних із громадською діяльністю або у громадських місцях [172].

Профілактичні дії поліцейські здійснюють шляхом несення патрульно-постової та оперативної служби, згідно з наказом від 14 серпня 2007 року № 768 «Про форми і методи виконання завдань поліцейськими, які несуть патрульно-постову службу, та координацію профілактичних дій» (w sprawie form i metod wykonywania zadań przez policjantów pełniących służbę patro-lową oraz koordynacji działań o charakterze prewencyjnym) [173] - що полягає у виконанні поліцейським службових завдань у зоні конкретного ризику, зоні відповідальності, на визначеному маршруті патрулювання або в конкретному небезпечному місці, у формі спостереження, патрульного втручання та розвідка.

До основних завдань патрульної поліції Польщі належать:

- попередження будь-якої поведінки, яка може становити загрозу безпеці людей і майну або порушує громадський порядок;
- попередження злочинів і правопорушень у громадських місцях;
- проведення необхідних профілактичних заходів;
- підтримання зв'язків із місцевою громадою з метою створення атмосфери відчуття безпеки та спільної відповідальності та запобігання загрозам громадській безпеці [174, с. 97].

Профілактична діяльність поліції у сфері соціальної безпеки здійснюється в Польщі з 2015 року на основі концепції під назвою «Концепція діяльності поліції у сфері соціальної профілактики на 2015-2018 роки» (Konsercja działań Policji w zakresie profilaktyki społecznej na lata 2015–2018) [175].

Результатом запровадження цієї концепції стало реформування структуру і завдань поліції. Були впроваджені організаційні та функціональні рішення для забезпечення стандартизації структур у всіх організаційних підрозділах поліції, відповідальних за здійснення превентивних заходів, шляхом:

- посилення превентивних заходів на рівні воєводств, міст, повітів та відділків поліції, які мають вплив на підвищення почуття безпеки суспільства;
- ініціювання та проведення серії профілактичних заходів відповідно до потреб та очікувань місцевої громади;
- піклування про імідж польської поліції як надійного та відповідального партнера громадян у профілактиці правопорушень.

Ці заходи покликані запобігти будь-якому порушенню спокою в громадських місцях, тобто поведінці, яка порушує душевну рівновагу людей, викликає у них почуття тривоги та нервозності [176].

Яскравим прикладом превентивних дій поліції у співпраці з іншими суб'єктами була і залишається реалізація Урядової програми «Безпечніше разом». Програма започаткована постановою Ради Міністрів від 18 грудня

2006 р. про державну програму зниження рівня злочинності та асоціальної поведінки «Разам безпечніше» (w sprawie rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej”) [177]. Програма, шляхом реалізації завдань, мала призвести до: підвищення рівня реальної безпеки в Польщі та почуття безпеки поляків, запобігання злочинності та антисоціальної поведінки через відповідну динамічну діяльність активізованої державної адміністрації, підтриманої адміністрацією місцевого самоврядування, неурядові організації та місцева громада; покращення соціального іміджу поліції та підвищення довіри до цієї інституції (пункт 2 Програми «Безпечніше разом») [178].

Програма, реалізована за першою редакцією, виправдала покладені на неї надії. Вона сприяла покращенню безпеки поляків та покращенню іміджу поліції в очах населення країни. Це досягалося завдяки спільним діям усіх суб'єктів системи громадської безпеки, які відігравали партнерську роль по відношенню один до одного.

Важливим джерелом профілактичних дій поліції є поточний аналіз рівня загроз громадській безпеці та порядку. Поліція Польщі має повний спектр джерел для аналізу надзвичайного стану в національному, регіональному та місцевому вимірах. З одного боку, збирає дані про кількість та характер виявлених та розкритих злочинів та правопорушень, а з іншого – аналізує інформацію від поліцейських, які виконують службові обов'язки на місцях (зокрема, від дільничних). Інформація про загрози також надходить від мешканців, які скаржаться безпосередньо в поліцію або використовують сайт або мобільний додаток «Національна карта загроз».

Даний інструмент дозволяє надійно та розбірливо ідентифікувати і презентувати, у тому числі місцевим громадам, масштаби та тип загроз, а також інституції, відповідальні за забезпечення безпеки та громадського порядку. Карти небезпек слід розглядати як важливий елемент процесу управління громадською безпекою, який реалізується в рамках

міжінституційного та соціального партнерства. Вони також повинні сприяти оптимальному розподілу обладнання та людських ресурсів.

Національна карта загроз безпеці базується на інформації, каталогізованій на трьох рівнях:

- інформація, зібрана в інформаційних системах поліції;
- інформація, отримана від громадськості в ході: безпосереднього контакту з громадянами, представниками органів місцевого самоврядування, неурядовими організаціями тощо; під час постійних соціальних дебатів щодо громадської безпеки;
- інформація, отримана від громадян (користувачів мережі Інтернет) з використанням платформи обміну інформацією.

Інформація, представлена на картах, враховує як окремі категорії злочинів і правопорушень, так і загрози, які, на суб'єктивну думку мешканців, негативно впливають на їх почуття безпеки.

Завдяки цьому інструменту громадяни можуть легко та анонімно повідомляти про ситуації у своєму оточенні, які вони вважають небезпечними.

Карта загроз національній безпеці – це інтерактивний інструмент, який дозволяє переглядати найважливішу інформацію про безпеку та загрози в певному місці. Карта також допомагає вказати місця, на які місцеві служби повинні звернути особливу увагу. Поліцейські перевіряють сигнали про погрози і, якщо інформація виявляється правдивою, вживають відповідних заходів. Національна карта загроз безпеці доступна на веб-сайті www.policja.pl і в мобільному додатку «GeoportMobile» [179].

Заслуговує на дослідження досвід *Канади* в питаннях організації та провадження діяльності у сфері попередження правопорушень.

Організаційно структура поліції в Канаді має децентралізовану побудову, та створюється і функціонує на федеральному рівні, в провінціях та муніципалітетах. Основним серед них є федеральний орган Королівська канадська кінна поліція.

Як національна поліцейська служба Канади, Королівська канадська кінна поліція (RCMP) відіграє важливу роль у запобіганні злочинності по всій країні. RCMP ділиться знаннями та надає громадам допомогу у запобіганні злочинності та практичні поради щодо груп, проблем і місць, які найбільше потребують цільових профілактичних заходів [180].

Міністерство громадської безпеки Канади відповідає за впровадження Національної стратегії запобігання правопорушенням (SNPC). Реалізація превентивних заходів щодо зменшення кількості вчинюваних правопорушень відбувається шляхом усунення відомих факторів ризику.

Поліція Канади максимально забезпечує сприяння в питаннях реалізації запровадженої Урядом Національної стратегії, із залученням громадськості. В рамках такої співпраці проводяться конкурси на державне фінансування превентивних програм, які пропонуються громадськими організаціями та спільнотами.

Фінансуються проекти, відібрані за їх здатність сприяти запобіганню та зменшенню кількості правопорушень та розширенню знань про ефективні методи запобігання правопорушень [181].

Організація поліцейської діяльності на рівні провінцій та муніципалітетів подібна. Так, наприклад, провінції мають виключне право на формування власних сил поліції. Юридичною основою для цього є закони про поліцію кожної провінції, вони визначають статус і межі компетенції місцевих поліцейських органів. Муніципальна поліція Канади складається з поліцейських формувань міст, селищ. Вона являє собою саму численну поліцейську службу в країні і розслідує велику частину злочинів. Деякі муніципалітети передають функції муніципальної поліції провінційним поліцейським формуванням [182, с. 211].

Превентивна діяльність муніципальної поліції спрямована на встановлення зв'язків довіри між поліцейськими та громадянами, щоб покращити їх відчуття безпеки та ефективніше боротися з випадками порушення законів, які відбуваються в їхній місцевості.

При цьому відсутня універсальна модель такої діяльності, тому що поліцейські повинні враховувати особливості муніципалітетів, які вони обслуговують. Однак підхід до роботи муніципальної поліції базується на чотирьох основних компонентах.

Такими компонентами визначено:

- зближення громадян і поліції;
- партнерство з громадськими та місцевими організаціями;
- вирішення проблем, пов'язаних зі злочинністю та правопорушеннями;
- посилення профілактичних заходів.

Зближення громадян і поліції. Замість того, щоб втручатися лише тоді, коли має місце правопорушення чи злочинна поведінка, підхід муніципальної поліції забезпечує обнадійливу та постійну присутність поліцейських сил. Прислухаючись до громадян, поліцейські можуть краще розуміти їхні проблеми, втручатися більш цілеспрямовано та покращувати почуття безпеки.

Партнерство з громадськими та місцевими організаціями. Протиправні явища стають дедалі складнішими, зокрема через постійне впровадження нових технологій. Щоб розробити відповідні стратегії, поліцейські сили повинні тісно співпрацювати з різними партнерами, які мають спеціалізовані навички, наприклад, у сфері кіберзлочинності.

Вирішення проблем, пов'язаних зі злочинністю та правопорушеннями. Вирішення проблем передбачає групування та ретельний аналіз іноді непов'язаних проблем, пошук спільних причин і впровадження відповідних рішень. Цей метод спрямований на тривале скорочення певних видів злочинності та більш ефективного використання ресурсів поліції, які надто часто зайняті реагуванням на кожний конкретний випадок, а не ситуацію загалом.

Посилення профілактичних заходів. Щоб дотримуватися підходу громади, поліцейські сили повинні провести місцеву самооцінку безпеки, тобто: - визначити проблеми правопорушень та проблеми безпеки; -

переглянути профілактичні заходи, які застосовуються; - оцінювати їхню ефективність та актуальність, враховуючи поточні та майбутні ризики; - розробити стратегії втручання, щоб зменшити ці ризики та покращити якість життя громадян [183].

В ході дослідження пропонуємо звернути увагу на аспекти превентивної діяльності поліції в *Федеративній республіці Німеччина*.

Для того, щоб профілактичні заходи були ефективними, вони повинні базуватися на потребах і орієнтуватися на цільову групу. Залежно від мети, вони починаються на дуже різних рівнях. Як і в інших сферах профілактики, запобігання правопорушенням ґрунтується на триетапній моделі. Розрізняють первинну, вторинну та третинну профілактику. Первинна профілактика спрямована на протидію загальним умовам, за яких відбувається вчинення правопорушень у суспільстві. Це можна зробити за допомогою таких заходів, як навчання цінностям і практика ненасильницького вирішення конфліктів у дитячих садках і школах. Він спрямований на всіх. Вторинна профілактика намагається змінити можливості для правопорушників. Це включає, наприклад, використання технічних засобів, таких як імобілайзери або системи сигналізації, щоб зменшити ситуації, які спонукають до дій. Але це також включає заходи, які допомагають змінити власну поведінку. Це включає, наприклад, підвищення обізнаності в околицях під час святкового сезону. Заходи вторинної профілактики спрямовані на потенційно вразливих груп населення. З іншого боку, третинна профілактика стосується заходів, спрямованих на запобігання повторним правопорушенням. Це включає, наприклад, можливість професійного навчання в пенітенціарній системі [184].

Основними функціями поліції є репресія, тобто розслідування злочинів і виявлення злочинців, і превенція, тобто запобігання правопорушенням. У різних поліцейських законах, які регулюють завдання та компетенцію поліцейських органів, у цьому контексті часто згадується захист «громадської безпеки та порядку» в контексті запобігання небезпеці.

Повсякденно громадяни стикаються з поліцейськими в основному на транспорті або під час великих публічних заходів тощо. Унікальною перевагою поліції у сфері превенції є здійснення «державної монополії на застосування сили», яка дозволяє використовувати «фізичний примус», згідно з юридичною термінологією, проти людей.

Складна структура поліції загалом має одну мету: підтримання безпеки та порядку. Робота поліції вимагає дій у різних сферах, чи то в боротьбі зі злочинністю чи забезпечення правопорядку, чи як помічник у повсякденному житті громадянина. У результаті поліція стикається з громадянином у різних ролях.

Жодна інша інституція Німеччини не функціонує на межі між нормою та реальністю, як це робить поліція у своїй профілактичній роботі. Метою профілактичного мандату має бути проактивне починання з розпізнаваних симптомів протиправної поведінки, реагування в першу чергу орієнтоване на порушення і особу порушника і, таким чином, створення загального зменшення можливостей правопорушень. Тому завданням поліції є не боротися з соціальними симптомами та проблемами, а усунути стимули для вчинення правопорушень у соціальному середовищі громадян. Близькість до громадян може бути досягнута лише тоді, коли поліція не просить допомоги у вирішенні їхніх політичних проблем, а береться за проблеми громадян. З іншого боку, бажана базова вимога щодо посилення ідеї профілактики ігнорується громадянами. Близькість до громадянина може бути досягнута лише шляхом задоволення його потреб [185].

Превентивну діяльність можна розділити на первинну, вторинну та третинну, залежно від того, коли починається профілактика. Первинна профілактика починається задовго до події. Тут шукають фактори ризику. Зазвичай мова йде не про звернення до певної цільової групи, а для всього населення або групи населення. Вторинна профілактика намагається запобігти порушенням норм за допомогою спеціальних заходів. При цьому він спрямований на конкретні цільові групи, на які необхідно вплинути.

Нарешті, третинна профілактика діє після порушення норм. В основному використовується для запобігання рецидиву [186, с. 130].

Нормативно, для прикладу нормами Закону про поліцейську службу Саксонії, визначено, що поліція має завдання запобігати загрозам громадській безпеці чи порядку (запобігання небезпеці), захищаючи вільний демократичний базовий порядок і гарантуючи безперешкодне здійснення основних прав і громадянських прав. У рамках цього завдання поліція також повинна запобігати очікуваним правопорушенням і боротися з ними превентивним чином [187].

Поліція в Німеччині здійснює свою превентивну роботу через велику кількість різних засобів, включаючи класичні ЗМІ (телебачення, радіо, щоденні газети) і соціальні мережі, такі як Facebook, Twitter, Instagram або YouTube. Ці мережі пропонують особливу перевагу для охоплення громадян з усіма питаннями: вони дозволяють безпосередньо контактувати з цільовою групою. Ця пряма лінія є неоціненною для поліцейської профілактики правопорушень. Саме через те, що стає менше можливостей отримати особисту консультацію на місці, зростає важливість роботи зі зв'язків з громадськістю щодо запобігання правопорушенням через соціальні мережі.

Беззаперечно, цікавим для запозичення є досвід *Республіки Франція* в питаннях забезпечення правопорядку та попередження протиправних діянь з боку учасників суспільних відносин.

Національно поліція Франції має розгалужену внутрішньо-організаційну структуру, серед основних підрозділів, які забезпечують профілактику правопорушень та громадську безпеку слід віднести:

- Головне управління громадської безпеки (La Direction Centrale de la Sécurité Publique (DCSP)): саме цей орган щоденно здійснює моніторинг громадського спокою на всій території. Вона гарантує безпеку людей і майна за допомогою заходів профілактики та репресій. Він також виконує загальну інформаційну місію з державними органами.

- Координаційний підрозділ з питань безпеки громадського транспорту (L'Unité de Coordination de la Sécurité dans les Transports en Commun (UCSTC)): місія цього підрозділу полягає в забезпеченні безпеки в громадському транспорті та боротьбі із правопорушеннями. З цією метою він координує дії всієї поліції, жандармерії та транспортних служб. Цей підрозділ також діє як посередник між різними міністерствами та місцевими органами влади.

Безпосередньо превентивну діяльність в межах окремо взятих адміністративно-територіальних одиниць Франції здійснює муніципальна поліція, місія якої полягає в запобіганні правопорушенням та моніторингу порядку, спокою, громадської безпеки та здоров'я.

Офіцер муніципальної поліції має повноваження виявляти порушників для складання протоколів за різними правопорушеннями: дорожній рух, паркування, денні та нічні безлади, незаконне сміттєзвалище, невиконання муніципальних постанов.

Щоб бути ближче до громадськості і краще зрозуміти їхні очікування щодо збереження громадського спокою, муніципальна поліція виїжджає до околиць міста, проводячи зустрічі та роз'яснювальні бесіди без попереднього запису.

В рамках забезпечення громадського порядку та охорони власності громадян, на території Франції започатковано проект Tranquillité Vacances, в рамках якого, під час перебування власника будинку у відпустці, муніципальна поліція та національна поліція можуть стежити за його будинком. Ця послуга є безкоштовною, для її активації необхідно просто повідомити про свою відсутність до відділку Національної поліції принаймні за тиждень до від'їзду. Спільно організований Національною поліцією та Муніципальною поліцією, нагляд за будинками поширюється на всю територію муніципалітету протягом року.

Адміністративний нагляд - це всі засоби, доступні правоохоронним органам, щоб спонукати членів суспільства приймати поведінку, яка

відповідає встановленим правилам, встановленим моделям, щоб забезпечити підтримку соціальної згуртованості. Такий контроль може бути формальним і неформальним:

Формальний: процес, за допомогою якого соціальні групи та установи, такі як поліція, регулюють соціальну діяльність, щоб забезпечити дотримання правил і запобігти девіантній поведінці. У випадку з поліцією відповідні санкції мають цивільний або судовий характер (відшкодування шкоди, громадські роботи, позбавлення волі тощо);

Неформальний: процес, який постійно здійснюється під час соціальних взаємодій у щоденному житті. Кожен індивід свідомо чи несвідомо бере участь у регулюванні своєї соціальної поведінки та поведінки інших. Санкції, позитивні чи негативні, у цьому випадку можуть приймати форму схвалення чи несхвалення, пропорційні важливості порушення [188, с. 98].

Поліція здебільшого використовує формальний контроль для забезпечення виконання закону. Наприклад, поліція інформує громадян про безпечну поведінку в певних ситуаціях. Важливо визнати, що адміністративний нагляд є невід'ємною частиною ролі поліції в демократичному суспільстві і що він надає безліч можливостей для втручання, яке має бути більше проактивним, ніж реактивним.

Правоохоронні органи Франції отримали змогу для здійснення превентивних заходів щодо попередження правопорушень використовувати дрони для масового спостереження. Конституційна рада схвалила значну частину заходів щодо нагляду за використанням поліцією дронів.

Використання дронів дозволено, зокрема, для «запобігання загрозам безпеці людей і власності», «безпеки зібрань», «безпеки на дорогах загального користування». Для використання дронів необхідно отримання схвалення префекта, який єдиний зможе дозволити їх використання для спостереження без втручання судді.

Щоб отримати дозвіл на їх використання, правоохоронці повинні «вказати (мету)» та «обґрунтувати потребу». Дрони можна використовувати

для розпізнавання обличчя або запису звуку. Проте, для муніципальної поліції не передбачено можливості використання дронів.

Крім того, для забезпечення адміністративного нагляду за дотриманням правопорядку у сфері громадської безпеки, запроваджено систему камер спостереження, які отримали технічну можливість ідентифікувати людей у режимі реального часу. Система може в режимі реального часу точно визначити тип автомобіля, одяг, стать і навіть вік перехожого. Ця інформація про перехожих автоматично відображається на екрані. Коли мова йде про розшукуваного правопорушника, системна сигналізація спрацьовує, показуючи на екрані дані про нього.

Вивчивши досвід багатьох країн, з позитивним досвідом організації правоохоронної системи та превентивної діяльності, зокрема, Сполучених Штатів Америки, Польщі, Франції, Німеччини, Канади, можна сформулювати висновок, що існує доволі велика кількість шляхів процесу реалізації превентивних заходів національними органами поліції, за сприяння інших державних інституцій та громадськості.

Проведений аналіз показав, що деякі країни зосереджуються в превентивній діяльності на розширенні можливостей та сфері поліцейських заходів, інші навпаки, обмежуючи обсяги репресивності, максимально запроваджують форму превентивності, які базуються на тісній взаємодії з громадськістю, відкритості діяльності поліцейських формувань, більш того залучаючи громадськість до активних дій у питаннях реалізації окремих поліцейських превентивних функцій. Таке розмаїття засобів та форм реалізації превентивної функції унеможлиблює обрання за основу досвіду окремо взятої країни для імплементації її досвіду в рамках національних заходів.

З урахуванням отриманих результатів, на наш погляд, найбільш доречним є запозичення зарубіжного досвіду реалізації превентивних заходів в такому ракурсі:

- за прикладом США, з метою удосконалення та зростання ефективності, запровадити наступні групи стратегій патрулювання поліції, як форми превентивної діяльності, а саме: патрулювання на основі інтуїції, інтелектуальне патрулювання та аналіз гарячих точок.

Інтуїтивне патрулювання — це просто коли поліцейські їздять по своїй громаді та патрулюють там, де вони вважають за потрібне, керуючись особистою інтуїцією та попереднім досвідом.

Інтелектуальне патрулювання - департаменти поліції використовують статистичні дані про протиправні події та правопорушників, щоб передбачити, де можуть статися майбутні правопорушення.

Аналіз гарячих точок - використовує кластери минулих правопорушень, щоб визначити, які райони має патрулювати поліція. Запровадити превентивні програми роботи з неповнолітніми, тим самим знижуючи негативний вплив та зниження рівня дитячих правопорушень, виховуючи з дитинства в атмосфері поваги до закону, представників правоохоронних органів;

- за прикладом Польщі запровадити активну співпрацю з іншими суб'єктами, затвердивши та запустивши реалізацію Урядової програми «Безпечніше разом», залучивши до профілактики державні установи, місцеве самоврядування та громадськість;

- запровадити, використовуючи досвід Польщі, інформаційний портал та створивши мобільний додаток «Національна карта загроз», які будуть наповнюватись відповідною інформацією про загрози завдяки громадськості, та відповідно враховуватись в превентивній діяльності поліції;

- в рамках співпраці та партнерства поліції з громадськими та місцевими організаціями та публічної адміністрації, за прикладом Канади, запровадити проведення конкурсів проектів на державне фінансування з реалізації превентивних програм, які пропонуються громадськими організаціями та спільнотами, що матиме позитивний результат у сфері профілактики правопорушень;

- дуже цікавим та профілактично дієвим є запроваджений у Франції проект *Tranquillité Vacances*, в рамках якого, під час перебування власника будинку за межами відповідного населеного пункту, протягом тривалого проміжку часу, Національна поліція забезпечуватиме формування маршрутів патрулювання з урахуванням повідомленої власником інформації, з метою спостереження за його будинком, тим самим забезпечуючи попередження порушень у сфері громадської безпеки та порядку;

- надати на рівні законодавства право Національній поліції, за досвідом Франції, для здійснення превентивних заходів щодо попередження правопорушень шляхом використання дронів, з метою спостереження за станом рівня правопорядку та забезпечити функціонування камер спостереження, які забезпечують ідентифікацію людей у режимі реального часу. Для забезпечення належної реалізації цих заходів, пропонується внести зміни до ч. 4 ст. 42 «Поліцейські заходи примусу» Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [3], в наступній редакції:

«4. Для виконання своїх повноважень поліцейські можуть використовувати такі спеціальні засоби:

- 1) гумові та пластикові кийки;
- 2) електрошокові пристрої контактної та контактної-дистанційної дії;
- 3) засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо);
- 4) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії;
- 5) засоби примусової зупинки транспорту;
- 6) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби;
- 7) службові собаки та службові коні;
- 8) пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії;
- 9) засоби акустичного та мікрохвильового впливу;
- 10) пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень;
- 11) пристрої для відстрілу патронів, з гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії;

- 12) засоби, споряджені безпечними димоутворюючими препаратами;
- 13) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби;
- 14) дрони та електронні засоби ідентифікації обличчя.»

3.2. Взаємодія органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, як Основний закон держави, у статті 6 проголошує, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Дана норма відзначає, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України [148]. Проте такий розподіл гілок влади та державних органів, що входять до їх складу, визначає лише розмежування за їх компетенцією, тому в жодному разі не можна сприймати цю норму як регламентування повної ізольованості складових елементів публічної адміністрації.

Державні органи в правовій, демократичній державі утворюють у сукупності систему, яка має відповідні ознаки. Така система органів держави характеризується єдністю, яка зумовлена соціальною сутністю державних органів, спільністю їх завдань і функцій. Ця єдність органів виходить із єдності волі й інтересів волі народу, який є першоджерелом влади. Діяльність всієї системи органів державної влади України має бути спрямована на забезпечення прав людини і громадянина. Єдність системи цих органів проявляється в тому, що органи, які їх складають, діють не розрізнено, а сумісно, перебувають у тісній взаємодії, взаємозв'язку і взаємозалежності [189, с. 314].

Враховуючи зміст даного принципу побудови державної влади можна відзначити, що взаємодія є першоосновою функціонування будь-якого державного органу, не залежно від його функціонального призначення. Не виключенням є і Національна поліція України, яка в ході провадження адміністративного нагляду, як форми превентивної діяльності, має здійснювати попередження правопорушень в тісній співпраці з іншими державними і громадськими утвореннями, що робить таку співпрацю, під час реалізації превентивних заходів, значно глибшою та змістовнішою.

В умовах сьогоденних реалій, коли Україна перебуває в активній фазі військової агресії з боку росії, виникає нагальна потреба належного врегулювання відносин у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку. Запровадження ряду реформаційних заходів направлено на вдосконалення процедури функціонування правоохоронної системи, реалізації превентивної функції поліції та оновлення чинного законодавства.

Існуюча на даному етапі система забезпечення публічної безпеки і правопорядку представляє собою спільну діяльність ряду державних органів, державних та громадських організацій, які активно сприяють попередженню правопорушень, виявленню та усуненню факторів та умов, які сприяють вчиненню правопорушень, з метою їх повного усунення або суттєвого зниження їх кількості.

При цьому не варто забувати про ту обставину, що ефективність реалізації Національною поліцією превентивних функцій, у вигляді адміністративного нагляду, суттєво залежить від рівня довіри громадян до поліції в цілому, як органу державної влади, так і працівників поліції безпосередньо. Достатньо високий показник такої довіри сприятиме ефективній взаємодії з громадянами для попередження вчинення правопорушень і зростання рівня правосвідомості населення держави.

Тож актуальність даного дослідження проявляється в тому, що належно організована взаємодія Національної поліції, органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськості у сфері здійснення

адміністративного нагляду, знаходить своє закріплення на всіх етапах розвитку державності та здійснюваних реформ та євроінтеграційних процесів. Це призводить до зростання наукового інтересу в напрямку дослідження питань організаційної побудови та законодавчої фіксації такої взаємодії і процедури реалізації відповідних проектів.

Питанням організації та провадження взаємодії органів Національної поліції та інших суб'єктів суспільних правовідносин щодо реалізації заходів превентивної діяльності присвятили свої роботи такі науковці, як: В.Б. Авер'янов, О.Б. Андреева, О.М. Бандурка, В.Є. Барба, О.В. Батраченко, Ю.П. Битяк, В.О. Верхогляд, І.П. Голосніченко, О.С. Доценко, І. Європіна, М.В. Завальний, В.Ю. Кікінчук, В.К. Колпаков, А.Є. Крищенко, Л.О. Мамчур, Ю.С. Назар, В.Д. Пчолкін, У.В. Рамазанова, О.В. Тимошук, І.Ю. Хомишин, О.М. Ярмак, Х.П. Ярмакі та ін.

Формуючи авторське бачення питання організації та реалізації взаємодії поліції з іншими суб'єктами в ході провадження адміністративного нагляду, як форми превентивної діяльності, є потреба звернутись до правильного тлумачення та сприйняття терміну «взаємодія».

У філософському словнику «взаємодія» тлумачиться як філософська категорія, що відображає особливий тип відносин між об'єктами, при якому кожний з об'єктів діє (впливає) на інші об'єкти, приводячи їх до зміни, водночас зазнає дії (впливу) з боку кожного з цих об'єктів, що, у свою чергу, зумовлює зміну його стану. Її фундаментальне значення зумовлено тим, що вся людська діяльність у реальному світі, практика, а саме - наше існування і відчуття його реальності - ґрунтуються на різноманітних взаємодіях, які людина здійснює і використовує як засіб пізнання, знаряддя дії, спосіб організації буття» [190, с. 77–78].

Як відзначає великий тлумачний словник, «взаємодія» - взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим небудь; «взаємодіяти» - перебуваючи у зв'язку, взаємно проявляти дію або погоджено взаємно діяти, бути у взаємодії [5, с. 125].

Дослідниця О.О. Кваша вказує, що взаємодія визначає існування і структурну організацію будь-якої матеріальної системи, її об'єднання поряд з іншими тілами в систему більшого порядку, властивості всіх тіл, процесів і явищ. Водночас слід враховувати, що у будь-якій системі взаємодія виступає як таке відношення, в якому причина і наслідок постійно міняються місцями [191, с. 33].

І.В. Письменний характеризує взаємодію управлінську – як участь у спільній діяльності суб'єктів управління в процесі досягнення суспільно необхідних цілей. Зважаючи на те, що управління є соціальним явищем, взаємодія управлінська тісно пов'язана із соціальною взаємодією, яка є більш широким видом соціальних зв'язків. У процесі соціальної взаємодії відбувається взаємовплив та взаємообумовленість окремих соціальних явищ, унаслідок чого вони змінюються, доповнюють один одного і формують єдину цілісну соціальну систему. Головним призначенням взаємодії є об'єднання зусиль суб'єктів управління в напрямі задоволення соціальних потреб, зумовлених суспільно необхідними цілями [35, с. 82].

Такий зміст досліджених тлумачень дає можливість визначити, що з точки зору етимології, взаємодія сприймається як зв'язок між певними активними суб'єктами, які мають можливість, для досягнення поставленої мети, діяти не лише спільно, а і всупереч інтересам та діям один одного.

О.М. Ярмач зазначає, що взаємодія виникає там і тоді, де взаємозв'язок між суб'єктами зумовлений спільною метою. Крім того, взаємодія полягає не лише у безперервному впливі один на одного, а також у використанні взаємодіючими сторонами можливостей один одного для досягнення власних цілей. Наголошено, що якщо за формою взаємодія подається як взаємозв'язок між суб'єктами, то за змістом вона є засобом обміну будь-якою інформацією. Отже, є усі підстави вважати взаємодію фундаментальною умовою процесу здійснення державного управління [192, с. 8].

В ході розгляду змісту поняття «взаємодія», як адміністративно-правової категорії, І.В. Європіна та С.К. Табалюк відзначають, що аналіз нормативно-

правових актів, наукових та інших джерел, що містять поняття «взаємодія», дає підстави для такого висновку: незважаючи на багатозначність змістовного навантаження, спільною ознакою майже всіх наявних визначень є перцепція цього поняття як узгодженої діяльності, мета якої – виконання завдань і отримання результату [193, с. 36].

С. Кожушко виділяє характеристики взаємодії: активні дії, що здійснюються індивідами стосовно одне одного; співвідношення власних цілей та організація їхнього досягнення, отже, взаємність учасників взаємодії; розуміння контексту, в якому відбувається взаємодія, вибір позицій взаємодії, що дозволяють досягти власних цілей, взаєморозуміння. Тобто можна стверджувати, що умовою взаємодії (міжгрупової, міжособистісної) є наявність відповідного простору, а рівні взаємодії передбачають відповідні процедури її реалізації, опанування «сценаріїв» поведінки у певній ситуації [194].

В.Д. Пчолкін розглядає взаємодію як засновану на спільності цілей і завдань, погоджену за часом, місцем і змістом, визначену законодавством діяльність компетентних суб'єктів щодо раціонального застосування наявних сил, засобів і методів для забезпечення охорони громадського порядку та громадської безпеки [195, с. 97].

Для категорії «взаємодія» характерно:

- по-перше, наявність фактичних, діючих у достатній мірі сталих зв'язків;
- по-друге, таких зв'язків, які дозволяють суб'єктам впливати на об'єкти;
- по-третє, наявність самого впливу, в результаті якого відбувається зміна взаємодіючих сторін з обох боків [196, с. 304].

З огляду на зміст наукових поглядів на поняття «взаємодія», видається можливим виокремити характеризуючі його ознаки: наявність нормативно-правового регулювання співпраці; активна спільна діяльність; її спрямованість на досягнення певного результату; узгодженість завдань, що реалізуються в ході взаємодії; узгодженість застосовуваних заходів за їх

метою, місцем і часом реалізації; кожен суб'єкт застосовує специфічні засоби, з урахуванням власних функцій та повноважень; відсутність ієрархічної залежності та підпорядкування суб'єктів такої співпраці.

У.В. Рамазанова визначила взаємодію громадських організацій із Національною поліцією України як передбачену законами та підзаконними актами, узгоджену за своїми цілями, завданнями діяльність усіх суб'єктів щодо попередження правопорушень, яка спрямована на недопущення виникнення причин і умов правопорушень, їх профілактику, налагодження зв'язків із населенням і громадськістю, розроблення спільних заходів із профілактики правопорушень у країні з найменшими витратами сил, засобів і часу [197, с. 69]

За результатами проведених досліджень А.Є. Крищенко доходить висновку, що взаємодія Національної поліції з іншими суб'єктами у сфері гарантування публічної безпеки - це спільна діяльність органів поліції з іншими органами публічної адміністрації, громадськими об'єднаннями та недержавними структурами у встановлених нормативно-правовими актами межах, що спрямована на створення умов для забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина; своєчасного попередження та припинення правопорушень, боротьби зі злочинністю, забезпечення публічного спокою та охорони публічного порядку [198, с. 166].

Як слушно зазначає О.В. Батраченко, взаємодія Національної поліції з іншими суб'єктами у сфері гарантування публічної безпеки і порядку – це вид правовідносин, в які вступають органи поліції різного рівня із правоохоронними органами, іншими органами державної влади та місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями з метою підвищення ефективності діяльності Національної поліції щодо гарантування публічної безпеки та порядку, шляхом організації і планування спільних заходів у цій сфері, об'єднання інформаційних, технічних, людських та інших ресурсів для спільного їх використання [199, с. 103].

З огляду на досліджені точки зору щодо змісту взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами в ході реалізації адміністративного нагляду, як форми превентивної діяльності, варто відзначити, що мета такої взаємодії не взаємний регулюючий вплив один на одного, із застосуванням функціональних заходів, а спільна усвідомлена діяльність цих суб'єктів, направлена на досягнення єдиного необхідного результату – а саме належного рівня правопорядку у сфері суспільних правовідносин.

Така взаємодія організовується та реалізується на основі та з дотриманням правил принципу рівноправності та проявляється у розробці та здійсненні заходів, які сприяють реалізації превенції, при цьому, умови взаємодії мають пристосовуватись до процедури реформаційних процесів та реалій сьогодення.

Закріплення необхідності організації та підтримання взаємодії Національної поліції з державними утвореннями, місцевим самоврядуванням та громадськістю, в питаннях протидії правопорушенням, здійснено на рівні закону. Так в Законі України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII відзначено, в ст. 5 «Взаємодія поліції з органами державної влади та органами місцевого самоврядування» - поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів; та в ст. 11 «Взаємодія з населенням на засадах партнерства» - діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. З метою визначення причин та/або умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад [3].

Враховуючи зміну пріоритетів у системі оцінки ефективності функціонування поліції в питаннях попередження вчинення правопорушень, варто відзначити, що наразі основним критерієм такої оцінки є рівень довіри

населення до поліції як органу виконавчої влади та поліцейських, як представників держави, які мають право на застосування заходів державного примусу. Важливим аспектом виступає і те, що така оцінка має проводитись лише соціологічними службами, уникаючи можливості застосування адміністративно-владного ресурсу підпорядкованості та залежності.

На реалізацію такої взаємодії направлено норми Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку та державного кордону» від 22.06.2000 № 1835-III, в якому закріплено право громадян України створювати в установленому Законом порядку громадські об'єднання для участі в охороні громадського порядку і державного кордону, сприяння органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам, Державній прикордонній службі України та органам виконавчої влади, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних і кримінальних правопорушень, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин [200].

Про те, діяльності таких формувань обов'язково координується місцевими адміністраціями та органами місцевого самоврядування, що стосується повсякденної їх діяльності, то вона організовується, спрямовується і контролюється органами Національної поліції відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Говорячи про взаємодію територіальних підрозділів Національної поліції з органами місцевого самоврядування, необхідно усвідомлювати, що така взаємодія має спільну мету – підтримання належного стану публічного порядку на вулицях та в інших публічних місцях, зниження рівня вуличної злочинності, залучення до спільних заходів все більшої кількості населення, збільшення кількості громадських формувань з охорони публічного порядку, підвищення ефективності їхньої роботи – це нагальні потреби сьогодення, а отже, побудована за принципом рівноправної, спільної участі в розробленні

та вжитті заходів, спрямованих на підтримання та підвищення рівня публічної безпеки і порядку [98, с. 33].

Питання взаємодії Національної поліції в питаннях попередження правопорушень з іншими суб'єктами регламентовано на рівні відомчих нормативних актах. Так, відповідно до норм Положення про патрульну службу МВС, затвердженого Наказом МВС України від 2 липня 2015 року № 796, визначається, що реалізація підходу «міліція та громада», полягає у співпраці та взаємодії із населенням, громадськими організаціями, іншими підрозділами органів внутрішніх справ, органами публічної влади, з метою запобігання правопорушенням, забезпечення безпеки, зниження рівня злочинності, а також установа довірливих відносин між міліцією та населенням. Діяльність патрульної служби здійснюється на засадах партнерства з фізичними та юридичними особами та організаціями з метою вирішення проблем та підвищення довіри до органів МВС [201].

Перелік суб'єктів, з якими Національна поліція взаємодіє в ході реалізації превентивних заходів, визначено нормами Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877, згідно якого Національна поліція під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами та організаціями [28].

Дослідник Ю.С. Назар зазначає, що організаційні зв'язки органів внутрішніх справ у системі суб'єктів профілактики адміністративних правопорушень мають наступний вигляд: а) зв'язки субординаційного та координаційного впливу на органи внутрішніх справ із метою налагодження

взаємодії з іншими суб'єктами системи; б) зв'язки співробітництва органів внутрішніх справ з державними, самоврядними органами та громадськими організаціями в профілактиці адміністративних правопорушень; в) зв'язки організаційного впливу ОВС на інші суб'єкти профілактики адміністративних деліктів [202, с. 18].

Відносини обласних державних адміністрацій та управлінь Національної поліції будуються на підставі субординаційних зв'язків, коли «вищі органи управління визначають зміст та спрямованість діяльності підпорядкованих суб'єктів для досягнення єдиної мети». Основною формою взаємодії поліції з органами виконавчої влади щодо реалізації адміністративного нагляду є спільна координація такої діяльності. Взаємодія поліції з органами виконавчої влади щодо забезпечення публічної безпеки та порядку забезпечується:

- єдиним розумінням поставлених перед ними завдань, знанням загальних і особливих обов'язків і способів їх виконання всіма взаємодіючими органами;

- знанням оперативної обстановки:

- наявністю стійкого і безперервного зв'язку, постійним взаємним обміном інформацією [203, с. 147].

Говорячи про взаємодію поліції з органами місцевого самоврядування, необхідно усвідомлювати, що така взаємодія, основана на законі, співпраця, яка має спільну мету - підтримання належного стану публічного порядку, насамперед, на вулицях та в інших публічних місцях, зниження рівня вуличної злочинності, залучення до спільних заходів все більшої кількості населення, збільшення кількості громадських формувань з охорони публічного порядку, підвищення ефективності їхньої роботи - це нагальні потреби сьогодення [197, с. 167].

Відповідно до змісту ст. 88 «Взаємодія між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування» Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII, керівники

територіальних органів поліції повинні не менше одного разу на два місяці проводити відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування на рівнях областей, районів, міст та сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням. На таких зустрічах обговорюється діяльність поліції, визначаються поточні проблеми та обираються найефективніші способи їх вирішення. Керівники територіальних органів поліції з метою підвищення авторитету та довіри населення до поліції систематично інформують громадськість про стан правопорядку, заходи, які вживаються щодо попередження правопорушень [3].

На переконання І.Ю. Хомишин, одним із головних принципів охорони правопорядку є участь у цьому процесі представників територіальної громади. Автор наголошує, що особливої актуальності набувають уміння та навички поліцейських будувати ефективні взаємовідносини з громадськими правоохоронними формуваннями та їх окремими представниками [204, с. 6].

Основними напрямками взаємодії поліції з органами місцевого самоврядування виступають: 1) інформаційний; 2) правозастосовний (юрисдикційний); 3) організаційний; 4) контроль-коректувальний; 5) матеріально-технічний. Вищевказаний поділ напрямів взаємодії органів місцевого самоврядування та національної поліції базується суто на нормах чинного законодавства. Проте зазначені норми здебільшого є загальними і носять відкритий характер, тобто можливі форми взаємодії не вичерпуються тими, що передбачені в законодавстві, тому мають бути доповнені, пристосовані та врізноманітнені шляхом практичної реалізації відповідних комунікативних відносин на місцях [205, с. 259].

Реалізація такої взаємодії сприятиме, шляхом прийняття узгоджених рішень та реалізації профілактичних заходів, зростанню рівня правосвідомості громадськості певної адміністративно-територіальної одиниці та забезпеченню правопорядку.

Нормативно, ст. 89 «Спільні проекти з громадськістю» Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII закріплено, що поліція взаємодіє з громадськістю шляхом підготовки та виконання спільних проектів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань. Співпраця між поліцією та громадськістю спрямована на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності. Поліція надає підтримку програмам правового виховання, пропагує правові знання в освітніх закладах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності [3].

В ході реалізації цієї взаємодії реалізується такий напрямок профілактичної діяльності як інформування громадськості про спільні програми, їх позитивні результати, перспективи розитку взаємодії з метою досягнення правопорядку, виявлення та усунення факторів, що сприяють вчиненню правопорушень.

В межах реалізації нормативно визначених шляхів взаємодії з органами поліції в сфері охорони та забезпечення публічного порядку, на громадські формування, згідно ст. 9 «Основні завдання громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону» Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22.06.2000 № 1835-III покладено наступні завдання: 1) надання допомоги органам внутрішніх справ у забезпеченні громадського порядку та громадської безпеки, запобігання адміністративним проступкам і злочинам; 2) інформування органів внутрішніх справ про вчинені злочини або ті, які готують, про місця концентрації злочинних угруповань; 3) сприяння поліції у виявленні та розкритті злочинів, розшуку осіб, які їх учинили, захисті інтересів держави, підприємств, установ, організацій, громадян від злочинних посягань; участь у забезпеченні безпеки дорожнього руху і протидії дитячій бездоглядності та правопорушенням неповнолітніх [200].

Слід виокремити ознаки взаємодії громадських організацій з поліцією, серед яких такі: а) взаємодія передбачена законами України та нормативно-правовими актами; б) має визначені цілі та завдання; в) метою є запобігання правопорушенням серед населення; г) інформування населення про результати роботи поліції з протидії злочинності й адміністративним проступкам; ґ) профілактична спрямованість; д) зв'язки з громадськістю та населенням; е) довірлива та добровільна засади діяльності; є) забезпечення та підтримання публічного порядку в державі; ж) формування позитивного іміджу поліції тощо [206, с. 103].

З урахуванням цих ознак, важливим засобом, завдяки якому відбувається взаємодія громадськості та Національної поліції, розповсюдження інформації превентивного характеру, безумовно виступають засоби масової інформації.

Проте, розвитку взаємодії громадськості та Національної поліції в питаннях адміністративного нагляду перешкоджають ряд факторів: людський, юридичний та інструментальний.

Людський фактор проявляється в низькому рівні довіри громадян до представників поліції та небажанні представників поліції допускати громадськість до деяких заходів.

Юридичний фактор проявляється у недостатньому законодавчому врегулюванні питання реалізації взаємодії громадськості та поліції в питаннях превентивної діяльності та відсутності правової регламентації деяких форм такої взаємодії.

Інструментальний фактор проявляється у відсутності регламентованості необхідних механізмів оцінки продуктивності реалізованої взаємодії громадськості та поліції.

Тож, належним чином організована та реалізована взаємодія поліції з громадськістю в питаннях провадження адміністративного нагляду, як форми превентивної діяльності, дозволить підвищити ефективність даної функції Національної поліції.

На підставі проведеного аналізу наукових поглядів та норм чинного законодавства, яким регламентується процес взаємодії поліції з іншими суб'єктами в ході провадження профілактики правопорушень, пропонуємо визначити взаємодію органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду – як вид комплексної діяльності з реалізації спільних дій та процедур, об'єднаних кінцевою метою, здійснюваних на засадах партнерства, спрямованої на створення умов належної реалізації адміністративного нагляду, як виду превентивної діяльності і забезпечення високого рівня його ефективності та усунення причин і факторів, які сприяють вчиненню правопорушень.

З огляду на запропоноване визначення поняття взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з іншими суб'єктами в ході провадження адміністративного нагляду, вбачається можливим сформулювати завдання такої взаємодії, які полягають в наступному:

1. утворення шляхів комунікації, які з високим рівнем ефективності дозволятимуть досягати мети провадження адміністративного нагляду;
2. задіяння спільних як матеріальних так і людських ресурсів, з метою зростання рівня ефективності здійснюваних превентивних заходів;
3. забезпечувати застосування максимально ефективних засобів і форм протидії правопорушень, що відповідають умовам сучасності;
4. спрощення форм здійснення спільних заходів в ході реалізації адміністративного нагляду, з метою оперативного реагування та припинення правопорушень;
5. максимальне поширення інформації про проведені в ході взаємодії превентивні заходи з метою зростання рівня правосвідомості учасників суспільних правовідносин.

Проаналізувавши мету здійснення правоохоронної діяльності, Л.О. Мамчур доходить висновку, що пріоритетною метою взаємодії правоохоронних органів з публічними інституціями потрібно визнавати

досягнення соціального та державотворчого призначення правоохоронної діяльності, а саме охорону прав та свобод людини й громадянина, забезпечення громадського порядку та громадської безпеки, підтримання правопорядку та забезпечення реалізації принципу верховенства права у всіх сферах життєдіяльності держави та суспільства [207, с. 95].

Враховуючи рівень правосвідомості громадян, стан розвитку правової освіти в державі, тенденції розвитку суспільства в цілому, найважливішою метою діяльності Національної поліції в ході провадження адміністративного нагляду, як способу профілактики правопорушень, є постійна взаємодія поліції з громадою, місцевим самоврядуванням та державними інституціями, що спрямована на виявлення та усунення факторів, які сприяють вчиненню правопорушень.

З'ясувавши сутність поняття, призначення і завдання взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду, необхідно визначити форми такої взаємодії.

Адміністративно-правова наука визначає форми будь-якої здійснюваної в її межах діяльності як зовнішній вияв дії, спосіб їх здійснення управомоченим суб'єктом тощо.

В.О. Верхогляд пропонує форми взаємодії правоохоронних органів поділити на організаційні та процесуальні [208, с. 105].

Основними формами взаємодії Національної поліції з громадянами та громадськими об'єднаннями в сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, на думку В.Ю. Кікінчука, є: 1) проведення консультацій з громадськістю з питань нормативно-правового регулювання забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) подання представниками громадськості (громадською радою) пропозицій з питань, що стосуються підвищення ефективності заходів забезпечення публічної безпеки і порядку, удосконалення законодавства в цій сфері; 3) проведення експертизи нормативно-правових актів, що приймаються Національною поліцією з

питань забезпечення публічної безпеки і порядку; 4) участь громадських формувань в охороні публічного порядку; 5) здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції в сфері забезпечення публічної безпеки і порядку [209, с. 85].

В. Т. Маляренко та В.С. Ковальський до організаційних форм взаємодії відносять: спільне планування дій (організаційних, запобіжних, профілактичних, слідчих і оперативно-розшукових); взаємний обмін інформацією про попередні й очікувані результати; взаємний обмін інформацією про результати та наслідки взаємодії; інформування про отримані дані в односторонньому порядку; спільний аналіз матеріалів (насамперед оперативно-розшукових) і планування їх реалізації; внесення узгоджених коректив у спільний план заходів; матеріально-технічне та криміналістичне забезпечення здійснення спільних заходів; використання спеціальних знань, науково-технічних заходів, засобів і методів під час здійснення оперативно-розшукових заходів, розкриття та розслідування злочинів; проведення спільних нарад, колегій і конференцій суб'єктів взаємодії для визначення основних напрямів координаційних заходів, аналізу наслідків і визначення заходів щодо усунення недоліків; проведення спільних занять суб'єктів координації, у тому числі з запрошенням представників інших відомств, навчальних закладів, науково-дослідних установ для підвищення кваліфікації та професіоналізму [210; 211].

Процесуальні форми (стосуються лише оперативно-розшукових і слідчих дій), а тому виходить за межі предмету нашого дослідження [210].

З урахуванням зазначеного пропонуємо наступні форми взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності:

1) спільний аналіз стану протиправності поведінки учасників суспільних правовідносин, причин та умов, що сприяють вчиненню правопорушень з

метою їх усунення, прогнозування тенденції та динаміки ефективності превентивної діяльності;

2) активна спільна участь у розробці та впровадженні профілактичних програм у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, у сфері безпеки дорожнього руху, у сфері нагляду за об'єктами дозвільної системи, та адміністративного нагляду за особами звільненими з місць позбавлення волі, як на рівні певного регіону так і на загальнодержавному рівні;

3) провадження спільних наглядових заходів з перевірки дотримання встановлених правил та нормативів на певних об'єктах, в тому числі підприємствах, установах та організаціях, за узгодженими планами;

4) проведення цільових заходів профілактичного змісту у вигляді роз'яснювальних бесід, лекцій, відкритих зустрічей, консультацій на підприємствах, в навчальних закладах, інформування через засоби масової інформації;

5) спільні наради з обговорення досягнутих результатів проведених профілактичних заходів у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, у сфері безпеки дорожнього руху, у сфері нагляду за об'єктами дозвільної системи, та адміністративного нагляду за особами звільненими з місць позбавлення волі; розгляд пропозицій щодо покращення профілактичної роботи;

6) профілактичний облік порушників і осіб схильних до протиправної поведінкою й організація щодо них окремих заходів профілактичного змісту;

7) створення і ведення спільної бази даних (реєстрів) та обмін інформацією, яка сприяє досягненню ефективного зниження рівня кількості вчинених правопорушень.

Висновки до розділу 3

Вивчення зарубіжного досвіду діяльності поліції щодо здійснення адміністративного нагляду як окремого виду превенції Національної поліції та шляхів його використання в Україні, а також дослідження взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду, як виду превентивної діяльності допомогло отримати такі висновки, пропозиції та рекомендації.

З метою удосконалення адміністративного нагляду як окремого виду превенції Національної поліції, а також з урахуванням досвіду таких країн, як Сполучені Штати Америки, Республіка Польща, Канада, Республіка Франція, Федеративна Республіка Німеччина запропоновано запровадити ряд урядових програм, які маючи превентивний зміст і направленість, забезпечать в ході їх реалізації попередження вчинення правопорушень, зростання рівня правосвідомості учасників суспільних відносин, охорону суспільних інтересів та належний рівень правопорядку в державі.

Відзначено, що зміст взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами в ході реалізації адміністративного нагляду, як форми превентивної діяльності, полягає не у взаємному регулюючому впливі один на одного, із застосуванням функціональних заходів, а характеризується як спільна усвідомлена діяльність цих суб'єктів, направлена на досягнення єдиного необхідного результату – а саме належного рівня правопорядку у сфері суспільних правовідносин.

Визначено основні напрями взаємодії Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду, як виду превентивної діяльності, сформовано авторське визначення взаємодії між зазначеними суб'єктами в ході провадження адміністративного нагляду та виділено ознаки, завдання та форми взаємодії.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі досліджених наукових розробок і чинної вітчизняної та зарубіжної нормативно-правової бази здійснено комплексний аналіз адміністративно-правових засад здійснення адміністративного нагляду як одного з напрямів превентивної діяльності Національної поліції. За результатами проведеного дослідження сформульовано низку положень, висновків, пропозицій і рекомендацій, зокрема:

1. Зазначено, що адміністративний нагляд поліції як одна із форм превентивної діяльності поліцейські провадять у процесі реалізації профілактичних заходів з метою запобігання вчиненню правопорушень у вигляді контролю за правомірністю поведінки учасників суспільних правовідносин, здійснюючи таким чином протидію правопорушенням, виявлення та усунення факторів, що сприяють учиненню правопорушень у майбутньому, тощо.

Адміністративним наглядом визнано спеціальний вид правоохоронної діяльності низки уповноважених органів державного апарату, який полягає в здійсненні спостереження за виконанням спеціальних правил і вимог, встановлених законами, нормативними актами уряду, відомчими актами, а також власне органами, що здійснюють цей нагляд. Адміністративний нагляд характеризується як елемент (інститут) державного механізму, що наділений самостійністю, автономією, певною правовою формою, здійснюється Національною поліцією як спеціально уповноваженим правоохоронним органом та сприяє реалізації адміністративно-правових норм, що забезпечують громадський порядок, забезпечує здебільшого індивідуальну превенцію та зазвичай передбачає застосування заходів адміністративного примусу.

У процесі аналізу наявних наукових поглядів щодо поняття та сутності адміністративного нагляду, зокрема у сфері діяльності Національної поліції, виокремлено притаманні цьому виду превентивної діяльності елементи, що визначають умови її реалізації:

– перший елемент забезпечує дотримання правових норм, недопущення настання негативних наслідків від їх недотримання та виявлення обставин, що сприяють правопорушенням;

– другий елемент визначає способи й методи реалізації, які забезпечують дотримання режиму правопорядку та не допускають учинення правопорушень (охорона, регулювання, контроль, дозвіл тощо);

– третій елемент – це процесуальна форма здійснення адміністративного нагляду;

– четвертий елемент забезпечує оцінку достатності застосовуваних способів і методів реалізації адміністративного нагляду поліції та рівня профілактики вчинення правопорушень;

– п'ятий елемент передбачає застосування за потреби (на підставі оцінки ситуації) заходів процесуального примусу.

2. Ураховуючи, що адміністративний нагляд поліції становить особливу форму превентивної діяльності та має низку завдань, виокремлено етапи їх реалізації: 1) правовстановлення; 2) реалізація наглядових заходів; 3) виявлення порушень встановлених правил, норм і вимог; 4) включення юрисдикційного механізму (механізм юридичної відповідальності).

Сформульовано визначення принципів адміністративного нагляду як вмісту взаємопов'язаних керівних та основоположних ідей, спрямованих на об'єктивне відображення потреб та інтересів суспільства з метою забезпечення належного провадження передбачених законодавством процедур.

Встановлено, що реалізація адміністративного нагляду відбувається на основі таких принципів: верховенства права; законності; дотримання прав і свобод людини; неупередженості; дотримання вимог процедурності; відкритості та прозорості; об'єктивності та справедливості; системності й комплексності; політичної нейтральності; суспільної довіри та підтримки громадськості; взаємодії та співпраці; пріоритетності профілактичних заходів.

3. Доведено, що форми адміністративного нагляду Національної поліції становлять зовнішнє вираження широкого кола цілеспрямованих, різних за змістом і суттю дій та заходів, які реалізуються в межах функціональних повноважень органами та працівниками поліції в напрямі та з метою забезпечення громадського порядку, законності у сфері суспільних відносин, дотримання гарантованих прав і свобод їх учасників.

Ураховуючи напрями, мету й завдання адміністративного нагляду поліції, виокремлено такі форми його здійснення: 1) правоустановча – забезпечує формування правових норм, якими встановлюються процедурні правила й умови провадження нагляду; 2) правозастосовна – охоплює дії щодо встановлення фактичних обставин та обрання необхідної для застосування норми права; 3) організаційна – виявляється в провадженні дій управлінсько-організаційного характеру в середині підрозділу Національної поліції; 4) контрольно-наглядова – безпосередня реалізація заходів та юридично значущих дій; 5) попереджувальна – спрямована на забезпечення недопущення вчинення протиправного діяння підконтрольними суб'єктами; 6) правоохоронна – безпосереднє застосування регулюючого впливу на поведінку, права й інтереси піднаглядного суб'єкта; 7) публічно-сервісна – впровадження в життя функцій та завдань органів поліції у сфері забезпечення дотримання прав, свобод та інтересів людини і громадянина, правопорядку тощо; 8) забезпечувальна – матеріально-технічне оснащення поліції для належного провадження превентивних заходів.

Аргументовано положення, згідно з яким виокремлені форми мають такі характеристики: 1) зовнішньо виражають реалізацію визначених функцій поліції в питаннях провадження адміністративного нагляду з метою попередження вчинення правопорушень; 2) обмежуються регламентованим правовими нормами обсягом компетенції поліції в питаннях провадження адміністративного нагляду з метою попередження вчинення правопорушень; 3) закріплені на рівні законів та інших нормативно-правових актів;

- 4) набувають реалізації в процесі виконавчо-розпорядчої та публічно-сервісної діяльності Національної поліції під час здійснення адміністративного нагляду;
- 5) необхідну для застосування форму підрозділ поліції обирає залежно від мети її застосування для забезпечення ефективної реалізації конкретних завдань превентивного заходу під час здійснення адміністративного нагляду;
- б) застосування виокремлених форм зазвичай має певні правові наслідки для зацікавлених учасників або осіб, щодо яких встановлено нагляд.

4. Визначено, що адміністративний нагляд у сфері публічної безпеки та порядку характеризується як коло дій Національної поліції превентивного змісту та спрямованості, що забезпечують високий рівень правопорядку, правомірності поведінки суб'єктів суспільних правовідносин, дотримання прав, свобод та інтересів особи в межах держави або адміністративно-територіальної одиниці.

Обґрунтовано, що адміністративний нагляд у сфері безпеки дорожнього руху – це заснована на прогнозуванні діяльність Національної поліції щодо забезпечення дотримання учасниками відносин у сфері дорожнього руху вимог законодавства, обов'язкових вимог безпеки, зниження рівня аварійності, а також застосування до порушників цих вимог заходів адміністративного примусу з метою ліквідації причин та умов таких правопорушень.

Наведено ознаки превентивних заходів, які провадять у процесі адміністративного нагляду, до яких віднесено, по-перше, те, що їх можуть застосовувати лише працівники поліції на підставі норм закону та від імені держави в інтересах суспільства; по-друге, ці заходи підлягають застосуванню на конкретно визначених законодавством підставах; по-третє, перелік допустимих до застосування заходів і процедурний порядок застосування в процесі адміністративного нагляду, превентивних заходів регламентовано на рівні закону; по-четверте, адміністративний нагляд має профілактичний та інформативний характер, що спрямовується на забезпечення громадської безпеки, шляхом впливу на правосвідомість і поведінку суб'єктів суспільних

відносин. Конкретизовано форми провадження адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку та безпеки дорожнього руху.

5. Доведено, що дозвільна система є виконавчо-розпорядчою діяльністю уповноважених державою органів, яка означена цілеспрямованим характером і змістом та має на меті забезпечення належного дотримання регламентованого на законодавчому рівні порядку придбання, перевезення, зберігання, використання та реалізації обмежених в обігу предметів і речовин, реєстрації та діяльності підприємств і організацій певної спрямованості з метою реалізації заходів щодо належного забезпечення особистої безпеки громадян, створення умов дотримання громадської безпеки й охорони громадського порядку.

Виокремлено низку характерних особливостей адміністративного нагляду у сфері дозвільної системи, а саме: 1) така форма превентивної діяльності вимагає кваліфікованого та професійного підходу з боку працівників поліції до питань її проведення; 2) реалізується в певних формах, певними способами та базується на відповідних принципах; 3) виявлення в процесі адміністративного нагляду обставин невиконання визначених законодавством умов дозвільного режиму характеризує їх як суспільно небезпечне діяння; 4) передбачає можливість застосування заходів примусового впливу за результатами здійснення нагляду.

З'ясовано позитивні профілактичні аспекти провадження адміністративного нагляду у сфері дозвільної системи: 1) діяльність уповноважених органів спрямована на забезпечення дотримання громадської безпеки та правопорядку загалом; 2) можливість не допустити до участі в правових відносинах у сфері дозвільної системи суб'єктів, не здатних з об'єктивних або суб'єктивних причин повноцінно брати в них участь; 3) забезпечення виключення з обігу предметів, що не відповідають за своїми характеристиками або за станом вимогам, що до них пред'являються, задля забезпечення відповідного рівня безпеки; 4) реалізація можливості пред'являти спеціальні (індивідуальні) вимоги щодо дій, на які поширюється

оформлений дозвільний режим (порядок реалізації прав і свобод); 5) характеризується можливістю оперативного реагування уповноважених виконавчою владою органів на зміни умов реалізації дозволених прав і свобод та зупиняти, за наявності достатніх підстав, дію наданих дозволів; 6) наявність можливості застосування примусових заходів адміністративного або кримінального впливу на порушників дозвільного режиму.

6. Встановлено форми здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі: реєстрація та облік особи, щодо якої встановлено адміністративний нагляд; періодичні перевірки, які дають змогу контролювати стан особи, щодо якої встановлено адміністративний нагляд; постійне спостереження, що формує в піднаглядної особи відчуття безперервного контролю та утримує її від учинення протиправного діяння; дослідження та аналіз поведінки піднаглядного об'єкта, отриманої в процесі адміністративного нагляду інформації.

Окреслено коло ознак, які забезпечують ґрунтовну характеристику адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, визначають зміст і сутність цього поняття: 1) адміністративний нагляд слугує мірою індивідуальної профілактики рецидивної злочинності та засобом соціалізації осіб, які були позбавлення волі; 2) умови встановлення та процедура застосування адміністративного нагляду має обов'язкове нормативно-правове закріплення та регулювання; 3) суспільні відносини, що складаються між суб'єктом адміністративного нагляду та піднаглядною особою, мають виконавчо-розпорядчий характер; 4) адміністративний нагляд має на меті попередження правопорушень, тобто наділений превентивним характером; 5) адміністративний нагляд полягає у встановленні уповноваженим органом держави персональних обмежень для особи, яка звільнена з місць позбавлення волі, та здійснення в подальшому контрольних заходів щодо дотримання цих обмежень; 6) основу адміністративного нагляду становлять адміністративно-правові відносини, у яких одна сторона наділена

владними повноваженнями, а інша – обов'язком дотримання встановлених правил та обмежень.

Запропоновано внести зміни до ст. 5 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 1 грудня 1994 року № 264/94-ВР шляхом додавання частини такого змісту: «До належно викликаної особи, особисту участь якої визнано судом обов'язковою, яка без поважних причин не прибула в судове засідання або не повідомила причини неприбуття, може бути застосовано привід до суду через орган, начальник якого вніс подання про встановлення адміністративного нагляду».

Доведено потребу у внесенні змін до ст. 5 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 01 грудня 1994 року № 264/94-ВР шляхом додавання частини такого змісту: «Постанова судді, якщо інше не передбачено чинним законодавством, набуває чинності після закінчення строку подання апеляційної скарги».

Запропоновано доповнити ч. 1 ст. 10 «Обмеження дій піднаглядних» Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 1 грудня 1994 року № 264/94-ВР пунктом «г» такого змісту: «г) заборона спільного проживання в житлових приміщеннях осіб, які вчинили злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності малолітньої особи разом з такими особами».

7. На підставі вивчення досвіду США, з метою вдосконалення та підвищення ефективності в досліджуваній сфері запропоновано запровадити групи стратегій патрулювання поліції як форми превентивної діяльності, а саме патрулювання на основі інтуїції, інтелектуальне патрулювання та аналіз гарячих точок: а) інтуїтивне патрулювання – поліцейські патрулюють у своїй громаді там, де вони вважають за потрібне, керуючись особистою інтуїцією і наявним досвідом; б) інтелектуальне патрулювання – департаменти поліції використовують статистичні дані про протиправні події та правопорушників, щоб передбачити, де можуть статися майбутні правопорушення; в) аналіз

гарячих точок – використання кластерів минулих правопорушень, щоб визначити, які райони має патрулювати поліція.

На прикладі Республіки Польща, з метою реалізації превентивних завдань адміністративного нагляду поліції запропоновано запровадити Урядову програму «Безпечніше разом», яка має сприяти підвищенню рівня реальної безпеки в державі та почуття безпеки громадян, запобіганню злочинності та антисоціальної поведінки через відповідну динамічну діяльність активізованої публічної влади, підтриманої органами місцевого самоврядування, неурядовими організаціями та громадськістю. Крім того, доречно розробити та впровадити інтерактивний інструмент – сайт і мобільний додаток «Національна карта загроз», які дозволятимуть переглядати інформацію про безпеку та загрози в певному місці.

У контексті вивчення досвіду Канади визначено важливість наявності у сфері провадження адміністративного нагляду як виду превенції таких компонентів: а) зближення громадян і поліції; б) партнерство з громадськими й місцевими організаціями; в) посилення профілактичних заходів. Обґрунтовано доречність запровадження Урядом Національної стратегії протидії правопорушенням із залученням громадськості. У межах дії цієї стратегії має впроваджуватись проведення конкурсів на державне фінансування превентивних програм, які пропонуються громадськими організаціями та спільнотами. Фінансуватися мають проєкти, відібрані з огляду на їх здатність сприяти запобіганню та зменшенню кількості правопорушень, розширенню знань про ефективні методи запобігання правопорушень.

На прикладі Республіки Франція (проєкт *Tranquillité Vacances*), з метою забезпечення громадського порядку й охорони власності громадян запропоновано запровадити відповідний проєкт, згідно з яким під час перебування власника будинку за межами відповідного населеного пункту протягом тривалого проміжку часу Національна поліція забезпечуватиме формування маршрутів патрулювання з урахуванням повідомленої власником

інформації, з метою спостереження за його будинком, тим самим забезпечуючи попередження порушень у сфері громадської безпеки та порядку. Позитивним вбачається запровадження досвіду правоохоронних органів Франції щодо застосування під час патрулювання дронів, створивши відповідну нормативну базу, шляхом внесення відповідних змін до чинного законодавства. Для забезпечення належної реалізації цих заходів запропоновано внести зміни до ч. 4 ст. 42 «Поліцейські заходи примусу» Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII, виклавши її в такій редакції: «4. Для виконання своїх повноважень поліцейські можуть використовувати такі спеціальні засоби: 1) гумові та пластикові кийки; 2) електрошокові пристрої контактної та контактано-дистанційної дії; 3) засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо); 4) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії; 5) засоби примусової зупинки транспорту; 6) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби; 7) службові собаки та службові коні; 8) пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії; 9) засоби акустичного та мікрохвильового впливу; 10) пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень; 11) пристрої для відстрілу патронів, з гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії; 12) засоби, споряджені безпечними димоутворюючими препаратами; 13) водомети, бронемашини; 14) дрони й електронні засоби ідентифікації обличчя та інші спеціальні транспортні засоби».

8. Визначено поняття взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду як вид комплексної діяльності з реалізації спільних дій і процедур, об'єднаних кінцевою метою, здійснюваних на засадах партнерства, спрямованої на створення умов належної реалізації адміністративного нагляду як виду

превентивної діяльності та забезпечення високого рівня його ефективності й усунення причин і факторів, які сприяють учиненню правопорушень.

Встановлено завдання такої взаємодії, а саме: 1) утворення шляхів комунікації, які з високим рівнем ефективності дозволятимуть досягати мети провадження адміністративного нагляду; 2) залучення спільних як матеріальних, так і людських ресурсів з метою зростання рівня ефективності здійснюваних превентивних заходів; 3) забезпечення застосування максимально ефективних засобів і форм протидії правопорушенням, що відповідають умовам сучасності; 4) спрощення форм здійснення спільних заходів у процесі реалізації адміністративного нагляду з метою оперативного реагування та припинення правопорушень; 5) максимальне поширення інформації про проведені в ході взаємодії превентивні заходи з метою зростання рівня правосвідомості учасників суспільних правовідносин.

Запропоновано такі форми взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності: 1) спільний аналіз стану протиправності поведінки учасників суспільних правовідносин, причин та умов, що сприяють вчиненню правопорушень з метою їх усунення, прогнозування тенденцій та динаміки ефективності превентивної діяльності; 2) активна спільна участь у розробленні та реалізації профілактичних програм у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, безпеки дорожнього руху, а також нагляду за об'єктами дозвільної системи та адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, як на рівні певного регіону, так і на загальнодержавному рівні; 3) провадження спільних наглядових заходів з перевірки дотримання встановлених правил і нормативів на певних об'єктах, зокрема підприємствах, установах та організаціях, за узгодженими планами; 4) проведення цільових заходів профілактичного змісту у вигляді роз'яснювальних бесід, лекцій, відкритих зустрічей, консультацій на підприємствах, у навчальних закладах, інформування через медіа; 5) спільні наради з обговорення досягнутих

результатів проведених профілактичних заходів у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку, безпеки дорожнього руху, а також у сфері нагляду за об'єктами дозвільної системи та адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, розгляд пропозицій щодо покращення профілактичної роботи; 6) профілактичний облік порушників та осіб, схильних до протиправної поведінки, організація щодо них окремих заходів профілактичного змісту; 7) створення та ведення спільної бази даних (реєстрів) та обмін інформацією, яка сприяє зменшенню кількості вчинених правопорушень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карелін В. В. Адміністративний нагляд за особами, звільненими від відбування покарань як об'єкт режимного регулювання у сфері організації виконання покарань. *Право і суспільство*. 2019. № 1. С. 80–86. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/1_2019/part_1/16.pdf.
2. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05 квіт. 2007 р. № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>.
3. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
4. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. Київ : УРЕ, 1974. 865 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
6. Волокітенко І. О. Адміністративно-правовий статус підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 6/2. С. 42–46.
7. Булатін Д. О. Поняття «превенція» і «превентивна діяльність» в адміністративно-правовому аспекті. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2018. Вип. 1. С. 15–22. URL: http://www.jes.nuoua.od.ua/archive/1_2018/4.pdf.
8. Волокітенко І. О. Організаційно-правові основи діяльності підрозділів превентивної служби національної поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 4. С. 187–191. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2018/51.pdf
9. Сулацький В. Поняття та структура адміністративно-правового механізму превентивної діяльності Національної поліції України.

Підприємництво, господарство і право. 2021. № 3. С. 196–200. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/3/32.pdf>.

10. Маслова Я. І. Адміністративний нагляд: сутність та процедура застосування. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 1 (26), т. 2. С. 83–86.

11. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 01 груд. 1994 р. № 264/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 52. Ст. 455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80#Text>.

12. Колпаков В. К. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 544 с.

13. Денисова А. В. Форми адміністративного нагляду здійснюваного органами національної поліції: сучасні проблеми визначення сутності. *Держава та регіони*. Серія : Право. 2017. № 3 (57). С. 25–29.

14. Дем'янчук Ю. В. Адміністративно-правовий нагляд і засоби його реалізації. *Право та інновації*. 2014. № 1–2 (5–6). С. 119–126.

15. Цвігун Д. П. Співвідношення контрольної та адміністративно-наглядової діяльності. *Бюлетень з обміну досвідом роботи*. 2002. № 140. С. 37–39.

16. Ярмакі Х. П. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні : монографія. Одеса : Юрид. літ., 2006. 336 с.

17. Комісаров С. А. Адміністративна діяльність Національної поліції України щодо запобігання проступкам у сфері публічного порядку в умовах АТО. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 2 (63). С. 66–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppd_2018_2_13.

18. Марченко М. Ю. Адміністративний нагляд як вид превентивної діяльності національної поліції. *Наукові записки*. Серія : Право. 2021. Вип. 10. Спецвипуск. С. 49–53.

19. Гаращук В. М. Контроль та нагляд у державному управлінні : монографія. Харків : Фоліо, 2002. 176 с.

20. Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник / [О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін.] ; за заг. ред. і передм. В. В. Сокурєнка ; МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 432 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2508>.
21. Назаренко Д. О. Кримінальна відповідальність за порушення правил адміністративного нагляду : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Дніпропетровськ. 2008. 222 с.
22. Джафарова О. В. Сутність та напрямки адміністративної діяльності правоохоронних органів України. *Право і безпека*. 2009. № 4. С. 75–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2009_4_17.
23. Ковальов І. М., Євтушок В. А. Адміністративний нагляд Національної поліції України. *Право і безпека*. 2021. № 2 (81). С. 72–78.
24. Собакарь А. О. Місце адміністративного нагляду в механізмі забезпечення правопорядку. *Науковий вісник Сіверщини*. Серія : Право. 2017. № 1 (1). С. 117–125.
25. Marchenko M. Administrative supervision as a type of prevention of the National police of Ukrain. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 6. Pp. 77–81.
26. Фомін П. П. Адміністративно-правові процедури забезпечення нагляду міліції за особами, звільненими з місць позбавлення волі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2011. 20 с.
27. Марченко М. Ю. До питання сутності та класифікації форм адміністративного нагляду в діяльності Національної поліції України. *KELM*. 2022. № 1 (45). С. 211–214 (Республіка Польща).
28. Про затвердження Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2015 р. № 877. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#n9>.

29. Шкарупа К. В. Особливості превентивної діяльності Національної поліції України. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 3 (9). С.155–161. URL: <https://visnykprau.com/index.php/journal/article/download/338/248>.

30. Фелик В. І. Адміністративно-правове забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 40 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2618>

31. Когут Я. М. Вимоги до комунікативної компетентності поліцейських під час роботи з дітьми. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. (6 листоп. 2020 р.) / ЛьвДУВС. Львів, 2020. С. 164–168.

32. Цвігун Д. П. Адміністративний нагляд органів внутрішніх справ у сфері забезпечення громадського порядку і громадської безпеки : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2002. 169 с.

33. Профілактична (превентивна) діяльність патрульної поліції : навч. посіб. / О. І. Ульянов, О. Т. Ніколаєв, О. Ю. Конєв, Є. Ф. Бахчеван ; ОДУВС. Одеса : ОДУВС, 2017. 118 с.

34. Андрійко О. Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 1999. 42 с.

35. Енциклопедичний словник з державного управління / [уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.

36. Колодій А. М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 42–46. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/63807>.

37. Онищук М. В. Конституційні принципи референтної демократії в Україні. *Конституція і конституціоналізм: вибіркові проблеми*. 2007. Вип. 1. С. 141–167.

38. Переверзєв Д. М. Адміністративно-правові засади охорони прав дітей з інвалідністю : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Тернопіль, 2021. 234 с.
39. Ільницький В. О. Адміністративно-процесуальна діяльність органів Національної поліції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2017. 22 с.
40. Волокітенко І. О. Основні принципи діяльності підрозділів превентивної служби Національної поліції України. *Стан та перспективи розвитку адміністративного права України* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 12 жовт. 2016 р.) / Одес. держ. ун-т внутр. справ. Одеса, 2016. С. 196–197.
41. Marchenko M. Principles of prevention of the National police in the form of administrative supervision. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 8. Pp. 56–60.
42. Денисова А. В. Принципи адміністративного нагляду органів виконавчої влади: сутність, зміст, систематизація. *The scientific heritage*. 2017. № 9 (9). С. 80–84.
43. Гурковський М. П. Основні принципи діяльності поліції щодо забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія : Юридична. 2017. Вип. 1. С. 171–184.
44. Вітвіцький С. С. Контроль як гарантія законності діяльності публічної адміністрації : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2016. 466 с.
45. Оверченко Д. Г. Мета, завдання, принципи та функції превентивної діяльності поліцейських відділів масових та охоронних заходів. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 2018. № 5 (9), Vol. 1. С. 15–19.
46. Когут Я. М. Принципи діяльності Національної поліції в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія : Юридична. 2015. № 3. С. 132–140.

47. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посіб. [10-е вид., доповн.]. Львів : Край. 2008. 224 с.
48. Справа за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) : рішення Конституційного Суду України від 2 листоп. 2004 р. № 15-рп/2004. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04>.
49. Власенко Д. В. Верховенство права як провідний принцип організації та функціонування Національної поліції України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 6, т. 1. С. 160–163.
50. Бакутін Є. І. Принцип законності в діяльності поліції під час використання технічних засобів фіксації адміністративних правопорушень. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 2. С. 208–213.
51. Єфремова І. О. Дотримання прав і свобод людини як один із головних принципів діяльності національної поліції України. *Проблеми сучасної поліцейстики*. Харків, 2021. С. 12–15.
52. Вітик Ю. Принцип дотримання прав людини в діяльності національної поліції України: стан наукового дослідження. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 205–209.
53. Овсяннікова О. О. Безсторонність суду як елемент справедливості судової влади. *Juris Europensis Scientia*. 2020. Вип. № 2. С. 90–96.
54. Скворцов С. Принципи здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2016. № 3. С. 93–97.
55. Наливайко Л. Р. Принцип відкритості та прозорості у діяльності Національної поліції України. *Соціологія права*. 2015. № 3–4. С. 73–78. URL: http://aup.org.ua/wp-content/uploads/Соц_права-2015№3-4.pdf.

56. Marchenko M. Administrative supervision of persons released from places of deprivation of liberty as a direction of prevention of the National police. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 9. Pp. 41–45.

57. Каляянов Д. П. Правова основа реалізації принципу відкритості та прозорості в діяльності Національної поліції України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 2. С. 3–5. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2017/2/3.pdf>.

58. Управління органами Національної поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : Стильна типографія, 2017. 580 с. URL: <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/1642>.

59. Організація охорони публічного порядку : навч. посіб. / за ред. В. А. Кулікова. Київ : Маслаков, 2019. 164 с. URL: <http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/17594/1/ПОСІБНИК%20%20ОПП%202019.pdf>.

60. Фелик В. І. Класифікація принципів профілактичної діяльності Національної поліції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2016. Вип. 38, т. 2. С. 39–42. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/12264/1/КЛАСИФІКАЦІЯ%20ПРИНЦИПІВ%20ПРОФІЛАКТИЧНОЇ%20ДІЯЛЬНОСТІ.pdf>.

61. Субота С. І. Довіра населення як критерій оцінювання ефективної діяльності Національної поліції України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2018. № 31. С. 59–62. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvmgu_jur_2018_31_16.pdf.

62. Кубаєнко А. Формування суспільної довіри та підтримки громадян в умовах становлення Національної поліції України. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 2/2. С. 110–114. URL:

<http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/803/1/Формув.%20суспільної%20довіри...pdf>.

63. Лісун С. Л. Довіра як основоположний принцип взаємодії Національної поліції України з населенням. *Юридична психологія*. 2017. № 2. С. 176–184. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urpp_2017_2_18.

64. Шатрава С. О., Парханов Г. Р. Принципи превентивної поліцейської діяльності: поняття, зміст та їх класифікація. *Право і безпека*. 2019. № 3 (74). С. 41–47.

65. Новий тлумачний словник української мови : в 4 т. / [уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко]. Київ : Аконт, 1998. Т 2. Ж – ОБД. 910 с.

66. Філософія : словник термінів та персоналій / [В. С. Бліхар, М. А. Козловець, Л. В. Горохова, В. В. Федоренко, В. О. Федоренко]. Київ : КВІЦ, 2020. 274 с.

67. Tomilina I. Tasks and ways of implementing administrative oversight by the National Police units in the field of permissive system. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 10. URL: https://www.researchgate.net/publication/374963772_TASKS_AND_WAYS_OF_IMPLEMENTING_ADMINISTRATIVE_SUPERVISION_BY_THE_NATIONAL_POLICE_UNITS_IN_THE_FIELD_OF_AUTHORISATION_SYSTEM.

68. Якимчук М. К. Проблеми управління в органах прокуратури України: теорія і практика : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 440 с.

69. Лазур Я. В. Форми адміністративно-правового захисту прав і свобод громадян у сфері державного управління. *Форум права*. 2010. № 2. С. 249–253. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

70. Іванова Л. Ю. Класифікація форм адміністративно-юрисдикційної діяльності органів внутрішніх справ. *Право і безпека*. 2012. № 4 (46). С. 57–61. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5730/Klasyfikatsiia%20form%20administratyvno%20yurysdyktsiinoi%20diialnosti%20orhaniv%20ovnutrishnikh%20sprav_Ivanova%20LIu_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

71. Могілевська Л. Форми діяльності Національної поліції у сфері забезпечення прав і свобод дитини. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 128–132. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/1/24.pdf>

72. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : ХНУВС, 2017. 242 с.

73. Ізбаш К. С., Доценко О. С. Форми та методи діяльності Національної поліції України у сфері забезпечення прав і свобод дітей. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 2. С. 3–7. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2021/2/3.pdf>

74. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / за ред. І. П. Голосніченко, Я. Ю. Кондратьєва. Київ : Укр. акад. внутр. справ, 1995. 177 с.

75. Адміністративне право України : навч. посіб. / [В. В. Галуцько, В. І. Курило, С. О. Короєд та ін.]. Херсон : Грінь Д. С., 2015. Т. 1. Загальне адміністративне право. 272 с.

76. Адміністративне право України. Академічний курс : у 2 т. / [гол. ред. кол. В. Б. Авер'янов]. Київ : Юрид. думка, 2004. Т. 1. Загальна частина. 2004. 584 с.

77. Адміністративна діяльність Національної поліції : навч. посіб. / [кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, засл. юрист України В. А. Глуховець]. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 248 с.

78. Петров В. Г. Форми адміністративно-правової діяльності правоохоронних органів. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2015. Т. 16. С. 442–447.

79. Марченко М. Ю. Визначення сутності та видів форм адміністративного нагляду в діяльності Національної поліції України. *Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22–23 верес. 2021 р.) / Наук.-дослід. ін-т публічного права. Київ, 2021. С. 31–33.

80. Адміністративне право. Загальна частина (альбом схем) : навч. посіб. / [О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, М. В. Плугатир та ін.]. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 232 с.

81. Пісоцька К. О. Поняття форм адміністративної діяльності підрозділів ювенальної превенції та її види. *The scientific heritage*. 2021. № 65. С. 12–16.

82. Колпаков В. К. Публічна адміністрація в парадигмі сучасного адміністративного права. *Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції* / [редкол.: Ю. П. Битяк та ін.]. Харків, 2017. С. 39–40. (Серія «Сектор безпеки України»; вип. 18).

83. Бугайчук К. Л. Форми публічного адміністрування в органах Національної поліції України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. № 4, т. 1. С. 133–139.

84. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / за заг. ред. О. П. Рябченко. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2009. 256 с.

85. Танько А. Стратегічні завдання та форми діяльності органів Національної поліції України як суб'єкта реалізації державної політики у сфері забезпечення прав і свобод людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 199–205. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2020/7/35.pdf>

86. Мельник Ю. В. Правове регулювання діяльності місцевих органів виконавчої влади : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2006. 21 с.

87. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закл. / [М. В. Цвік. В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.] ; за ред. М. В. Цвіка. В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2002. 432 с.

88. Мельничук С. М. Правозастосовна форма здійснення функцій держави та публічне адміністрування: взаємозв'язок змісту правових категорій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2015. Вип. 35, ч. I, т. 1. С. 36–39. URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/15162/1/ПРАВОЗАСТОСОВНА%20ФОРМА%20ДІЙСНЕННЯ%20ФУНКЦІЙ%20ДЕРЖАВИ%20ТА%20ПУБЛІЧНЕ%20АДМІНІСТРУВАННЯ.pdf>.

89. Шпак А. Ю. Поняття та види організаційних форм діяльності органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2013. № 5. С. 58–62. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvmgu_jur_2013_5_15.pdf.

90. Мельничук С. М. Контрольно-наглядова форма правозастосовної діяльності: особливості теоретичного розуміння. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2016. № 7. С. 62–68. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17123/1/Контрольно-наглядова%20форма%20правозастосовної%20діяльності%20особливості%20теоретичного%20розуміння%20.pdf>.

91. Ярмиш О. Н., Серьогін В. О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні : підручник. Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2002. 531 с.

92. Авер'янов В. Б. Вибрані наукові праці / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. О. Ф. Андрійко. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. 448 с.

93. Ястремська О. М., Мажник Л. О. Публічне адміністрування : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 132 с.

94. Марченко М. Ю. З'ясування сутності та елементів адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції. *Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 січ. 2022 р.) / Наук.-дослід. ін-т публічного права*. Київ, 2022. С. 22–24.

95. Про Національну стратегію у сфері прав людини: указ Президента України від 24 берез. 2021 р. № 119/2021. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>.

96. Батраченко О. В. Поняття та ознаки публічної безпеки та порядку як об'єктів адміністративно-правової охорони. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2014. Вип. 29, ч. 2, т. 3. С. 84–86.

97. Комісаров С. Структура та основні елементи дефініції «публічний порядок». *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 9. С. 116–120.

98. Барба В. Є. Поняття публічної безпеки і порядку як об'єкта взаємодії територіальних підрозділів національної поліції з органами місцевого самоврядування. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 4, ч. 1. С. 32–36. URL: www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2018/4/part_1/10.pdf.

99. Піх Н. С. Генеза наукової думки щодо поняття «громадська (публічна) безпека». *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 10. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/10_2015/29.pdf.

100. Рибицька О. М. Забезпечення публічної безпеки як однієї зі сфер національної безпеки під час дії воєнного стану. *Науковий вісник Львівського університету внутрішніх справ. Серія : Юридична*. 2024. № 2. С. 50–57.

101. Троян В. А. Завдання та функції Національної поліції України як складова реалізації її публічно-сервісної діяльності. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2016. № 4 (75). С. 12–18.

102. Белих Д. В., Собакарь А. О. Адміністративна діяльність Державної автомобільної інспекції МВС України : монографія. Київ : МП Леся, 2015. 205 с.

103. Гаркуша В. В., Бакало В. О. Актуальні питання підвищення рівня безпеки дорожнього руху в сучасних умовах. *Актуальні питання забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах: вітчизняний та міжнародний досвід* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (ДДУВС. 17 листоп. 2017 р.). Дніпро, 2017. С. 277–279.

104. Цуркаленко Д. П. Щодо проведення профілактичних заходів у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. *Транспортна безпека: правові та організаційні аспекти* : матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 13 листоп. 2020 р.). Кривий Ріг, 2021. С. 214–216. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/33027>.

105. Джагупов Г. В. Методи адміністративно-правової охорони громадської безпеки в Україні. *Право і безпека*. 2010. № 4 (36). С. 71–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2010_4_16.

106. Капуляк В. П. Превентивні поліцейські заходи у системі правових засобів запобігання правопорушенням, що вчиняються дітьми. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 354–358.

107. Шатрава С. О., Рязанцева І. М., Парханов Г. Р. Превентивна діяльність Національної поліції України як об'єкт адміністративно-правового дослідження. *Наше право*. 2023. № 3. С. 103–109.

108. Парханов Г. Р. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України як суб'єкта здійснення превентивної діяльності: поняття та структура. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2018. Вип. 36, т. 1. С. 144–147.

109. Коваленко Л. П., Тарасов І. С. Поліцейські заходи патрульної поліції. *Вісник Запорізького національного університету*. Серія : Юридичні науки. 2016. № 4. С. 59–64.

110. Будь О. А. Характеристика системи превентивних поліцейських заходів крізь призму норм адміністративного законодавства України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 3 (24). С. 62–65. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v3_2018/15.pdf.

111. Собакарь А. О., Холмянський Я. Д., Тараненко С. М. Основи безпеки дорожнього руху : навч. посіб. / за ред. В. М. Бесчастного. Київ : Знання, 2007. 312 с.

112. Жила С. Ю. Забезпечення громадської безпеки Національною поліцією: окремі питання. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 2. С. 137–140.

113. Науково-практичний коментар розділів IV «Повноваження поліції» та розділів V «Поліцейські заходи» Закону України «Про Національну поліцію»: наук.-практ. комент. / кол. авт. Харків: Право, 2016. 178 с.

114. Домброван Н. В., Ізбаш К. С. Превентивні заходи реагування поліції на правопорушення. *Соціально-правові студії*. 2020. Вип. 3 (9). С. 84–90. URL: [http://www.sls.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/arhiv/sps_3\(9\)_2020/13.pdf](http://www.sls.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/arhiv/sps_3(9)_2020/13.pdf).

115. Марченко М. Ю. Превентивні заходи Національної поліції як суб'єкта адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Наукові записки*. Серія: Право. 2022. Вип. 12. С. 133–137.

116. Тлумачний словник української мови / [укл. Т. В. Ковальова, Я. П. Коврига]. Харків: Синтекс, 2002. 672 с.

117. Шульга Є. В. Адміністративно-деліктні відносини в Україні в умовах євроінтеграції: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Дніпро, 2018. 36 с. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/auto/24/1.pdf>.

118. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 27 квіт. 2020 р. № 357. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>.

119. Про затвердження Типового положення про управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22 січ. 2016 р. № 39. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0216-16#Text>.

120. Курбанов Я. Л. Забезпечення громадського порядку та громадської безпеки за сучасних умов: питання теорії. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 3–4. С. 89–93. URL: http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1061/1/Курбанов%20№3-4_2016.pdf.

121. Глобальна та національна безпека : підручник / [В. І. Абрамов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянчук та ін.] ; за заг. ред. Г. П. Ситника. Київ : НАДУ, 2016. 784 с. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/11/Navchalniy-posibnik-GPNB.pdf>.

122. Марченко М. Ю. Сутність адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, як форми превентивної діяльності Національної поліції. *Взаємодія публічного та приватного права: сучасні проблеми та виклики* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21–22 лют. 2022 р.) / Наук.-дослід. ін-т публічного права. Київ, 2022. С. 39–41.

123. Глуховець В. А. Вплив світових стандартів на сучасний статус поліцейського в Україні. *Право і суспільство*. 2016. № 2. С. 114–120. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2016/2_2016/part_1/22.pdf.

124. Костенко І. В., Білоусова К. В. Поліцейські заходи в Україні: види та застосування. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Політологія. Соціологія. Право. 2021. Вип. 2 (50). С. 134–137. URL: <http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2021/2/24.pdf>

125. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України : Закон України від 03 берез. 2022 р. № 2114-IX. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text>.

126. Про затвердження Порядку отримання вогнепальної зброї і боєприпасів цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 берез. 2022 р. № 175. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0295-22#Text>.

127. За вільну зброю виступає 58,75% українців — опитування в "Дії". 01 черв. 2022 р. *Суспільне. Новини* : [сайт]. URL: <https://suspihne.media/245619-za-vilnu-zbrou-vistupae-5875-ukrainciv-opituvanna-v-dii/>.

128. Словник української мови : в 11 тт. / [редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін.] ; АН УРСР ; Ін-т мовознавства. Київ : Наукова думка, 1971. Т. 2. Г – Ж. 550 с.

129. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: О. С Шемшученко та ін.] Київ : Укр. енцикл., 1998. Т. 2. Д – Й. 744 с.

130. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консул, 2001. 656 с.

131. Про затвердження Положення про дозвільну систему : постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовт. 1992 р. № 576. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-92-%D0%BF#Text>.

132. Харитонов О. В. Дозвільна система в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. 22 с.

133. Діденко С. В. Адміністративно-правове забезпечення обігу та застосування зброї в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 443 с.

134. Лозинський Ю. Р. Дозвільна система як адміністративно-правовий інститут. *Порівняльно-аналітичне право*. 2007. № 6. С. 240–242.

135. Марченко М. Ю. Визначення кола принципів функціонування Національної поліції у формі адміністративного нагляду. *Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 14–15 черв. 2022 р.) / Наук.-дослід. ін-т публічного права. Київ, 2022. С. 21–23.

136. Лихачов С. В. Дозвільна система в Україні: сутність та співвідношення з дозвільною політикою. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2001. № 14. С. 76–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2001_14_18.

137. Фоменко А. Є. Адміністративні послуги Національної поліції України у сфері дозвільної системи. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 2, ч. 2. С. 249–253.

138. Мінка Т. П. Адміністративно-правові режими та їх забезпечення органами внутрішніх справ : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2011. 614 с.

139. Діденко С. В. Зміст адміністративно-правового забезпечення обігу та застосування зброї в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 1–2. С. 9–14. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2016/1/tom_2/4.pdf.

140. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21 серп. 1998 р. № 622. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#top>.

141. Шумейко Т. А. Загальні та особливі ознаки дозвільних процедур реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 6 (108). С. 155–163. URL: <https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/article/download/347/333>

142. Вітвіцький С. С., Захарченко А. М. Правове забезпечення контролю за дотриманням вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2021. № 2 (2). С. 75–86.

143. Гуменюк В. А. Адміністративно-правове регулювання здійснення органами внутрішніх справ дозвільної системи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 1999. 17 с.

144. Адміністративно-правове регулювання здійснення органами внутрішніх справ дозвільної системи. *Правознавець* : [сайт]. URL: <http://pravoznavec.com.ua/books/260/19270/13/#chapter>

145. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ : особлива частина : навч. посіб. / [кол. авт.; кер. - д-р юрид. наук, проф., засл. юрист України С. М. Алфьорова]. Дніпропетровськ : ДДУВС, 2012. 303 с.

146. Маркова О. О. Дозвільна процедура в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Вип. 6 (35). С. 126–133. URL: <http://puuv.onua.edu.ua/index.php/puuv/article/view/704/1035>.

147. Адміністративне право України : підручник для юрид. вузів і фак. / за ред. Ю. П. Битяка. Харків : Право. 2000. 520 с.

148. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

149. Ярмакі Х. П., Ярмакі В. Х. Поліцейський нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 3. С. 163–167.

150. Денисова А. В. Співвідношення контролю та нагляду. *Адміністративне право і процес*. 2013. № 2 (4). С. 30–37.

151. Петренко О. А. Суть адміністративного нагляду міліції за особами, звільненими з місць позбавлення волі, в системі адміністративного примусу. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 323–332.

152. Голосніченко І. П. Адміністративне право України (Основні категорії та поняття). Київ : МАУП, 1999. 152 с.

153. Марчук А. І. Необхідність реформування адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі в Україні: вітчизняні проблеми та зарубіжний досвід. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 верес. 2018 р.) / [уклад.: О. В. Дикий, І. І. Братінов] ; за ред. Г. О. Ульянової. Одеса, 2018. С. 379–383.

154. Скворцов С. І. Адміністративно-правове регулювання адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 215 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/6350>.

155. Денисова А. В. Систематизація видів і суб'єктів адміністративного нагляду органів виконавчої влади. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2017. № 27. С. 22–25.

156. Тріпак Ю. Р., Краковська А. Є. Теоретико-правові аспекти визначення співвідношення адміністративного нагляду та контролю за особами, звільненими з місць позбавлення волі. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2020. № 12, т. 1. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/8429>.

157. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#Text>.

158. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 берез. 2004 р. № 1618-IV. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/conv#Text>.

159. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06 лип. 2005 р. № 2747-IV. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/conv#Text>.

160. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 груд. 1984 р. № 8073-X. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/conv#Text>.

161. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/conv#n2804>.

162. Головка О. М. Організаційно-правові засади взаємодії дільничного офіцера поліції з іншими суб'єктами у питаннях реалізації адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі. *Науковий вісник*

Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2018. № 36, т. 2. С. 126–130.

163. Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Держдепартаменту виконання покарань від 04 листоп. 2003 р. № 1303/203. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0046-04#Text>.

164. Петренко О. А. Нагляд міліції за дотриманням встановлених обмежень певної категорії осіб. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 4. С. 219–230.

165. Постанова Калинівського районного суду Вінницької області від 16 груд. 2021 р. у справі № 132/3635/21. *YouControl* : [сайт]. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/102395724/>.

166. Jo Amy Rollo. What is Preventive Policing? *Study.com*. URL: <https://study.com/academy/lesson/preventive-patrol-definition-lesson.html>.

167. Gene Ellis. Prevention-Focused Community Policing Building Public Trust. International Association of Chiefs of Police. *Police Chief Magazine*. URL: <https://www.policechiefmagazine.org/prevention-focused-community-policing/>.

168. Профілактика злочинів : підручник / [О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужи. Київ : Атіка, 2011. 720 с.

169. Tom Rizzi. Police Patrol Strategies: 4 Tips for Improving Outcomes. March 31, 2021. URL: <https://www.shotspotter.com/blog/police-patrol-strategies-4-tips-for-improving-outcomes/>.

170. Faye Elkins. Police Youth Programs: Much More than Fun and Games. *The Community Policing Dispatch*. March 2020 Volume 131 Issue 3. URL: https://cops.usdoj.gov/html/dispatch/03-2020/youth_programs.html.

171. Hołyst B. *Kryminologia*. Warszawa 2016, 1287 s.

172. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji. Dz. U. 1990 Nr 30 poz. 17.
URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19900300179/U/D19900179Lj.pdf>

173. Zarządzenie nr 768 Komendanta Głównego Policji z 14 sierpnia 2007 r. w sprawie form i metod wykonywania zadań przez policjantów pełniących służbę patrolową oraz koordynacji działań o charakterze prewencyjnym. Dz.Urz. KGP 2018 poz. 108.

174. Guła P., Prońko J., Wiśniewski B., Zarządzanie informacją w sytuacjach kryzysowych, Wyższa Szkoła Administracji. Bielsko-Biała, 2009. 148 s.

175. Koncepcja działań Policji w zakresie profilaktyki społecznej na lata 2015–2018 r. URL: www.policja.pl.

176. Bojarski M., Radecki W. Kodeks wykroczeń. Komentarz, Warszawa 2019. 1200 s.

177. Uchwała Rady Ministrów z 18 grudnia 2006 r. w sprawie rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej”, RM – 111-2010-06.

178. Rządowy program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej”, Załącznik do Uchwały Rady Ministrów z 18 grudnia 2006 r. w sprawie rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej”, RM – 111-2010-06.

179. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa. URL: <https://www.gov.pl/web/mswia/krajowa-mapa-zagrozen-bezpieczenstwa>.

180. Sécurité publique Canada. Prévention du crime. URL: <https://www.securitepublique.gc.ca/cnt/cntrng-crm/crm-prvntn/ntnl-crm-prvntn-cntr-fr.aspx>.

181. Répertoire en prévention du crime. URL: <https://www.securitepublique.gc.ca/cnt/cntrng-crm/crm-prvntn/nvntn/index-fr.aspx>.

182. Адміністративне право зарубіжних країн : курс лекцій / [О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, О. Є. Користін та ін.] ; за ред. О. В. Кузьменко ; Нац. акад. внутр. справ. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 525 с.

183. Gouvernement du Québec. Approche de police communautaire. URL: <https://www.quebec.ca/securite-situations-urgence/police-prevention-criminalite/structure-fonctionnement-police/pratiques-policieres/police-communautaire>.

184. Bundesministerium des Innern und für Heimat. Kriminalprävention. URL: <https://www.bmi.bund.de/DE/themen/sicherheit/kriminalitaetsbekaempfung-und-gefahrenabwehr/kriminalpraevention/kriminalpraevention-node.html>.

185. Clemens Louis. Polizei: Entwicklungen im Selbst- und Fremdbild. URL: <https://rechtsanwalt-louis.de/polizei-entwicklungen-im-selbst-und-fremdbild/>.

186. Schubarth Wilfried. Gewaltprävention in Schule und Jugendhilfe. *Theoretische Grundlagen, empirische Ergebnisse, Praxismodelle*. Neuwied, 2000. S. 130.

187. Sächsisches Polizeivollzugsdienstgesetz vom 11 Mai 2019 (SächsGVBl. S. 358). URL: <https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/18193-Saechsisches-Polizeivollzugsdienstgesetz-#p2>.

188. Christian De Valkeneer, Vincent Francis. Manuel de sociologies policières. Bruxelles : Larcier, 2007. 203 s.

189. Конституційне право України : підручник / за ред. Ю. М. Тодици, В. С. Журавського. Київ : Ін Юре, 2002. 544 с.

190. Філософський енциклопедичний словник / [голов. ред. В. І. Шинкарук] ; НАН України ; Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. Київ : Абрис, 2002. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf.

191. Кваша О. О. Зміст і значення понять «взаємодія» та «система» у філософських і правових досліджень. *Держава і право* : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. 2012. Вип. 56. С. 32–38.

192. Ярмак О. М. Адміністративно-правові засади взаємодії органів державної влади України у правоохоронній сфері : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2009. 18 с.

193. Європіна І., Табальок С. Взаємодія прокурора з органами державної влади та інститутами громадянського суспільства у сфері протидії злочинності. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 2. С. 33–43.

194. Кожушко С. Взаємодія як філософське й психологічне поняття. *Освіта регіону: політологія психологія комунікації*. 2013. № 4. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/1221>.

195. Пчолкін В. Д. Поняття, сутність та завдання взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ. *Проблеми взаємодії територіальних і транспортних органів внутрішніх справ у попередженні та розкритті злочинів* : тези доп. наук.-практ. конф. (23 трав. 2003 р.). Львів, 2004. С. 93–104.

196. Богатирьов І. Г. Кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі (теорія і практика їх виконання кримінально-виконавчою інспекцією) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2006. 434 с.

197. Рамазанова У. В. Щодо поняття взаємодії громадських організацій з органами внутрішніх справ. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2015. Вип. 3, т. 2. С. 66–70.

198. Крищенко А. Є. Взаємодія Національної поліції з іншими суб'єктами у сфері забезпечення публічної безпеки. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. № 4. С. 164–170. URL: <http://www.nvpppp.in.ua/vip/2017/4/31.pdf>.

199. Батраченко О. В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.0.07. Суми, 2017. 218 с.

200. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22 черв. 2000 р. № 1835-III. *Відомості Верховної*

Ради України. 2000. № 40. Ст. 338. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14#Text>.

201. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02 лип. 2015 р. № 796. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15#Text>.

202. Назар Ю. С. Взаємодія територіальних органів внутрішніх справ із місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у профілактиці адміністративних правопорушень : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2007. 24 с.

203. Завальний М. В. Сутність та завдання взаємодії національної поліції з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування щодо забезпечення публічної безпеки та порядку. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2018. Вип. № 3, т. № 1. С. 146–150. URL: <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/3771>.

204. Хомишин І. Ю. Адміністративно-правові аспекти вдосконалення співпраці ОВС та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення правопорядку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів. 2010. 20 с.

205. Шайгуро О. П. Взаємодія органів місцевого самоврядування з іншими суб'єктами протидії злочинності. *Юридичний бюлетень.* 2018. Вип. 7, ч. 2. С. 257–263. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2018/7_2018/part_2/38.pdf.

206. Доценко О. С. Взаємодія громадських організацій із Національною поліцією України щодо охорони публічного порядку. *Формування правових позицій щодо розслідування міжнародних злочинів* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (28 жовт. 2016 р.). Київ, 2016. С. 102–106. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/6026/1/ФОРМУВАННЯ%20ПРАВОВИХ_p106-110.pdf

207. Мамчур Л. О. Адміністративно-правові засади взаємодії правоохоронних органів України з публічними інституціями : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 220 с.

208. Верхогляд В. О. Адміністративно-правове регулювання взаємодії органів Служби безпеки України з іншими державними органами, органами місцевого самоврядуванням та громадськістю : дис. ... канд. юрид. наук :12.00.07. Харків, 2011. 232 с.

209. Кікінчук В. Ю. Форми взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення публічної безпеки та порядку в державі. *Право.UA*. 2017. № 1. С. 81–86. URL: <http://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/Pravo-ua-2017-1/Pravo-ua-2017-1.pdf>.

210. Маляренко В. Т. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 350 с.

211. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України : навч. посіб. / [В. С. Ковальський (кер. авт. кол.), В. Т. Білоус, С. Е. Демський та ін.]; відп. ред. Я. Кондратьєв. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 320 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Марченко М. Ю. Адміністративний нагляд як вид превентивної діяльності національної поліції. *Наукові записки: Серія «Право»*. 2021. Вип. 10. Спецвипуск. С. 49–53.

2. Марченко М. Ю. До питання сутності та класифікації форм адміністративного нагляду в діяльності Національної поліції України. *KELM*. 2022. № 1 (45). С. 211–214 (Республіка Польща).

3. Marchenko M. Administrative supervision as a type of prevention of the National police of Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 6. P. 77–81.

4. Marchenko M. Principles of prevention of the National police in the form of administrative supervision. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 8. P. 56–60.

5. Marchenko M. Administrative supervision of persons released from places of deprivation of liberty as a direction of prevention of the National police. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 9. P. 41–45.

6. Marchenko M. Tasks and ways of implementing administrative oversight by the National police units in the field of permissive system. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 10. P. 56–61.

7. Марченко М. Ю. Превентивні заходи національної поліції як суб'єкта адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Наукові записки. Серія «Право»*. 2022. Вип. 12. С. 133–137.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Марченко М. Ю. Визначення сутності та видів форм адміністративного нагляду в діяльності національної поліції України.

Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22–23 верес. 2021 р.). Київ: Наук.-дослід ін-т публіч. права, 2021. С. 31–33.

9. Марченко М. Ю. З'ясування сутності та елементів адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції. *Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 січ. 2022 р.).* Київ: Наук.-дослід ін-т публіч. права, 2022. С. 22–24.

10. Марченко М. Ю. Сутність адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, як форми превентивної діяльності Національної поліції. *Взаємодія публічного та приватного права: сучасні проблеми та виклики: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21–22 лют. 2022 р.).* Київ: Наук.-дослід ін-т публіч. права, 2022. С. 39–41.

11. Марченко М. Ю. Визначення кола принципів функціонування Національної поліції у формі адміністративного нагляду. *Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у XXI столітті: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 14–15 черв. 2022 р.).* Київ: Наук.-дослід ін-т публіч. права, 2022. С. 21–23.